

ŠKOLSTVO U TROGIRSKOM KRAJU U 19. I 20. STOLJEĆU

Ivan PAŽANIN
Split

UDK 371(497.5-Trogir)(091)"18-19"
Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 23. IV. 1999.

Povijest školstva u Trogiru i okolici do danas nije napisana. Prije Drugoga svjetskog rata Roko Slade Šilović napisao je historijat školstva u Trogiru i predao ga na tiskanje, ali se izgubio. Mate Zanimović pisao je o trogirskome školstvu u vrijeme narodnoga preporoda i za vrijeme NOB-a. Ovaj naš rad predstavlja prvi cjeloviti prikaz školstva trogirskoga područja u 19. i 20. stoljeću.

I. Prva austrijska uprava

Tijekom prve austrijske uprave u Dalmaciji (1797.-1805.) u dalmatinskom školstvu malo je toga napravljeno. Naredbom austrijskoga namjesnika, kneza Thurna od 27. prosinca 1797. imao se primijeniti Felbingerov zakon (red) iz g. 1774. ("Opći školski red za njemačke normalne i trivijalne škole u svim carsko-kraljevskim zemljama").¹

Prema citiranom zakonu i u Dalmaciji su se morale otvorati javne pučke škole. Postojale su i normalne ili elementarne škole. Glavna ili normalna škola (škola sa četiri učitelja) osniva se u sjedištu provincije, glavne i gradske škole (sa dva – tri učitelja) u drugim gradovima a u sjedištu župa trivijalne škole (s jednim učiteljem).² U 1798. počele su raditi pučke škole pod nazivom trivijalne škole. Pod nadzorom su države i crkve, a otvaraju ih općine. Zbog nedostatka školskih sredstava i učitelja, pouku su nastavili svećenici po župama i samostanima. Talijanski je ostao nastavni jezik a u trivijalnim, početnim ili nižim osnovnim školama hrvatski. Općim školskim redom (*Allgemeine*

¹ Petar BEZINA, *Pučko školstvo i franjevci Provincije presvetoga otkupitelja*, Split 1987., str. 11.

² *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj* (redakcija Dragutin Franković), Zagreb 1958., str. 59–63; Državnim školskim zakonom iz 1805. osnovne su škole ili trivijalne ili glavne ili realne, u selima i gradovima. U glavnim gradovima postoje i ženske škole za djecu obrazovanih staleža. *Ratio educationis* iz 1806. predviđa i opetovnu nastavu nedjeljom. Gimnazije imaju 6 razreda. Normalne škole nazivaju i uzornim (sve prema Frankoviću, o. c.). Prema Ivanu Jurišiću (vidi bilj. 3) naziv elementarna škola je istoznačnica za početnu odnosno općinsku školu (*Gemeindeschulle*), tj. osnovnu općinsku školu; još se nazivala i narodna odnosno pučka škola, te normalna.

Schulordnung) propisani su g. 1774. obvezatnim školskim predmetima čitanje, pisanje i računanje. Obvezatan je bio i vjeronauk. Naziv trivijalne dobile su ove škole zato jer su se u njima slušala navedena tri predmeta (latinski: *trivium*). U školski se sustav od g. 1816. uvode i više škole ili nadučionice (*oberschule*) s dva razreda trivijalne škole i neobvezatnim trećim razredom, u kojem se utvrđivalo gradivo. Zato su nazivane i opetovnice.³ Tamo gdje su se škole otvorile, općine su imenovale, nadzirale i plaćale učitelje.⁴ Pohađanje škole bilo je obvezno za djecu od 6 do 12 godina.⁵ Namjesnik Goess izdao je g. 1803. Nacrt o školstvu Dalmacije kojega prihvaća i njegov nasljednik Bredy a po njegovim odredbama ipak se otvaraju javne pučke škole i postavljaju javni učitelji. Ukoliko su roditelji sami ili ako su im djeca bila privatno poučavana, nisu ih bili obvezni slati u školu a tako ni roditelji kojima su djeca bila potrebita za pomoć u kući ili pak u polju. Nastava se održavala svaki dan, dva sata prije podne, i to vjeronauk i čitanje, a poslije podne pisanje, pravopis i aritmetika. Školskih knjiga nije bilo a čitanje se učilo po *Bukovgnaku schiavetanskom za nauk male dizze u Dalmaciji* iz 1788. Škole su se dijelile na državne i privatne a učitelji su većinom bili svećenici. Državne škole uglavnom su izdržavane iz zaklada a manjim dijelom iz državne blagajne. U to doba tko je znao čitati, pisati i računati, naučio je kod svoga župnika.⁶

U Trogiru je počela s radom 1802. medicinska škola nazvana Kolegij sv. Lazara, koja je u ono vrijeme imala rang srednje škole. Trebala je biti svjetovna škola za izobrazbu plemićke omladine. Kolegij sv. Lazara bio je vrsta srednje škole, iako neki misle da je imao rang više škole. U raznim prilikama i na raznim mjestima nazivao se još Škola, Narodna škola (*Scuola popolare*), Pučka škola, Viša škola, Gimnazija, Knjigoučionica, Učilište, Studij, Mudroučionica, Licej, Zavod, Pitomište, Konvikt, *Imperial Regio Collegio* i bijaše središte znanstvenoga, prosvjetnog i kulturnoga djelovanja u gradu na početku 19. stoljeća. Nije dugo postojala (medicinska škola) jer je već 1809. zatvorena, a sam Kolegij je potrajao do g. 1821. Uredbom o javnoj nastavi koju je Dandolo potpisao 5. svibnja 1807. (izašla 22. lipnja iste godine) sveden je na gimnaziju.⁷

³ Ivan JURIŠIĆ, Građa za povijest školstva Dvorske, Zrinske i Rujevačke kompanije iz Arhiva Hrvatske u Zagrebu, *Radovi Zavoda za hrvatsku povijest*, vol. 23, Zagreb 1990., str. 259; Uzorno uređene više osnovne škole nazivaju se "normalke" (prema izrazu norma u značenju pravilo, propis, uzor) (Slavko KOVAČIĆ, Osnovna škola za djevojčice u splitskom samostanu sv. Klare (1824.-1869.), *Kaćić*, 26, Split 1995., str. 419).

⁴ Petar BEZINA, O. c., str. 11, 23.

⁵ Grga NOVAK, *Povijest Splita*, III., Split 1978., str. 1662.

⁶ Petar BEZINA, O. c., str. 20, 28, 29.

⁷ Grga NOVAK, O. c., str. 1675; Mate ZANINOVIĆ, Pregled razvoja školstva u Trogiru i njegovu području, *Mogućnosti*, 35, 9-10, 1987., str. 888-890; Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Bilješke o hrvatskom narodnom preporodu u Trogiru, *Mogućnosti*, 27, 1980., 10-11, str. 1169; ISTI, Dr. Ivan Skakoc, profesor Kolegija sv. Lazara u Trogiru, *Acta historiae medicinae, stomatologiae, pharmaciae, medicinae veterinariae* 1987., 27, 1-2, Beograd 1988., str. 51; M. D. GRMEK, Medicinski tečajevi u Trogiru i Šibeniku u vrijeme francuske vladavine, *Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku*, VIII.-IX., Dubrovnik 1962., str. 389. O kolegiju sv. Lazara vidi i Ljubomir KRALJEVIĆ, Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Srđan BOSCHI, Silvije ČURIN, Zvonimir DITTRICH, Prvi medicinski studij u Hrvatskoj u Trogiru 1806. g., *Acta...* str. 127-134; Dušan BERIĆ, Mirko SLADE ŠILOVIĆ, *Kolegij sv. Lazara u Trogiru, Savezna škola* (časopis za pedagoška pitanja), Beograd, 16,

II. Francuska dominacija

Francuska uprava (1805.-1814.) značila je korak naprijed u stjecanju građanskih sloboda. Dosta se radilo na otvaranju pučkih škola pa je školske godine 1806./07. otvoreno u Dalmaciji 19 muških pučkih škola pod nazivom elementarne ili normalne škole, i to u većim mjestima, a imalo se otvoriti i 14 škola za djevojčice. U doba francuske uprave u Dalmaciji djelovale su samo tri gimnazije: ona u splitskom nadbiskupijskom sjemeništu, u Zadru od 1804. i kolegij u Trogiru. Nove su gimnazije otvorene u Šibeniku i Skradinu a zadarska je g. 1806. pretvorena u licej. Licej u Zadru se sastojao od nižih odjela (u kojima se učila gramatika i lijepa književnost) i viših odjela (predavala se filozofija, medicina, pravo i prirodne znanosti). Po svršetku liceja, moglo se studirati na sveučilištu. Proširenjem programske osnove liceja, u Trogiru se uz druge predmete uči "ilirski" jezik, povijest Slavena i pisci te slavenska liturgija a predaje ravnatelj dr. Ivan Skakoc, Trogiranin koji je za tu priliku sastavio gramatiku pod naslovom *Gramatica Ilirica volgare* (sačuvana u rukopisu u arhivu Slade Šilović).⁸ Umjesto gimnazija i liceja reorganizacijom školstva g. 1811. na dalmatinskom su području osnovani koledži (niže gimnazije) u Zadru, Šibeniku, Trogiru, Hvaru, Kotoru i Dubrovniku. S obzirom da francuska uprava nije imala dovoljno sredstava za izdržavanje svih koledža, već koncem g. 1812. ukinula je sve osim onih u Trogiru, Zadru i Šibeniku. U jednom izvještaju dalmatinske vlade iz travnja 1814. stoji da u Zadru, Trogiru i Šibeniku postoje koledži, a onaj u Trogiru da ima tri nastavnika.⁹ Uredbom za škole u Dalmaciji koja je izašla 22. lipnja 1807. osnovana je i gimnazija u Trogiru.¹⁰ U Austriji je provedena reforma gimnazija g. 1843., pa je u skladu s njom izvršena integracija gimnazija i liceja u jedan zavod kao osmorazredna gimnazija s tim da su se četiri viša razreda nazivala gimnazija ili licej.¹¹

1961., 1-2, 56-70; Cvito FISKOVIĆ, Nekadašnja zgrada samostana konventualaca u kojoj se održavahu liječnički tečajevi u Trogiru početkom 19. stoljeća, *Acta...*, str. 31-42; Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Hrvatski jezik u trogirskom kolegiju sv. Lazara, *Marulić*, 1983., str. 5; Mirko Dražen GRMEK, Prva medicinska škola u Trogiru, *Radovi međunarodnog simpozija održanog prigodom proslave 700. obljetnice spomena ljekarne u Trogiru*, Zagreb 1973., str. 125-128; Fani CEGA, Nekoliko izvješća kolegija sv. Lazara u Trogiru koji se nalaze u knjižnici Garagnin Fanfogna u Muzeju grada Trogira te u knjižnici katedrale sv. Lovre, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije*, 13, Split 1997., str. 285-299.

⁸ Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Bilješke..., str. 1170.

⁹ Mate ZANINOVIĆ, *Pregled razvoja gimnazije do naših dana, u 290 godina Klasične gimnazije u Splitu, 1700.-1990.*, Split 1990., str. 30; ISTI, *Iz prošlosti školstva Dalmacije*, Zagreb 1978., str. 9; *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 80-83.

¹⁰ Petar BEZINA, O.c., str. 31; Grga NOVAK, O.c., str. 1675-1676. Grga Novak navodi broj od 20 osnovnih muških škola, po jedna u svakom mjestu gdje se nalazio pomirbeni sudac i 12 ženskih osnovnih škola, po jedna u svakom biskupijskom sjedištu (prema Uredbi od 22. lipnja 1807.).

¹¹ Mate ZANINOVIĆ, Školstvo u Dalmaciji tijekom narodnog preporoda (1835.-1848.), u: *Dalmacija u narodnom preporodu 1835.-1848.*, Zbornik radova, Zadar 1987., str. 527-531.

Za vladavine Francuza u Trogiru je osnovana i javna muška osnovna škola i ženska osnovna škola. Mušku je školu g. 1807.-1808. pohađao pedeset jedan učenik. Nastavni je jezik bio talijanski. Pri koncu francuske uprave, u Trogiru nije bilo nijedne javne škole.¹²

Učilo se po knjižici fra Frane Soavea *Elementi sui doveri dell'uomo* s obvezom učitelja da se pridržavaju njegove metode. Djecu se poučavalo u čitanju, pisanju, računanju i čudorednom katekizmu po Katekizmu iz g. 1807.

S obzirom da nije otvoreno onoliko škola koliko se planiralo, Dandolo se obratio župnicima da oni uz svoju župsku službu preuzmu i službu pučkog učitelja ali se ovome pozivu oni nisu u potpunosti odazvali. Stoga pučko školstvo stagnira. Ipak, župnici ustrajno upotrebljavaju svoje znanje i vještinu da bi okupili što više djece na svojoj besplatnoj pouci. U svom radu, u nedostatku prikladnih udžbenika, župnici su se jamačno služili, pored Bukovgnaka, pištularima, Kačićevom Pismaricom i Grabovčevim Cvitom. Budući da obveza pohađanja djece nije bila sankcionirana nijednim državnim ni crkvenim propisom, odaziv djece nije bio velik, jer su roditelji više pažnje davali poljoprivredi i stočarstvu. Nakana francuske vlade bila je da djeca idu svojem župniku na pouku, pa su župnici u svojim propovijedima pozivali roditelje da šalju djecu na opismenjavanje. Marmont je g. 1810. donio Organsku osnovu za javnu nastavu za sve ilirske pokrajine, po kojoj se ima otvoriti 120 muških pučkih škola i 27 ženskih pučkih škola. Koncem šk. g. 1810./11. u splitskom okružju, koje je brojalo najviše stanovnika, bilo je i razmjerno najviše dječaćkih škola: u Splitu, Trogiru, Kaštel Lukšiću, Kaštel Štafiliću, Kaštel Novom, Omišu, Si-nju, Nerežišćima, Bolu i Supetru.¹³ U pučkim se školama prema Osnovi moralo učiti čitanje i pisanje na materinskom jeziku te elementi matematike i katekizam odobren od građanske vlasti. Općine su od 1. studenoga te godine morale izdržavati škole, a imenovanje učitelja pripadalo je mjesnim vlastima. Nastavnim jezikom mogao je biti jedan od govornih jezika u ilirskim pokrajinama. Dakle, državne vlasti nisu zabranjivale pouku na hrvatskome jeziku. No, ova je mogućnost ostala samo na papiru jer su škole odgajale mladež samo na talijanskome jeziku. Roditelji su školu smatrali teretom za djecu pa je u nju nisu niti slali. Smatrajući da će đaci poslije svršene škole morati u vojsku, mnogi roditelji djecu nisu slali na pouku. U vrijeme francuske uprave, u nižim školama učilo se osnove katoličke vjere, čitanje, pisanje, računanje, upoznavanje mjera i utega i pismeno izražavanje misli. U višim trirazrednim još i tumačenje Biblije i evanđelja, kaligrafija, pravopis, talijanska gramatika, čitanje i pisanje latinskoga po diktatu. U višim četverorazrednim školama, osim programa iz trirazrednih još se učio zemljopis, arhitektura, stereometrija i mehanika, prirodopis, fizika i crtanje. Koncem svakoga polugodišta bili su javni ispiti. Nad školskom nastavom nadzor je pripadao pokrajinskim vlastima a nad vjeronaukom biskupijama. U nižim dvorazrednim školama funkciju upravitelja vršio je mjesni župnik. Niže su škole imale po jednoga učitelja s pomoćnim

¹² Mate ZANINOVIĆ, Pregled razvoja školstva u Trogiru..., str. 890; Ante BELAS, Školstvo u trogirskoj općini u prošlosti i sadašnjosti, *Jadranski dnevnik*, 5, br. 242, 15. 10. 1938., str. 10; Mirko LEŽAIĆ, *Prošlost i sadašnjost osnovne nastave u Dalmaciji*, Split 1922., str. 30.

¹³ *Dva stoljeća obrazovanja, školstva i kulture u Lukšiću i Kaštelima* (uredio Neven Bućan), Kaštel Lukšić 1985., str. 47.

učiteljem dok je u višima svaki razred imao svoga učitelja. Učitelje nižih škola imenovala su općine i plaćale ih. Materijalna i administrativna skrb za škole bila je određena vladi, okružnim uredima i općinskim načelnicima. Učitelji osnovnih škola kao službenici javne nastave imali su pravo nositi odgovarajuću odoru s oznakom činovničkoga razreda. Učitelj niže škole pripadao je XI. činovničkom razredu. Prvi učitelji osnovnih škola obrazovali su se u četverorazrednoj školi u Splitu pohađajući tromjesečni tečaj metodike. Nakon toga polagali su potrebite ispite za stjecanje prava u podučavanju djece. Bilo je obvezno pohađanje nižih škola za dječake i djevojčice od 6. do 12. g. života a djeca između 12. i 15. godine koja nisu redovito završila četvrti razred, morala su pohađati nedjeljnu školu, opetovnicu. Općina je za izostanak pohađanja škole mogla tražiti globljenje roditelja.¹⁴

III. U sklopu Austro-Ugarske

U vrijeme kad je Austrija zaposjela Dalmaciju, g. 1814., na području Dalmacije nije bilo ni jedne javne pučke škole. Razlog je bio nedostatak učitelja, nemar roditelja, slab odaziv djece, loše novčano stanje francuske uprave itd. Državna pomoć u izdržavanju škola i plaćanju učitelja bila je stoga vrlo mala. Za sve zemlje koje su potpale pod Austriju, službeni nastavni jezik bio je talijanski. No, djeca, poglavito seoska, nisu uopće poznavala taj jezik i početno je poučavanje moralo biti na hrvatskome jeziku. Stoga je i u gradovima u višim početnim školama prvi razred morao biti razdijeljen u dva odjela: niži i viši (*sezione inferiore* i *sezione superiore*). U nižem odjelu (sačinjavala su ga djeca koja su tek počela pohađati školu) nastava je bila na hrvatskome jeziku. Svaki odjel prvoga razreda trajao je godinu dana. Poslije dvije godine učenja, djeca bi svladala čitanje, pisanje, prve osnove iz matematike i u stanovitoj mjeri služenje talijanskim jezikom, koji je u narednim razredima bio jedini nastavni jezik. Bečki je dvor Pravilnikom iz g. 1823. (*Regolamento ed Istruzioni per l'attivazione delle scuole Elementari nella Dalmazia*) javnu nastavu i škole povjerio svećenicima. Upravu nižih osnovnih škola preuzeo je mjesni župnik. Župnicima i pomoćnicima te pojedinim redovnicima onih mjesta gdje ne mogu biti škole, posebno se preporuča da skupljaju djecu i poučavaju je osnovnoj pismenosti. Taj Pravilnik vrijedio je za dalmatinske škole do g. 1869. Školskim zakonom iz 1869. škole su se morale odijeliti od crkve i moralo se osnovati pokrajinsko školsko vijeće pri pokrajinskoj vladi u Zadru. Neki su svećenici pomagali otvarati javne pučke škole, a drugi su u njima bili i učitelji dok su neki djecu privatno poučavali. Razdoblje austrijske vlasti može se podijeliti na vrijeme od g. 1814. do 1840., kada upravu nad školstvom pomalo preuzima crkvena vlast, crkva u Dalmaciji od 1840. u potpunosti drži upravu škola u svojim rukama a njezina uprava traje

¹⁴ Petar BEZINA, O. c., str 37-38; Dušan BERIĆ, Školstvo u Splitu za vrijeme francuske uprave, *Školski vjesnik*, ½, 1953.

do g. 1870. Splitski biskup preuzeo je upravu škola šk. g. 1834./35.¹⁵ U razdoblju od 1834. do 1869. sve osnovne škole bile su povjerene brizi biskupskih ordinarijata, pri kojima su djelovala glavna školska nadzorništva a nadzornička služba na području pojedinih biskupija bila je povjerena jednom od kanonika stolnoga kaptola.¹⁶ No, iako je državna vlast polako preuzimala od crkve upravu nad školstvom i drži je do 1918., crkva ipak svojata pravo nad upravom škola sve do g. 1905., kada je konačno zakonom određeno da školstvo prelazi u državne ruke. Zbog nedostatka učitelja i školskih prostorija, državna se vlast služila svećenicima, župskim i crkvenim zgradama.¹⁷

Odlukom Dvorskoga povjerenstva za nauke iz 1821. i pravilnikom iz 1823. bilo je predviđeno da se tečajevi za buduće učitelje održavaju pri nekim višim osnovnim školama. Za ovu službu učiteljice su se trebale privatno pripremati i pred odgovarajućim školskim nadzornikom položiti ispit iz metodike. Kasnije je pak određeno da se i za njih uvedu javni tečajevi pri nekim višim osnovnim školama za djevojčice.¹⁸

Učiteljsko se obrazovanje stjecalo na tečajevima koji su od g. 1821. do 1844. trajali po tri mjeseca u Splitu, Dubrovniku i Kotoru, a u Zadru po šest mjeseci. Njihovo se trajanje od g. 1844. produljuje od tri na šest mjeseci, tj. od šest na devet mjeseci. Zatim od g. 1849. tečajevi se drže samo u Dubrovniku, Splitu i Kotoru. Od školske godine 1852./53. u Zadru je započeo s radom prvi dvogodišnji tečaj, koji je zapravo bio prva učiteljska škola koja se zvala *Corso bienale de preparandi maestri*. Godine 1863./64. djeluje dvogodišnji učiteljski tečaj u Zadru, devetomjesečni učiteljski tečajevi u Splitu i Dubrovniku te jednogodišnji učiteljski tečaj za učiteljice (kao tečaj počeo je još 1860. u sastavu privatne osnovne škole koje su držale dumne u Dubrovniku).¹⁹ Vlast je nastojala otvarati škole u Dalmaciji i prema austrijskom školskom sustavu. Stoga su prema Pravilniku iz g. 1823. za pučke škole na području Dalmacije izdani posebni propisi po kojima su morale postojati niže, trivijalne pučke škole s prvom potrebitom naobrazbom za svu djecu bilo kojega staleža. Niže su se pučke škole morale otvarati u onim župama koje su bile formirane kao takve. Gdje je bilo manje od pedeset dječaka i djevojčica od 6 do 12 godina, moralo se brinuti za njihovo poučavanje na prikladan način a ne uspostavljajući redovitu školu. U nižim se pučkim školama poučavalo "dalmatinskim" ili talijanskim jezikom u sljedećim predmetima: osnove katoličke vjere, pisanje, čitanje, računstvo, upoznavanje mjera, utega, novca i osnovna pravila za uredno pismeno izražavanje misli. Za onu mladež koja se mislila posvetiti nauku i obrtima, bile su predviđene više, glavne pučke škole od tri ili četiri razreda. U višim pučkim školama s tri razreda, osim onih predmeta koji su se učili u nižim pučkim školama, predavali su se: osnove katoličke vjere, prošireno gradivo s dodatkom Biblije i tumačenje

¹⁵ Petar BEZINA, O. c., str. 46, 49.

¹⁶ Slavko KOVAČIĆ, O. c., str. 416.

¹⁷ Petar BEZINA, O. c., str. 43-45; Ivo PERIĆ, *Borba za ponarođenje dalmatinskog školstva 1860.-1918.*, Zagreb 1974., str. 17.

¹⁸ Antun STRÖLL, *Pučko školstvo u Dalmaciji od godine 1814. do godine 1900.*, Zadar 1900., str. 21, 24-27, 48.

¹⁹ Ivo PERIĆ, Početna postignuća dalmatinskih narodnjaka u borbi za ponarođivanje školstva, *Radovi Instituta za hrvatsku povijest*, br. 6, Zagreb 1974., str. 73, 75; Mirko LEŽAIĆ, O. c., str. 84.

Evandjelja, krasopis, pravopis, talijanska gramatika, pravila za male pismene sastavke, čitanje latinskoga jezika i pisanje po diktatu.²⁰ I više i niže škole bile su predviđene i za mušku i za žensku djecu. Osim navedenih škola imale su se osnovati pri višim osnovnim školama ponavljaonice, koje su radile i u nedjeljno-svetačke dane (svetačko-nedjeljne škole). Trebala su ih pohađati djeca od dvanaeste do navršene petnaeste godine života. Bilo je predviđeno da se u Trogiru 1825. osnuje viša trirazredna škola, no g. 1826. otvorena je dvorazredna viša muška škola i jednorazredna ženska niža osnovna škola pri samostanu benediktinki.²¹

Školske godine 1827./28. u splitskom školskom kotaru bilo je ukupno deset osnovnih škola. U Trogiru djeluju niža muška i ženska škola te niža muška škola u Kaštel Kambelovcu. G. 1827./28. u Trogiru ima 349 obveznika a školu polazi njih 79. Dok je u Splitu i Trogiru u svim školama nastavni jezik bio isključivo talijanski, u seoskim školama je to talijanski i hrvatski. No, ni tada još nije bilo dvojezičnih školskih knjiga.²²

Neposredni upravitelj škole bio je župnik i njegova je dužnost bila da provjeri je li učitelj revan u školskim problemima. Učitelj je župnika bio dužan obavješćivati o nauku i čudorednim vrlinama. Splitski je biskup šk. g. 1834./35. preuzeo upravu škola. Prema izvješćima o stanju pučkih škola u splitskom kotaru, u selima Dalmatinske zagore postojale su pučke škole samo u Muću i Vrlici. Koncem školske godine 1842./43., u Dalmaciji je bilo 60 javnih pučkih škola, upravo onoliko koliko ih je bilo i g. 1819.²³

Trogir je g. 1860. imao dvije osnovne škole. Mušku je financirala općina a za žensku su školu troškove dijelili općina i benediktinke sv. Nikole. Tu je školu godišnje pohađalo prosječno sto učenika, oko 60 njih prvi razred i oko dvadeset druga dva razreda. U muškoj su školi bila zaposlena dva učitelja, koji su bili toliko opterećeni da djeci nisu mogli posvetiti dovoljno pažnje. Roditelji nisu imali dovoljno povjerenja u ovakvu školu, a đaci su prkosili učiteljima. Zbog ovoga su rado prihvaćali privatnu poduku ukoliko bi je netko ponudio (ROFG, Dr. š. – 1/VII u HAS-u)²⁴ Navedeni podaci iz Državnoga arhiva u Splitu ne slažu se s podacima iz imenika navedenih škola, koji kažu da je te godine u sva tri razreda u muškoj i ženskoj školi bio upisan po 61 učenik odnosno učenica. Mirko Slade Šilović navodi da g. 1856./57. od 700 obveznika školu (valjda mušku) ne pohađa ni polovica.²⁵

²⁰ Petar BEZINA, O. c., str. 43-45; Mirko LEŽAIĆ, O. c., str. 3; Ivo PERIĆ, *Borba...*, str. 18.

²¹ Grga NOVAK, *Povijest Splita*, IV., Split 1978., str. 1840-41; Antun STRÖLL, O. c., str. 28; U šematizmu se navodi da je otvorena g. 1838.

²² Benedikta ZELIĆ BUČAN, *Prilog povijesti borbe za hrvatski jezik u dalmatinskim školama za austrijske vladavine*, u knjizi iste autorice *Jezik i pisma Hrvata*, Split 1997., str. 15; Mirko SLADE ŠILOVIĆ, *Bilješke...*, str. 1169.

²³ Petar BEZINA, O. c., str. 46-48.

²⁴ Danica BOŽIĆ BUŽANČIĆ, *Prilog poznavanju privatnog i društvenog života Trogira u drugoj polovici devetnaestog stoljeća*, *Mogućnosti*, 35, 9-10, 1987., str. 883.

²⁵ Mirko SLADE ŠILOVIĆ, *Bilješke...*, str. 1169.

God. 1856./57. u muškoj i ženskoj osnovnoj školi niži odsjek prvoga razreda postao je redoviti prvi razred a viši odsjek prvoga razreda postao je drugi razred dok je dotadanji drugi razred postao trećim. No, sljedeće dvije godine ženska je škola samo dvorazredna da bi od g. 1859./60. opet bila trirazredna (vidi tabele).

Trogirska osnovna škola g. 1862. bila je unaprijeđena na stupanj više elementarne škole a bila je samo za dječake, dok su djevojčice pohađale osnovnu školu koju su vodile benediktinke u samostanu sv. Nikole (od g.1869. privatna ženska škola). Godine 1869. otvoren je ratarski tečaj, koji je bio priključen muškoj pučkoj školi. U to vrijeme su i muška i ženska osnovna škola bile četverorazredne. Trogirska je općina g. 1869. imala 2041 školskog obveznika, od kojih je školu pohađalo 218, i to 155 muških i 63 ženskih, dok ih je bez školske obuke ostajalo 1823 (muških 849 i ženskih 974).²⁶ Jamačno je nepismenost u Trogiru i njegovu kraju bila velika jer je u matici vjenčanih Trogira od 1850. do 1857. zabilježeno u 243 braka 217 nepismenih parova, od ostalih je 15 parova bilo pismeno te 14 pismenih muškaraca.²⁷

U cijeloj Dalmaciji narodnjaci nastoje da hrvatski kao nastavni jezik potisne talijanski i rezultati se pomalo postižu. Od 1848. u Dalmaciji se brže uvodio hrvatski jezik u osnovne i srednje škole, dok se na tečajevima za buduće učitelje tražilo obvezatno poznavanje talijanskoga i hrvatskog jezika. Od 1850. počeli su se u Trstu tiskati i udžbenici za osnovne škole na hrvatskome jeziku. Profesori zadarske gimnazije rabe u prvome tečaju "ilirskoga" jezika gramatiku *Osnova slovnice slavjanske narječja ilirskoga* Vjekoslava Babukića tiskanu u Zadru kod Battare (prijevod A. Kaznačića na talijanski g. 1846.). Prema izvješću biskupskoga konzistorija od 1. travnja 1864. na području splitske biskupije djelovale su 42 osnovne škole. U svim je pomoćnim školama nastavni jezik samo "ilirski" dok se u redovitim nižim početnim školama nastava održava na "ilirskom" s tim da se u njima učio i talijanski kao nastavni predmet. Talijanski je bio nastavni jezik jedino u splitskim školama, muškoj nižoj početnoj i ženskoj višoj početnoj te u muškoj osnovnoj školi u Omišu, a "ilirski" se u njima učio kao nastavni predmet.²⁸ U školskim imenicima trogirске ženske škole ocjene iz hrvatskoga jezika ("Illirica") prvi se put pojavljuju u prvome polugodištu šk. g. 1848./49., i to samo u prvome razredu nižega odsjeka i poslije prekida u g. 1849./50. ostaju zastalno od 1850./51. a od 1853./54. i u 2. razredu te od 1856./57. u sva tri razreda. Nastava se i dalje održavala na talijanskome. Hrvatski se učio kao drugi, odnosno sporedni jezik. Slično se ovomu u šk. g. 1856./57. u trećemu i drugom razredu učio njemački jezik uz hrvatski, koji se predavao u svim razredima.²⁹ Narodnjaci se u Trogiru bore za uvođenje nastave na hrvatskom jeziku što im je i uspjelo nakon školske

²⁶ Ante BELAS, O. c., str. 10; Mate ZANINOVIĆ, Pregled razvoja školstva u Trogiru..., str. 890; Ivan DELALLE, *Trogir, vodič po njegovoj historiji, umjetnosti i životu*, Split 1936., str. 29 (Dellale navodi da je škola 1847. postala trirazredna).

²⁷ Nevenka BEZIĆ BOŽANIĆ, Stanovništvo Trogira u vrijeme preporoda, *Mogućnosti*, 35, 1987., 9-10, str. 838.

²⁸ Ivo PERIĆ, Početna postignuća..., str. 77; ISTI, Borba..., str. 30; Mate ZANINOVIĆ, *Školstvo u Dalmaciji u tijeku narodnog preporoda*, str. 242 -243.

²⁹ Nadbiskupski arhiv Split, dalje NAS, S-M, Školski arhiv, dalje ŠkA, Glavno nadzorništvo, dalje GN, Izvaci iz školskih imenika.

godine 1885./86., tj. poslije pobjede na izborima, kada se hrvatski jezik uvodi kao nastavni u Opću mušku javnu školu. Na mjestu izgorjele crkve Sv. Duha izgrađena je osnovna škola g. 1910. Pored triju razreda za mušku i triju za žensku djecu, u njoj su bili stanovi za nadučiteljicu i nadučitelja, dvije kancelarije i dvije zbornice.³⁰

Nadzor nad pučkim školama u splitskoj i hvarskoj dijecezi u g. 1836. obavljao je kanonik Silvestar Guina, dok je 1860. kotarski školski inspektor bio kanonik Stjepan Pavlović Lučić. Mjesni trogirski nadzornik u g. 1884. bio je kanonik Frane Barbieri a 1888. Josip Raimondi.³¹

Na temelju želje šibenskoga biskupa Berčića i zauzimanjem župnika fra Frane Poljaka otvorena je muška pučka pomoćna škola u Ljubitovici a u njoj je 9. prosinca 1856. učitelj fra Ivan Vujčić. Od Namjesništva je prihvaćen biskupov prijedlog. Traženo je od biskupa imenovanje kotarskoga nadzornika za redovne i pomoćne škole u trogirskome kotaru. Biskup je predložio župnika Visoke fra Donata Bulića, a za obilazak i nadziranje škola bila mu je predviđena plaća od tri forinta.³²

Onodobni šematizmi i almanasi kao i arhivski dokumenti daju nam podatke o broju stanovnika, školskome personalu, broju učenika i sl.³³

Koncem g. 1844. Trogir ima 825 kuća, 833 obitelji, 4562 katolika i 3 protestanta, a koncem sljedeće, 1845. godine 834 obitelji i 4516 stanovnika. dok u g. 1879. ima 3319 stanovnika.

Kotarski je školski nadzornik u g. 1846. i 1847. Ante Lubin.

Stanje u trogirskim školama u 19. i početkom 20. stoljeća prikazujemo u prilogu I. na kraju ovoga rada.

³⁰ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 890-892, 894; Stanko PIPLOVIĆ, *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*, Split 1996., str. 100.

³¹ *Schematismo dell imperiale regio governo della Dalmazia per l'anno 1836.*, str. 191; *Schematismo dell unite diocesi di Spalato e Macarsca*, Spalato 1860., str. 8; *Status personalis et localis...* 1884., str. 18; 1888., str. 21.

³² Petar BEZINA, O. c., str. 57-58.

³³ *Schematismo provinciale della Dalmazia per l'anno 1827.*, str. 75; 1828., str. 130-131; 1829., str. 134; *Almanacco della Dalmazia per l'anno 1830.*, str. 197; 1831., str. 189, 193; 1832., str. 191, 196; 1833., str. 191, 196; 1834., str. 196, 201; 1835., str. 198, 203; 1836., str. 194, 200; 1837., str. 208, 213; 1838., str. 212, 218; *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1844.*, str. 207, 214; 1845., str. 230, 236; 1846., str. 239, 245, 255, 298; 1847., str. 190, 197, 244; 1848., str. 203; *Schematismo dell imperiale regio governo della Dalmazia per l'anno 1839.*, str. 158, 164; 1840., str. 170, 176; 1841., str. 175, 184; 1842., str. 185; 1843., str. 194; *Manuale dell regno di Dalmazia per l'anno 1848.*, str. 204; 1873., str. 275, 295; *Schematismo della diocesi di Spalato e Macarsca per l'anno 1874.*, str. 42; 1875., str. 43; 1876., str. 45; 1877., str. 48; 1878., str. 48; 1879., str. 49; 1880., str. 49; 1881., str. 47; 1882., str. 53; 1883., str. 53; *Status personalis et localis...* 1884., str. 53; 1885., str. 53; 1886., str. 46; 1887., str. 56; 1888., str. 55-56; 1889., str. 56; 1890., str. 56; 1891., str. 57; 1892., str. 57; 1893., str. 57; 1894., str. 57; 1895., str. 57; 1896., str. 58-59; 1897., str. 58-59; 1898., str. 120-121; 1899., str. 126; 1900., str. 126; 1901., str. 108-109; 1902., str. 108-109; 1903., str. 108; 1905., str. 42; 1906., str. 42; 1909., str. 43; 1910., str. 57; 1912., str. 55; 1913., str. 55; 1925., str. 58; *Stato del clero e popolo 1875.*, str. 43; 1876., str. 45; 1877., str. 48; 1878., str. 48; 1879., str. 49; 1880., str. 49; 1881., str. 47; 1882., str. 53; 1883., str. 53; Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 890-891.

Zanimljivo je da je g. 1891./92. bilo u ženskoj pučkoj školi 8 učiteljica, a pred njezino zatvaranje 1902./03. spala je na tri učiteljice. Postoje podaci iz preporodnoga vremena u Trogiru o podrijetlu učitelja u muškoj osnovnoj školi: Josip Šimičić iz Zadra, Petar Stipčević iz Arbanasa, Lovro Burmaz iz Kaštel Štafilića. Zabilježeni su i neki učitelji bez naznake podrijetla: Nikola Alegretti, Jakov Granić (ravnatelj škole 1885.), Marko Pletikosić, Pavao Vučenović te podvornik u školi Marin Šimun. Javna ženska škola u Trogiru bila je smještena u samostanu dumna sv. Nikole a imala je tri razreda. Budući da su njezine prostorije bile neuvjetne, školska je vlast naredila da se nađu druge pa je općina pribavila vilu u kojoj je prije smrti stanovao načelnik Š. Puović. Njezine su prostorije preuređene po nacrtu i pod upravom tadanjega načelnika dr. Slade i škola je svečano otvorena 1. listopada 1903. Kod otvorenja je 140 djevojčica s nadučiteljicom Plauš i učiteljem Gizdićem prisustvovalo misi. Prvoga dana već je upisano 210 učenica.³⁴

Interesantno je istaknuti da je od šk. g. 1826./27. tijekom 77 školskih godina u ženskoj privatnoj školi kod benediktinki radilo 20 učiteljica, među kojima je osim redovnica bilo i nekoliko svjetovnih učiteljica: Ivana Zavoreo, Girolama de Grazio, Elena Gandolfi, Marianna Botti, Giovanna Croato. Redovnice Matilda (Ida) Budanko (r. 18. 10. 1835.) i Marija Čipčić (r. 6. 12. 1831.) bile su iz Kaštel Štafilića, a Marija Gertruda Katanilić (r. 1. 10. 1842.) iz Kaštel Novoga, Marija Krucifiksa Čipčić (r. 16. 5. 1832.) i Ivana M. Lozić (r. 21. 8. 1837.) iz Trogira, Placida Goić (r. 8. 3. 1831.) iz Splita, Maria Benedetta Bubba (r. 22. 5. 1813.) iz Pirana, Marija Benedikta Kalogjera (r. 24. 5. 1858.) te Marija Julijana Kalogjera (r. 26. 10. 1862.) iz Korčule dok su Marija Skolastika Croato (r. 10. 5. 1826.) i Luidā Vodanović potjecale iz Supetra. Spomenuta M. Skolastika Croato bila je ravnateljica punih 36 godina (od 1862./63. do 1897./98.). Fanfognina je politička saveznica u Trogiru a njezin je portret g. 1888. naslikao Antonio Zuccaro i čuva se u samostanu benediktinki. Ovaj talijanski portretist slikajući dvije pale za crkvu benediktinki sv. Nikole prikazao je neke svetačke likove nadahnivši se i fizionomijama benediktinki – učiteljice Benedikte Kalogjere (lik sv. Ivana Evanđelista) i Ide Budanko (lik sv. Alojzija) te Skolastike Croato (sv. Skolastika).³⁵

Najstarije početke školstva poslije Trogira nalazimo na otoku Drveniku. Drveničkom su župniku god. 1829. stigle preporuke stanovitoga trogirskog kanonika da započne s podukom djece na otoku. Jedini pismeni ljudi u župi tada bijahu, osim vlasnika otoka, župnici, koji su ujedno i nosioci preporodne svijesti pa župnik Mate Miličević u Drveniku 1830. otvara "pučku učionu". Dakle, po prvi put otvara se u Drveniku škola, i to na narodnom hrvatskom jeziku. U to doba, kada je osnovnih škola u Dalmaciji bilo veoma malo a nastavni je jezik bio ponajviše talijanski te su služile odnarođivanju generacija koje

³⁴ Nevenka BEZIĆ BOŽANIĆ, O. c., str. 838-839; Stanko PIPLOVIĆ, O. c., str. 99; Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Bilješke..., str. 1181; *Schematismo della diocesi di Spalato – Macarsca 1847.*, str. 50; 1851., str. 62; *Schematismo della unite diocesi di Spalato e Macarsca 1858.*, str. 50; *Stato del clero e popolo 1879.*, str. 66; 1880., str. 68; 1881., str. 65; 1882., str. 68; 1883., str. 62; *Status personalis...* 1890., str. 73; 1892., str. 72.

³⁵ Ivo BABIĆ, Uvod u zborniku Trogir u narodnom preporodu, *Mogućnosti*, 35, 1987., 9-10, str. 755; Krno PRIJATELJ, Slikarska djela 19. stoljeća u Trogiru, ondje, str. 946; Mirko SLADE ŠILOVIĆ, Bilješke..., str. 1178.

su ih polazile, radi se o velikome događaju. Iako se radilo o jednoj vrsti trivijalne škole, kakvu su po zakonu održavali svećenici, ipak je ona donekle zadovoljavala potrebe otoka. Naime, ovu vrstu škola nisu pohađala sva djeca jer nije postojala školska obveza.³⁶ Dne 2. siječnja 1830. drveniškome župniku piše vikarijalna kurija u Trogiru da se skrbi o podučavanju djece od šeste do dvanaeste godine u vjeronauku, čitanju, pisanju, računanju i poznavanju mjera, utega i novca te da poduzima mjere protiv roditelja koji djecu ne šalju u školu. Poput ostalih župnika biskupije, na temelju odluke splitskoga biskupa Pavla Miošića od 24. svibnja 1834., morao je sastaviti popis djece i dostaviti njihova imena seoskome glavaru i preturi. Ovime je ostvaren državni nadzor nad pučkim školstvom, no budući da poduka nije bila dobra, to je splitski generalni vikar Dudan drveniškome župniku i drugim župnicima 1. siječnja 1840. uputio dopis da se o poduci moraju više skrbiti. Očito se rad pučke učione uhodao jer dana 27. listopada 1841. splitski biskup preporuča drveniškome župniku da osnuje nižu pučku školu (*scuola elementare minore*). I od svjetovnih su vlasti stizali poticaji i pokude pa je župnik Ivan Karlušić odgovorio 25. rujna 1843. da iskrse poteškoće oko podučavanja djece nastaju zbog raštrkanosti zaselaka i pučana koji žive na dva otoka i na kopnu, u Vinišćima. Što se tiče podataka o broju žitelja, imamo tih godina sljedeće pokazatelje: u g. 1821. Drvenik ima 437 stanovnika (očito sam otok), g. 1840. drveniška župa broji 450 osoba a Vinišća 600 duša; g. 1841. u cijeloj je župi 1099 stanovnika; g. 1843. župa ima 213 obitelji i 1151 stanovnika dok g. 1844. župa broji 209 obitelji i 1198 žitelja.³⁷ Od župnika je tako pretura 27. listopada 1844. zatražila da osnuje pučku školu za dječake. U svom odgovoru župnik 27. studenoga 1844. odgovara da su pučani u njegovoj župi raštrkani i da žive djelomice na otocima i dijelom na kopnu (u Vinišćima i Bosiljini). Ondašnja vlast u jednom svom dopisu hvali župnika koji je 1844. opet započeo sa školom u Drveniku. Postoje dva razreda a čini se da je pohađa samo 5-6 dječaka. U tom je dopisu usputno spomenuto da je istodobno i u Marini župnik otvorio školu.³⁸ Dakle, početke škol-stva u Marini možemo tražiti u 1844. g. kada je osnovana niža elementarna škola. U marinskoj političko-poreznoj općini, koja je obuhvaćala osim Marine i obližnja sela, bilo je koncem 1844. g. 565 obitelji sa 3290 stanovnika te 560 kuća a koncem 1846. bilo je također 565 obitelji sa 3361 stanovnika, 1726 muškaraca i 1635 žena, dok je prethodne, 1845. bilo isto 565 obitelji sa 3334 stanovnika, 1700 muških a 1634 ženskih. Učitelj u navedenoj pučkoj školi (*scuola elementare minore*) bio je g. 1844., 1847. i 1848. mjesni župnik Frane Macanović. Iz g. 1879. imamo podatak da Marina skupa s Rastovcem, Gustirnom, Vrsinama i Svincima ima 1511 stanovnika. Prema podacima iz

³⁶ Arhiv Župnog ureda Veli Drvenik (dalje AŽUVD), Uredski spisi za g. 1829. i 1830., nesređeno; Ivan PAŽANIN, Društvenogospodarski život u Vinišćima, Velom i Malom Drveniku u XIX. stoljeću s osobitim obzirom na preporodno razdoblje, *Mogućnosti*, 35, 9-10, 1987., str. 806-807.

³⁷ *Raccolta delle leggi ed ordinanze dell'anno 1821 per la Dalmazia*, Zadar 1834., str. 420; *Stato del clero 1840.*, str. 16, 1841., str. 18; 1843., str. 12; 1844., str. 12.

³⁸ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1830., 1834., 1840., 1841., 1843., 1844.; Dušan RUŠINOVIĆ, Drvenik Veli, spomenik Majka domovina, *Zapis II.*, Opatija 1993., str. 302; *Hrvatsko osnovno školstvo* (priredio Ante Selak), Zagreb 1998., str. 407; Osnivaču škole u Marini, don Frani Macanoviću, posvećena je jedna ulica u mjestu (A. ČULIĆ, Škola u ulici don Frane Macanovića, *Slobodna Dalmacija*, 9. 12. 1999., str. 17).

Maschekova Repertoria osnovana je g. 1888. u Marini muška pučka škola (“*Istituta una scuola popolare maschile di Bossoglina*”) kada samo selo Marina broji 153 stanovnika. Ova je škola g. 1894. kao “pučka učiona” prešla u nadležnost države a 1897. prerasla u šestogodišnju Mušku javnu osnovnu školu, koja je nakon Prvoga svjetskog rata u Kraljevini Jugoslaviji postala Mješovita državna škola sa dva odjeljenja i djelovala do g. 1941. U g. 1895. u *Objavitelju dalmatinskom* i *Narodnome listu* raspisan je bio natječaj za učiteljsko mjesto s prihodima muške jednorazredne učione u Marini. Ponavlja se natječaj i iduće dvije godine s time da se početkom nastavne godine 1897./98. traži učiteljica u Marini. Inače, znamo da je g. 1894. i 1895. u Marini službovala učiteljica iz Splita a vjeroučitelj je bio don Lovre Dragičević. Potporu kulturnome ozračju jamačno je davala i Pučka štionica osnovana u Marini g. 1908. Prvi učitelji u državnoj školi bili su Vice Prvišić, Enelina Orlandini, Anđelka Carić, Savka Veković, Dragutin Bajer, Spasenka Peruzović, Ante Mišlov, Katica Dekaris, Katica Gjanović i Ana Šimić. Za otvaranje osnovne škole u Marini zaslužan je i don Jere Đik, koji je i prije otvaranja škole vodio analfabetski tečaj. Škola neprekidno radi do talijanske okupacije Marine u travnju 1941., kada prestaje s radom. U rujnu g. 1944. započinje ponovno s radom pod rukovodstvom pomoćnoga učitelja Ivana Racetina. Zgrada je bila u vrlo lošem stanju te je vlast obnovila popovsku kuću u koju se uselila škola. U školu je te školske godine upisano 99 učenika. Godine 1900. započelo se s izgradnjom škole a istodobno se gradi i seoska cisterna.³⁹ Iz pisma koje je župnik Karlušić uputio 21. kolovoza 1845. Franjevačkom provincijalu vidimo da je u župi obitavalo oko 600 duša. No, svakako je najveći problem bio taj što su roditelji odbijali slati djecu u školu zbog napasanja stoke i poljoprivrednih radova za koje su trebali djecu. Okružni školski inspektor 20. studenoga 1857. u pismu drveničkome župniku traži otvaranje pomoćne pučke škole u Drveniku. U g. 1858. školu pohađa 9 učenika a vodi je župnik Jerolim Škarica.⁴⁰ Novi župnik, don Joakim Milić zatražio je dozvolu da pored škole u Drveniku može i u Vinišćima otvoriti nedjeljnu školu. Rezultat nam je nepoznat. Inače, g. 1860. u drveničkoj župi ima 475 stanovnika a vinišćarska kuratija 800, a njom upravlja “*Il curato vi manca*”.⁴¹ U Drveniku šk. g. 1860./61. radi škola s tri razreda. Prvi razred pohađa 6 učenika kao i drugi a u trećem ih je sedam.⁴² Trogirski

³⁹ *Spomenica Osnovne škole u Marini*; Filip RACETIN, Narodni preporod u Marini, *Mogućnosti*, 35, 9-10, 1987., str. 960, 964; *Hrvatsko osnovno školstvo*, str. 380; Stijepo OBAD, *Dalmatinsko selo u prošlosti*, Split 1990., str. 138.

⁴⁰ Nadbiskupski arhiv Split, dalje NAS, S-M, Školski arhiv, dalje ŠKA, Glavno nadzorništvo, dalje GN, Izvaci iz školskih imenika. Školu su pohađali u 2. polugodištu 1. razreda: Joze Radetić, 17 g. (otac mornar), Vicenco Tironi, 9 g. (otac trgovac-*negoziante*), Ivan Čudina, 11 g., Jure Čudina, 9 g., Jakov Čudina, 7 g. (otac obrtnik – industriante), Jakov Geldum, 8 g. (otac trgovac – *trafficante*), Jure Tramontana, 15 g. (otac težak), Mate Domaćin (otac – težak).

⁴¹ *Stato del clero... 1860.*, str. 8.

⁴² NAS, S-M, ŠKA, GN, Izvaci iz školskih imenika. Školu su pohađali u prvom razredu: Vicenco Kustura Matin, Karlo i Martin Geldum Jozini, Petar Milić Špirov iz Trogira (otac bačvar), Frane i Rafael Kvarantan Šimunovi (otac ribar), Jakov Tironi, sin drv. posjednika Todora Tironija. U drugome razredu: Josip Boić Nikolin, Ante Kostović Stjepanov, Nikola Majić Matin, Šimun Marić Matin, Mate Pavić Markov. U trećemu razredu: Jakov

pretor piše drveničkom župniku 31. prosinca 1864. o zgradi bratovštine u Marini, u kojoj će se otvoriti pomoćna pučka škola. Drvenički je župnik predviđen za učitelja a ponuđena mu je 29. prosinca 1864. plaća od 60 fl. S ovom plaćom nije bio zadovoljan te 15. siječnja 1865. traži 210 fl. Ističe da škola ne može raditi s tako malim brojem đaka u Marini zbog nesklonosti roditelja da djecu šalju u školu. Škola se drži u "bratskoj kući". Župnik Joakim Milić, istaknuti narodnjak u preporodno vrijeme, 11. siječnja 1865. piše o vrlo skromnoj školskoj opremi koja se sastojala od ploče i nekoliko tintarnica te klupe i stola. Trogirski je načelnik imenovao 22. kolovoza 1865. Kristofora Morettija za učioničkoga nadzornika. Iz pisma zadarskoga računovodstva od 13. lipnja 1865. saznajemo da je bio i predsjednikom crkvinarstva u Drveniku. Kristoforov brat Ivan Andrija Moretti stekao je g. 1864. dio Drvenika od Lovre Burića.⁴³

Godine 1867., kada Drvenik ulazi u sastav trogirske općine, u školi je samo 32 djece od 70 školskih obveznika koji su bili dužni pohađati nastavu. Škola (*Scuola ausiliare regolare di Zirona*) je trirazredna. U prvom polugodištu šk. g. 1866./67. prvi razred ima 11 učenika, toliko ih je i u drugom a u trećem ih je troje. Predaju se u trećem razredu sljedeći predmeti: vjeronauk, aritmetika, talijanski jezik, krasopis (*calligrafia*) a u okviru predmeta hrvatski jezik ("lingua illirica") čitanje ("leggere"), gramatika, pravopis, sastavljanje. Ovi isti predmeti učili su se u drugome razredu šk. g. 1867./68. s tim što se učila i talijanska gramatika, pravopis i čitanje. U prvome razredu te godine bili su to: osnove talijanskoga jezika, aritmetika, hrvatski jezik i književnost ("*la lingua illirica e la lettura materiale*").⁴⁴ Župnik 19. svibnja 1866. traži popravak školske zgrade u Marini. Prema pismu trogirskoga načelnika župniku od 21. kolovoza 1868. vidimo da je na Drveniku osnovana pomoćna škola u kojoj je župnik učitelj. U šk. g. 1867./68. u prvom polugodištu prvoga razreda upisano je u drveničku školu ("*Scuola ausiliare regolare Zirona*") 13 učenika a u drugome polugodištu ih je 17. Drugi razred ima u prvome polugodištu 11 učenika a u drugome 14. Radi i nedjeljno-svetačna škola ("*Scuola festiva dominicale di Zirona*") sa šest učenika.

i Jure Čudina Jozini, Jakov Geldum Vicencov, Jure Geldum Matin, Nikola Meštrović Ivanov, Ivan Kvarantan Šimunov (otac ribar), Joze Radetić Franin (otac mornar).

⁴³ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1845., 1864., 1865.; Ivan PAŽANIN, Gospodarski odnosi i otkup kolona Vinišća te nekih susjednih sela na trogirskom primorju, *Božić Bužančić zbornik, Građa i prilozi za povijest Dalmacije*, 12, Split 1996., str. 690; Dušan RUŠINOVIĆ, O. c., str. 303; Filip RACETIN, O osnivanju osnovne škole u Marini, *Vartal*, 4, 1-2, 1995., str. 115-118; *Manuale provinciale della Dalmazia 1846.*, str. 298; 1847., str. 195, 244; 1848., str. 203, 255; 1879., str. 242; Luigi MASCHEK, *Repertorio geografico statistico dei luoghi abitati nel Regno di Dalmazia*, Zara 1888., str. 133, 285; *Objavitelj dalmatinski*, Zadar, 10. 4. 1895., dodatak k br. 29; *Narodni list*, 34, br. 30, 13. 4. 1895., str. 3; 35, br. 30, 11. 4. 1896., str. 3; 36, br. 30, 14. 4. 1897., str. 3.

⁴⁴ NAS, S-M, ŠkA, GN, Izvaci iz školskih imenika. U prvome su razredu sljedeći učenici: Ivan Kovač Nikolin, 8 g., Mate Domaćin Jozin, 9 g., Dujam Ivica Stjepanov, 11 g., Marko Letilović Jurin, 6 g., Mate Majjić Jakovljević, 6 g., Šimun Meštrović Lovrin, 7 g., Ante Pierov Jozin, 8 g., Bože Pierov Ivanov, 9 g., Ante Rušić Jurin, 6 g., Fabjan (6 g.) i Šime (10 g.) Rušić Ivanovi. Drugi razred: Dominion Geldum Jozin, 9 g., Jure Ivica Matin, 10 g., Luka Ivica Špirov, 11 g., Jure Lučin Tomin, 10 g., Ivan Majjić Tomin, 9 g., Stjepan Mladin Antin, 7 g., Jakov Rušinović Antin, 10 g., Vicenco Rušinović Ivanov, 10 g., Salvador Kvarantan Šimunov, Nikola Skoko Matin, 8 g., Ivan Tramontana Antin, 9 g. Treći razred: Karlo Geldum Jozin, 11 g., Frane (12 g.) i Rafael (11 g.) Kvarantan Šimunovi.

Glede škole njezin upravitelj J. Milić obraćao se mnogim instancama a iz pisma od 30. ožujka 1868., što je preko općinske uprave u Trogiru dostavljeno preturi, vidimo da su nakon poziva mjesnim vlastima na javne ispite nakon prvoga polugodišta ovi obavljani u nazočnosti seoskog *aggiunta* Tome Kusture i drugih mjesnih uglednika. Učionički nadzornik Krsto Moretti priopćuje u dopisu općinskoj upravi u Trogiru 20. svibnja 1868. da je tek polovica obveznika pohađala školu u prvome polugodištu tekuće godine, čime on nije zadovoljan. Stanje se u tekućem polugodištu donekle popravilo nastojanjem pretorskoga upravitelja, komu se drvenički župnik obratio nakon što se prije toga poslužio svim sredstvima. Školske su prostorije u lošem stanju i treba ih popraviti. Treba uvažiti župnikov zahtjev za namještajem kao i podjelu besplatnih knjiga svake godine siromasima jer je nekoliko primjeraka školskih knjiga već ove godine bilo podijeljeno, ali samo udžbenika za prvi razred. Trogirski načelnik Fanfogna uputio je 29. svibnja 1868. Morettijev odnosno župnikov zahtjev za popravak škole i popunu školskoga namještaja trogirskome školskom inspektoru odnosno višim instancama.⁴⁵ Adaptacija škole se ubrzano vršila. Drvenička župa g. 1869. broji 1406 stanovnika.⁴⁶ Pošto je g. 1869. škola odvojena od crkve, država se zauzima za unapređenje školstva. Stoga iz Trogira 22. veljače 1869. stiže deset malih katekizama, deset hrvatskih početnica i dvije slovničke čitanke za ustanovljenu pomoćnu pučku školu na Drveniku. Naime, početnica i čitanka bijahu tada jedini hrvatski udžbenici za osnovne škole.⁴⁷

Sve su škole podržavljene 1869. na temelju zakonskoga projekta ministra Hasnera, koji je ostao na snazi sve do g. 1929.⁴⁸ U cijeloj Austriji propisane su "opće pučke škole" mjesto dotadanih "trivijalki" i "građanske škole" mjesto "glavnih učiona". Prema teme-

⁴⁵ NAS, S-M, ŠkA, GN, Izvaci iz školskih imenika. Učenici u prvom polugodištu prvoga razreda šk. g. 1867./68.: Mate Domaćin Jozin, 8 g., Filip (7 g.) i Rafael (9 g.) Ivica Špirovi, Marin Ivica Stjepanov, 6 g., Venceslav Lučin Tomin, 6 g., Jakov Meštrović Lovrin, 7 g., Ivan Pensa Jurin, 6 g., Ante Pierov Jozin, 8 g., Marin (6 g.) i Bože (6 g.) Pierov Ivanovi, Ante Rušić Jurin, 8 g., Fabjan (7 g.) i Salvator (6 g.) Rušić Ivanovi. Drugi razred, prvo pol. šk. g. 1867./68.: Ivan Kovač Nikolin, 9 g., Dominion Geldum p. Joze, 10 g., Dujam Ivica Stjepanov, 11 g., Jure Ivica Matin, 12 g., Jure Lučin Tomin, 11 g., Ivan Majić Tomin, 10 g., Šimun Meštrović Lovrin, 9 g., Stjepan Mladin Antin, 8 g., Salvator Kvarantan Šimunov, 9 g., Nikola Skoko Matin, 9 g., Ivan Tramontana Antin, 10 g. Učenici 1. r. 2. pol.: Šimun Boić Nikolin, 9 g., Stjepan Čapalija Jozin, 11 g., Stjepan Klarić Andrijin, 11 g., Šimun Kostović Jakovljević, 7 g., Mate Domaćin Jozin, 10 g., Marko Letilović Jurin, 8 g., Mate Letilović Tomin, 11 g., Mate Majić Jakovljević, 8 g., Špiro Majić Stjepanov, 7 g., Ivan Mlačić Jakovljević, 8 g., Ante Orlić Ivanov, 8 g., Ivan Pensa Jurin, 7 g., Josip Pensa Jurin, 11 g., Ante Pierov Jozin, 9 g., Ante Rušić, Jurin, 9 g., Fabjan (8 g.) i Salvator (7 g.) Rušić Ivanovi. Učenici 2. r. 2. pol.: Ivan Kovač Nikolin, 9 g., Dominion Geldum Jozin, 10 g., Duje Ivica Stjepanov, 11 g., Jure Ivica Matin, 12 g., Luka Ivica Špirov, 12 g., Joze Lučin Tomin, 10 g., Ivan Majić Tomin, 10 g., Šime Meštrović Lovrin, 9 g., Stipe Mladin Antin, 9 g., Salvator Kvarantan Šimunov, 9 g., Jakov Rušinović Antin, 12 g., Vicenco Rušinović Ivanov, 12 g., Nikola Skoko Matin, 9 g., Ivan Tramontana Antin, 10 g. Nedjeljno-svetačna škola: Jakov Čudina Jozin, 16 g., Karlo Geldum Jozin, 14 g., Nikola Majić Matin, 16 g., Filip Meštrović Nikolin, 15 g., Frane (16) i Rafael (13 g.) Kvaranantan Šimunovi. Dopisi od 30. ožujka, 20. svibnja i 29. svibnja 1868. uklopljeni su u izvadak iz imenika šk. g. 1867./68..

⁴⁶ *Repertorio della localita del Regno di Dalmazia...sulla base del anagrafe 31 Dicembre 1869. pubblicato per cura di Luigi Maschek, Zadar 1872.*, str. 34.

⁴⁷ Ivo PERIĆ, *Početna postignuća...*, str. 73.

⁴⁸ Ivo PERIĆ, *Početna postignuća...*, str. 74.

ljnome državnom školskom zakonu od 14. svibnja 1869. u novoosnovani tip škole, građansku školu, upisivali su se učenici nakon završenog petoga razreda osnovne škole. Građanska je škola trajala tri godine i nakon toga učenici su se mogli upisati u učiteljske, vojne i druge stručne škole. Stvoreno je šestogodišnje obvezno osnovno školstvo sa dvogodišnjom ponavljaonicom, koje je trajalo do sloma Austro-Ugarske Monarhije, odnosno čak do g. 1929.⁴⁹ Svećenici više nisu mogli tražiti dozvolu od vlasti da mogu održavati tzv. "pomoćne škole" i za to dobivati nagradu od 500 do 1000 forinti godišnje. Da laicizacija škola nije išla onako lako kako je to propisivao državni školski zakon, vidi se iz naredbe ministarstva za bogoštovlje i nastavu u Beču od 30. ožujka 1870. kojom je naređeno da se do g. 1872. sve pomoćne škole pretvore u redovite, ali je još 1880. bilo pomoćnih škola, u kojima su se poučavala djeca samo u čitanju i pisanju. Te škole nisu nestale ni na početku 20. stoljeća. God. 1900. ostao ih je isti broj, usprkos rezoluciji Sabora od 1875. da se pomoćne škole pretvore u redovite. Školska je obveza trajala po zakonu od 1870. osam godina, i to šest godina redovite nastave i dvije godine opetovnice (ranije nazivana nedjeljno-svetačna škola), ali samo za djecu koja su bila (u polumjeru) do 4 km udaljena od škole.⁵⁰

Župnik Joakim Milić 1870., 1872., i 1874. održava nastavu kao učitelj na pomoćnoj pučkoj školi ("*avvi una scuola ausiliare popolare*"). Drvenička župa broji 262 obitelji s 1792 duše g. 1870. dok 1872. postoje 142 obitelji s 1048 stanovnika. Vinišćarska župa se izdvojila u samostalnu kapelaniju – *L(ibera) c(alloca) V(esc) B. V. di salute Oriovica - Biskupija – il cappellano vi manca, si ometta e si legga R.d. Domenico Gatti*. Ima 118 obitelji i 764 duše. Za 1879. g. šematizmi donose podatak o 137 obitelji sa 778 duša na otoku Drveniku; u g. 1881. u Drveniku je 140 obitelji s 806 osoba; u Vinišćima 139 obitelji sa 754 osobe; u g. 1884. u Drveniku ima 149 obitelji i 785 stanovnika; u Vinišćima 156 obitelji i 820 stanovnika, a u 1888. ima sam Drvenik 549 stanovnika. Vinišća g. 1879. imaju 136 obitelji i 752 duše, a g. 1888. imaju 728 stanovnika.⁵¹

Biskup Kalodera piše trogirskome provikarijatu da djeca u školama moraju slušati barem četiri sata vjeronauka tjedno, da školska godina treba započeti svetom misom te zazivanjem Duha Svetoga i da djeca moraju pristupiti sakramentima barem tri puta godišnje. G. 1880. župnik Anzelinović moli otvaranje državne škole. On sam ne može pomoći, općina ne mari a za školu besplatno nudi "bratsku kuću" za deset godina. C.K. kotarsko učioničko vijeće u Splitu je 27. prosinca 1880. odbilo njegovu molbu jer je nedostajalo učiteljskoga kadra. Inspektor Pokrajinskog učioničkoga vijeća 9. siječnja 1883. najavio je svoj dolazak na otok da bi razmotrio pitanje osnivanja škole u Drveniku. S obzirom da je školsko vijeće donijelo odluku 28. listopada 1884. da se na Drveniku osnuje

⁴⁹ Ivo PERIĆ, Borba..., str. 99.

⁵⁰ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1866.,1867.,1868.,1869.; Ivan PAŽANIN, Društvenogospodarski..., str. 806-807.

⁵¹ *Stato del clero e popolo della diocesi di Spalato Macarsca per l'anno 1870.*, str. 23; 1872., str. 20, 63; 1881., str 21; *Manuale ...1879.*, str. 213; MASČEK, *Repertorio geografico statistico ... 1888.*, str. 139; *Status personalis...* 1884., str. 26; 1888., str. 28 (po ovom izvoru, u drven. župi ima 156 obitelji i 910 st. dok u Vinišćima ima 179 obitelji i 955 st. 1888.); 1892., str. 29; 1893., str. 29; 1894., str. 29; 1895., str. 29.

pučka škola za dječake, tražilo se najpogodnije mjesto da djeca ne bi morala dugo pješaćiti do škole. U tu svrhu je ponuđena jedna kuća za školu i s time se složio kotarski poglavar Conrad 17. prosinca 1884. Do realizacije izgleda da nije došlo jer je župnik 18. siječnja 1885. energično tražio od Kotarskoga učioničkog vijeća osnivanje takve škole. Konačno se 24. rujna 1886. utemeljuje pučka škola u Drveniku te Kotarsko učioničko vijeće traži od župnika popis muške i ženske djece od 6 do 12 godine kao školskih obveznika. No, predsjednik Učioničkog vijeća u Splitu piše župniku 12. veljače 1887. da trogirsko općinsko upraviteljstvo šalje svojega zastupnika kao člana povjerenstva za osnivanje pučke škole u Drveniku. Devetoga lipnja te godine stigao je na otok školski nadzornik, prethodno najavljen od trogirskoga načelnika Špira Puovića. U namjeri da pomogne svojim župljanima, župnik piše Dalmatinskome saboru tužeći se pri tome na trogirsku općinu koja koči izgradnju škole a ističe i sve ostale potrebe tamošnjega žiteljstva. Novi župnik, don Frane Strmić ustoličen je 25. travnja 1888. i odmah počeo podučavati djecu otvorivši pomoćnu pučku školu, "pučku učionicu" 28. svibnja a želi i pučku knjižnicu. Sljedeće godine, 26. travnja 1889. moli kotarsko poglavarstvo da ga "usreći kakvom god utjehom za ovaj trud". No, nije dobio pozitivan odgovor te 22. studenoga 1889. ponovno moli plaću, navodeći pri tom da je Drvenik jedan od najsiromašnijih otoka u Dalmaciji. Trogirski je gradonačelnik glede škole i dalje tvrdokoran te 24. lipnja 1889. piše Kotarskome učioničkom vijeću da na Drveniku nema prikladnih prostorija za školu i da je potrebno čekati da se sagradi nova župna kuća da bi se stara oslobodila za školu. Nadalje, da su mještani odveć siromašni da bi skupili novac koji je potreban za školsko pokućstvo. U g. 1892., 1893., 1894., 1895. drvenička župa ima 160 obitelji sa 976 duša, a u vinišćarskoj kapelaniji obitavaju 182 obitelji s 976 žitelja. Kotarsko školsko vijeće obavješćuje župnika 6. svibnja 1895. da je odobreno utemeljenje jednorazredne mješovite pučke škole u selu i moli župnika da nađe prostorije za školu i stan za učitelja. Kuću je za iznajmljivanje ponudio 5. lipnja 1895. mještanim Ante Radman, inače tajnik općine Šolta. Rezultati ovih pregovora nisu nam poznati, ali učitelja još uvijek nema.⁵²

Splitski biskup se drveničkome župniku 31. prosinca 1896. potužio da je vjersko obrazovanje djece na otoku jako loše. Tražio je od trogirskoga provikarijata popis svih učenika škole s podacima o njihovu rođenju i navlastito o podučavanju vjeronauka te o prvoj ispovijedi i pričesti. Naime, župnik Strmić već je u pismu upućenom 16. studenoga 1890. podžupnom uredu u Oriovici (tako su imenovali podžupu Vinišća) spomenuo kako se nitko ne može udati ni oženiti ukoliko nije izučen u "nauku krstjanskom". Župnik i nadalje ustraje u izgradnji školske zgrade u svom dopisu od 4. veljače 1899. i tom prilikom navodi da otoci Drvenik i Ploča imaju 1000 pučana. Župnik Strmić pobolijeva i odlazi u Split na liječenje, a nastava je zbog toga prekinuta. Zamjenjuje ga don Arturo Vuletin (od

⁵² AŽUVD, Uredski spisi za g. 1880., 1883., 1884., 1885., 1886., 1887., 1888., 1889., 1895.; Zapisnik Župničkog ureda u Drveniku godine 1888., br. 37; Dušan RUŠINOVIĆ, O. c., str. 307; *Stato del clero e popolo della diocesi di Spalato e Macarsca per l'anno 1870*, str. 23; 1872., str. 120; *Manuale provinciale della Dalmazia 1879.*, str. 213; MASCHEK, *Repertorio...*, str. 140; *Status personalis...* 1892., str. 29; 1893., str. 29; 1894., str. 29; 1895., str. 29.

g. 1902. kao stalni župnik), koji je odmah započeo s poukom u školi. Otada je nastava redovita i neprekinuta. Upisano je u školu 60 učenika, od toga 18 djevojčica.⁵³

Kotarsko školsko vijeće 25. studenoga 1900. dijeli besplatne školske knjige siromašnoj djeci. Župnik Artur Vuletin redovito drži školu. Kotarsko školsko vijeće u Splitu šalje mu na njegov zahtjev različita učila i knjige. Ocjenjivalo se u onodobnoj školi na sljedeći način: ocjena 1 – veoma dobro; 2 - dobro; 3 – dostatno ; 4 - tek dostatno; 5 – nedostatno. 30. srpnja 1902. župnik je kao učitelj primio poziv da prisustvuje učiteljskoj konferenciji u Splitu sa savjetujućim glasom. Glavari i pristavi u to su vrijeme još nepismeni pa Općina Trogir moli župnika da vodi njihove upisnike te sve što spada u njihov djelokrug kao i mrtvozorstvo. Početkom godine 1903. župnik izvješćuje da Katica Cetinčić poučava žensku djecu ručnim radovima, no daljnju pouku zabranjuje joj Kotarsko školsko vijeće jer ne posjeduje diplomu o stručnoj spremi.⁵⁴ Biskup se 5. veljače 1902. raspituje o stanju vjeronauka u drveničkoj školi. Drveničku školu postupno pohađaju djeca obaju spolova s time da ženska djeca uče ručni rad (pismo predsjednika Kotarskoga školskog vijeća u Splitu Madirazze od 27. lipnja 1903.). Pored svoje prosvjetne uloge, škola preuzima i socijalnu (borba proti alkoholizmu, promicanje higijene), ali i političku jer sve više postaje organ državne ideologije. Iz pisma Kotarskoga školskog vijeća upravi od 9. listopada 1903. vidimo da se položaj učitelja popravlja jer dobivaju pravo na mirovinu. Trogirski načelnik dr. Slade piše kotarskome poglavarstvu o potrebi da učitelji utječu na djecu da ne love ptice pjevice i ne uništavaju njihova gnijezda jer su ove ptice korisne poljoprivredi. U g. 1905. drvenička župa broji 171 obitelj i 1166 stanovnika (Ploča 45 obitelji i 389 st.), Vinišća 148 obitelji i 936 st., u 1906. drvenička župa ima 171 obitelj i 1185 st. (Ploča 45 obitelji i 396 st.), Vinišća 155 obitelji i 959 st.; u g. 1909. u Drveniku 176 obitelji i 1216 st. (Ploča 53 obitelji i 418 st.), Vinišća 160 obitelji i 1015 st.; u g. 1910. Drvenik ima 172 obitelji s 1248 st. (Ploča 47 sa 429 st.), Vinišća 166 obitelji s 1039 st.; u g. 1912. Drvenik ima 172 obitelji i 1275 st. (Ploča 47 obitelji i 429 st.), Vinišća 177 obitelji i 1100 st.; u g. 1913. Drvenik ima 172 obitelji i 1275 st. (Ploča 47 obitelji i 429 st.), u Vinišćima 177 obitelji i 1100 st. Na početku dvadesetih godina školstvo napreduje, ali se taj napredak na Drveniku nije osjećao jer prema izvješću učitelja don Artura Vuletina škola u ovome mjestu nije imala ni školsku knjižnicu ni vrt te zemljište za ratarske pokušaje, kuhinju, školskog liječnika i sl. Za svoj je rad župnik primao nagradu od 500 kr godišnje. Školu je pohađalo 60 muške i 16 ženske djece. Imala je svoju zgradu u staroj župnoj kući a u njoj je bila smještena i župna pivnica. U školskoj godini 1914./15. postoji i dalje pomoćna škola s jednim razredom, koju pohađa 67 učenika i 20 učenica. I dalje se koristi zgrada u kojoj je smještena župna pivnica. Vlast se obratila župniku 5. studenoga 1920. da

⁵³ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1890., 1896., 1899; Dušan RUŠINOVIĆ, O. c., str. 308.

⁵⁴ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1903. Godine 1909. u Drveniku zatječemo učenicu Palmu Cetinčić koja je bila pretplaćena na neke novine ili časopis. Na str. 214 Zapisnika ureda iz 1909. našli smo pasicu s njezinim imenom, pretplatničkim brojem i zalijepljenom poštanskom markicom; Don Špiro VUKOVIĆ, Kratka povijest otoka Drve-nika (od 1900.-1939.), (Iz dokumenata župskog arhiva izvadio don Š. Vuković), tipkani rukopis pohranjen u ŽAVD.

je obavijesti o zdravstvenoj kulturi i stanju pučanstva (upiti o narodnim lijekovima, nadriliječnicima, bobicama i najčešćim bolestima na Drveniku, o vječarima).⁵⁵

U obližnjim Vinišćima početke školstva možemo tražiti oko 1872., kada je osnovana posebna župa. Naime, župnik Marko Perojević 12. veljače 1903. piše Kotarskome školskom vijeću u Splitu: "Medju spisima ovog župskog ureda nalazim jedan dopis Toga Uglednog Školskog vieća 16. ožujka 1873. br. 227, kojim je pozivalo ondašnjeg ovomjestnog dušobrižnika da ponovno otvori pomoćnu školu (... *scuola ausiliarea che dapprima esistera, la si invita di voler aprirla nell anno corrente* ...). Ne znam s kog uzroka nije ta pomoćna škola do dana današnjega otvorena. Ovi seljani željni su takove škole te su me više puta molili da im je isposlujem... Na ravnanje Toga Ugl. Školskog vieća imam kazati da broj djece obvezane na pohađanje škole bio do 70 muških i toliko ženskih. Mjesto prikladno za školu bila kuća vlasništvo Diecezanskog Sjemeništa u Spljetu koju bi trebalo što god popraviti..." Nadalje, na traženje Kotarskog školskog vieća od 17. veljače 1903. da zastupnik sela podnese molbu s popisom djece uz pristanak Općine da financira školu te dozvolu župniku od crkvene vlasti da može poučavati, predstavnik je odgovorio: "...Već otrog mnogo godina obstojala je ovdje pomoćna pučka škola a evo ima ravnih trideset godina da se je i ona ukinula i zanemarila.... Da opet ustanovi kod nas barem pomoćnu školu."⁵⁶ Rezultat ove akcije nije nam poznat. Pop Marko Karaman, podžupnik, odgovarajući 14. travnja 1884. na dopis Kotarskoga školskog vijeća od 5. ožujka ističe da je podžupa Orihovica (Vinišća) sastavljena od dvaju zaseoka, Opatije i Biskupije. Na Biskupiji da je udaljena skupina kuća u Pišćenju s tri obitelji ali bez djece do 15 godina te stanovi Marušića u Jelinku samo ljeti u vrijeme radova i paše dok su njihova djeca svejedno u Biskupiji. Na Opatiji da su najudaljenija Kovačića i Ilovica. Podžupa Orihovica da skupno imade preko 150 obitelji ili preko 800 stanovnika, tj. 78 obitelji na Opatiji ili blizu 450 stanovnika dok Biskupija broji preko 70 obitelji do 380 stanovnika. Stoga predlaže da se učionica u podžupi smjesti na sredini, dakle na Zagradi.⁵⁷

U g. 1912. također je bilo aktualno pitanje škole pa se na sastanku crkvinarstava sa župnikom Lukom Vidovićem 14. veljače raspravljalo o mogućnosti da se kuća darovana crkvi od biskupijskoga sjemeništa uredi za pomoćnu školu.⁵⁸ Već ranije župnik Vidović podučavao je momke pisanju od 1908. do 1910. (primjerice Matu Petrova p. Jakova). Župnik je imao pismenu sestru, Danicu Vidović koja je okupljala momke i učila ih pisati. Ovu je tradiciju nastavio i pop Braenović te Mate Radošević i Luka Marini, koji su podučavali oko godinu dana račun i čitanje (g. 1931.). Kod njih su učili Dar Pažanin "Jocin" i Joze Petrov. Za razliku od njih, župnik Fratović otklanjao je od sebe ovu prosvjetnu zadaću. Poznato nam je da su djeca učila "dotrinu" kod popa u "bratskoj" kući

⁵⁵ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1900., 1902., 1903., 1914. (Upiti o stanju javnih pučkih škola u godini 1914. U *Drveniku – Zirona /kod Trogira/*, 26. januara 1915.), 1920.; *Status personalis...* 1905., str. 44-45; 1906., str. 43-45; 1909., str. 44-45; 1910., str. 58-60; 1912., str. 56-58; 1913., str. 56-58.

⁵⁶ Arhiv Župnoga ureda Vinišća (dalje AŽUV), Uredski spisi za g. 1903., nesređeno.

⁵⁷ AŽUV, Uredski spisi za g. 1884.

⁵⁸ AŽUV, Uredski spisi za g. 1912.

pored popove na Zagradi. Crkvu i školu "razbijali" su i neki "Gornjaci", stanovnici Opatije, kao Mate Dučić "Neralov". Tako su Joze Marić "Pahljica", Filip Marić "Dujan", Luka Kostović učili "bekavicu" (početnicu) u popovoj kući na Zagradi. No, kad se pop Radošević spetljao sa sluškinjom koja mu je rodila sina, pozvani su žandari iz Trogira i škola je prekinuta ("Mali Pahljica, nema škole, rodila je popu žena", tako su mu rekli). Do otvaranja državne škole u Vinišćima, samo su četvorica dječaka pohađala školu u Marini: Ivan Kostović "Banov", Ante Marušić "Čaošov", Marin Marić "Papin" (Adamov) i Ante Majić - Stipan. Otvorena je konačno godine 1939. državna škola u privatnoj zgradi Petra Majića na Zagradi u koju je upisano 193 djece. No, 71 dijete radi nemarnosti roditelja školu ne polazi (50 ženskih i 21 muški). Postoje 2 odjela prvih razreda (45 u jednom i 99 u drugom odjelu) te jedan odjel drugog razreda s 49 đaka. Od 12. godine nadalje, u selu postoji 440 analfabeta (150 muških i 290 ženskih) od 1800 stanovnika. U školi službuju učitelji Stjepan i Vesela Smolje, a vjeroučitelj je bio don Vjekoslav Bilota. U školskoj godini 1940./41. iz Ogorja je nakon šestogodišnje službe u Vinišćima zajedno sa suprugom premješten učitelj Jurica Stipišić.⁵⁹

Kako smo naprijed vidjeli, usprkos oskudici školskih sredstava i metodičkih knjiga, svećenici su tijekom 19. st. pružali pouku u osnovnoj pismenosti. Njihova je zasluga da je bilo, makar i malo, pismenih ljudi i u trogirskim selima. Zavirujući u arhive splitskoga Nadbiskupskog sjemeništa, župa Vinišća i Drvenika i u privatne dokumente čitamo: "1844. *Knigha od Plachienja ulja, Broi 15. Mnogo postovanomu gospodinu Don Ivanu Karlusichia parohu u Darvenich. postovanje gospodine parohu daise znati vasoj vlasti dasam primio fiorina 21 od Mate Basichia texoviere i hono zanaplachiegnie od barila uglia koiesam prodaio istomu za sluxbu carkve parohianske sada hostaicu vas pozdravgliaiuchi . u vinishi na 24 sicnia 1844 vas sluga mate angelich.*"⁶⁰

Na "actumu" sastavljenomu 21. lipnja 1872. u kući rudarskoga poduzetnika Enrica Hartunga u Vinišćima, vlastoručno su se potpisali Dujam Marić i Šimun Marić.⁶¹

Slične podatke uočili smo u nizu privatnih isprava. Neke od spomenutih ugovora sastavio je don Josip Kaštelan, pop glagoljaš koji izričito navodi: "Dn Josip Kaštelan, svjedok na križe i na pogodbi i pisah ovu pogodbu moljen od stranaka." Tako se na pogodbi "kupovščine i prodaje od 8. sičnja 1881." potpisao "Ja Šimun Marich bi svidok na križe", a na drugoj pogodbi od 10. travnja 1881. "Stipan Pažanin od Ivana, kupovnik" i "Stipan Pavich svidok na krixe"⁶² Na Drveniku predsjednik crkovinarstva Josip Čudina i fabricijer Ivan Kvarantan g. 1881. Umjesto znakom križa, potpisuju se.⁶³ Jednako tako i na privatnopravnim ispravama iz Vinišća, koje nam je bio ljubazno stavio na uvid p. Svetin

⁵⁹ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, Upitnica statistički podaci za Vinišća, U Vinišću 19. 5. 1940. potpisana od Stjepana Smolje, upravitelja škole; Usmeno priopćenje Joze Petrova i p. Antice Marić "Pahljica" iz Vinišća; Muzej grada Trogira, fascikl Trogirska zagora, bez arhivskoga broja (pismo Jurice Stipišića, Ogorje, 25. 3.(?) 1940.).

⁶⁰ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1844.

⁶¹ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1872.

⁶² Arhiv Nadbiskupskoga sjemeništa Split, kut. 92, sv. 2, nesređeno.

⁶³ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1881.

Andelić "Turko". Ugovor od 30. rujna 1890. ne kaže nam tko ga je sastavio ("da jin učinim ovo malo privato pismo za male troške kuntrat od kupovščine i prodaje"), ali kaže da prodaje Kate Marić p. Mate, žena Grge Sokolova, kupuje Ante Andelić, a vlastoručno ga potpisuju "Ja Šimun Marich svidok na križe" i "Ja Filip Angelich svidok na križe". Na kupoprodaji od 13. rujna 1891. (prodavatelji braća Šimun i Mate Kostović p. Jakova iz Drvenika a kupac Ante Andelić Nikolin) potpisani su svjedoci Šimun Kostović, Ante Andelić, Frane Letilović i Josip Čudina (zadnja dvojica iz Drvenika). Između istih stranaka sklopljen je još jedan kupoprodajni ugovor 29. veljače 1892. i pored prije navedenih potpisan je još jedan svjedok, Špiro Kustura. Filip Andelić iz Vinišća sačinio je 19. siječnja 1893. pogodbu po kojoj Mande Kostović, ud. Mate Marića reč. Papa prodaje a Ante Andelić p. Nikole kupuje neku zemlju a svjedoče pored sastavljača i potpisuju pogodbu Ante Andelić, Stipan Pažanin te čauš Filip Andelić, dok 25. srpnja 1893. Ante Marić p. Josipa prodaje a kupuje Ante Andelić p. Nikole uz potpise prodavatelja i svjedoka Tonija Kvarantana i Stipana Andelića. Filip Bašić p. Špira prodaje 8. travnja 1896. Anti Andeliću p. Nikole "... i otako znadući citati činu podpis vlastiti" Bašić Filip p. Špira, Ante Andelić, Joze Andelić, Filip Andelić. Na Drveniku 2. veljače 1892. pogodbu sastavlja Rafael Kvarantan a pismeni su svjedoci ove pogodbe, Salvator Kvarantan i Venceslav Lučin, dok je ranije, 9. studenoga 1862. na talijanskome jeziku, sastavio Vincenzo Geldum uz pismenoga svjedoka Roka Marića. Na ugovoru koji potječe iz g. 1905. (17. studenoga) u Vinišćima vidi se da je znao pisati prodavatelj Toma Andelić, te svjedoci Mikula Andelić i Marin Andelić. Iz 1906. (5. kolovoza) potječe kupoprodaja gdje su stranke Matija Dražić ž. Ivanova i Jako Andelić ž. Antina, a potpisani su kao svjedoci Ivan Andelić p. Mate, koji je ugovor "ubiližio" te Joze Andelić p. Mate. Jako Andelić također 8. siječnja 1911. prodaje a kupuje Luce Andelić uz asistenciju Marina Andelića "koji čini ovo pismo" i svjedoka Mate Pažanina p. Ivana. Nadalje, 3. studenoga 1914. Ivan Marušić prodaje, dok kupuje Ante Andelić uz potpise spomenutoga kupca te svjedoka Stipana Andelića p. Mate i Šimuna Marića. 24. svibnja 1915. prodaje Matija Bašić, a kupuje Jako Bašić uz potpise svjedoka Marina Andelića i Filipa Marića. Matija ud. Bašić p. Ante prodaje Anti Andeliću 13. 4. 1918., a ugovor je sastavio Šimun Marić p. Mije, koji je i svjedok uz potpis svjedoka Marina Andelića. 27. travnja 1919. potpisuju se kao svjedoci i Nikola Bašić p. Svetina, Josip Andelić i Šimun Marić p. Mije (prodavateljica Jako Andelić ž. Antina, kupac Mikula Bašić p. Svetina). 7. siječnja 1920. "perovođa" pogodbe bio je Stipan Andelić a potpisani svjedok Mijo Andelić (prodavatelji Jakov Pažanin, Mare Pažanin i Luce Pažanin, kupac Ante Andelić). 5. ožujka 1922. isti "perovođa" sastavlja ugovor koji su potpisali kao svjedoci Marin Andelić p. Bože te Ante Andelić kao kupac (prodavatelj je Ivan Pažanin p. Nikole). 22. srpnja 1924. Marin Andelić p. Mate "čini ovo pismo" a pismeni su kupac Ivan Andelić i svjedok Joze Andelić p. Filipa. 15. ožujka 1927. isti M. Andelić sačinjava pogodbu s pismenim svjedocima Marinom Andelićem Jozinim te nezakonitim Božom Andelićem p. Ivanice (prodavatelj je Marin Marić, kupac Ante Andelić p. Mate). 5. srpnja 1927. na pogodbi su pismeni svjedoci Stipan Kostović Lukin, Bože Andelić (prodavatelj Ante Andelić, kupac Ivan Andelić). 17. travnja 1928. pismeni su svjedoci Luka Kostović p. Ante i Marin Marušić p. Stipana. 23. travnja 1930. također su svjedoci Filip Marić p. Ivana

i Mijo Kostović Nikolin, kao i kupac Ivan Anđelić. 27. travnja 1930. pismeni su svjedoci Bože Anđelić p. Ivana i Marin Marušić p. Mije. 18. veljače 1934. svjedoci su Marin Anđelić Antin te Petar Marušić p. Mije (kupac je Ivan Anđelić). 20. ožujka 1934. svjedoci su Jakov Anđelić Antin, Marko Anđelić Jozin i Marin Anđelić. 31. ožujka 1935. svjedoci su Jakov Anđelić Antin, Marko Anđelić i Marin Anđelić (kupac je Ivan Anđelić). 28. siječnja 1937. pismeni su kako prodavatelj Ivan Anđelić p. Bože i kupac Ivan Anđelić p. Ante te svjedoci Blaž Marušić p. Jure i Marin Anđelić Antin. 26. studenoga 1939. svjedoci su Jure Anđelić i Filip Anđelić.

Trorazredna ženska privatna pučka "učionica" s pravom javnosti u Trogiru g. 1894./95. te 1896./97. i 1897./98. ima hrvatski nastavni jezik. Ocjene su sljedeće: vrlo dobar, dobar, dostatan, nedostatan. Ova privatna škola izgleda da djeluje do šk. g. 1902./03. jer se u ovome gradu 1903./04. otvara javna pučka trirazredna ženska škola.⁶⁴

Osim osnovnih škola, u Dalmaciji djeluju i gimnazije, i to velika gimnazija ("ginnasio superiore"), velika realka ("scuola reale superiore") i niža realka ("scuola reale inferiore"). Predaju pravi učitelji ("maestri effettivi"), zamjenici ("supplenti" ispitani – "con esami", te neispitani – "senza esami"), kandidati na kušnji ("candidati in prova") i nuzučitelji ("maestri ausiliari"). Ocjene su "prvi red s odlikom", "drugi red" i "treći red".⁶⁵

Prema Izvješću za šk. g. 1898./99. te je školske godine zatvorena jednorazredna škola u Marini. U Trogiru djeluje ženska trirazredna opća pučka škola. Na ratarskome tečaju u muškoj osnovnoj školi upražnjeno je mjesto učitelja teorije, a predaje je učitelj praktičnih radova. Pokušavalo se uvesti i stručne škole u Trogiru jer je općinsko vijeće 11. siječnja 1912. odlučilo da osnuje školu gdje bi se radnička mladež učila crtanju. No, nije bilo posebnoga uspjeha osim povremenih tečajeva. Već ranije se tijekom 1909. organizirao tečaj klesarstva u Trogiru od Graditeljske, zanatlijske i umjetničke škole u Splitu. U večernjoj strukovnoj školi pri Velikoj realci u Splitu u prvome tečaju bio je upisan iz trogirskoga kraja Jakov Reić Matin, koji je učio za stolara te Toma Belas Josipov. U 1902./03. šegrt bojadisar Ivan Grabovac Nikolin; 1904./05. Milan Šurija Benediktov, drvodjelac; 1909./10. drvodjelac Filippini Ivanov; 1911./12. Ante Madirazza pok. Ante, drvodjelac te Ivan Galić, drvodjelac i Ante Kalebota. U 1912./13. drvodjelac Ilija Žižak Josipov. Iz Marine je 1915./16. u prvom pripremnom razredu škole za drvodjelca učio Ivan Matijaš Filipov. G. 1917./18. Zvonimir Križanac p. Ante te Ante i Vjekoslav Saša p. Marina, isto drvodjelci, zatim i Valerij Oštrić Matin.⁶⁶

⁶⁴ Izvještaj o stanju pučkih učionica, učiteljišta i srednjih škola u Dalmaciji za učioničku godinu 1894./95., Zadar 1896., str. 1; 1896./97., Zadar 1898., str. 12; 1897./98., Zadar 1899., str. 9; 1898./99., Zadar 1900., str. 9; 1900./1901., Zadar 1902., str. 8; 1901./02., Zadar 1903., str. 8; 1902./03., Zadar 1904., str. 8; 1903./04., Zadar 1905., str. 5.

⁶⁵ Izvještaj o stanju pučkih učionica... za uč. g. 1894./95., str. 43.

⁶⁶ Izvještaj o stanju općih pučkih i građanskih škola i preparandija u Dalmaciji za šk. godinu 1898.-99., Zadar 1900., str. 6, 9, 26; Stanko PIPLOVIĆ, O. c., str. 69-70.

Od šk. g. 1899./1900. do šk. g. 1902./03. iste škole i nadalje rade, s time da se navodi da ženska privatna škola ima pravo javnosti. Ova škol ima g. 1904./05. jednu usporednicu kao i muška trirazredna. Na stručnome ratarskom tečaju učenici izrađuju predmete za domaće gospodarstvo. Predaje jedan privremeni učitelj teorije i jedan stalni praktični učitelj. G. 1903./04. muške građanske škole u Dalmaciji spojene su sa muškim općim pučkim školama.

Prethodne šk. g. 1902./03. postojale su još uvijek osim redovitih pučkih škola i pomoćne škole. Redovite pučke škole ("učionice") dijelile su se na javne i privatne pučke škole. Javne škole bile su građanske škole i opće pučke škole, a od privatnih su postojale građanske škole. Kod privatnih građanskih škola postoje opće pučke škole s pravom javnosti i bez prava javnosti. Ove šk. g. postoje opće pučke škole jednorazredne, dvorazredne, trirazredne i četverorazredne. Neke četverorazredne muške opće pučke škole imaju po dvije usporednice, a neke po jednu usporednicu. Otvaraju se i jednorazredne mješovite škole. S peterorazrednom privatnom ženskom općom pučkom školom s pravom javnosti u Dubrovniku spojena je građanska privatna ženska škola bez prava javnosti. S četverorazrednom privatnom ženskom općom pučkom školom s pravom javnosti u Zadru spojena je trirazredna ženska građanska škola s pravom javnosti.

Prema nastavnome planu, u okviru nastavnog hrvatskog jezika davala se jezična pouka a početno čitanje izvodilo se na temelju početnice i bukvara, zatim pouka slovnice kao grane jezične pouke i izrada jezičnih sastavaka. U većini škola izučavao se talijanski kao drugi jezik. "Računstvo" se predavalo prema Močnikovoj računici za opće pučke škole. Djeca su se vježbala u pisanom i u "napametnom" računanju. Predmet "stvarne nauke" poučavao se na temelju štiva treće čitanke. U okviru ovoga predmeta davala se zemljopisna pouka (vježbalo se u poznavanju pokrajine i Monarhije; o Europi uče što je za njih "najznamenitije", u građanskim školama učenici se vježbaju i u kartografiji), povijest (glavnije crtice iz narodne i austrijske povijesti; puno se opširnije učila povijest u građanskoj školi), prirodopis (u općim pučkim školama sveden je na najpotrebitija znanja iz "životinjstva, bilinstva i rudstva"; prigodno su se djeca upoznavala i s glavnijim znanjima o čovječjem tijelu i čuvanju zdravlja), fizika (najvažnije pojave u prirodi). Predmet "pisanje" – nastoji se da djeca steknu "bistro a oku prijatno pisanje". "Crtanje" – nastojalo se da se "učenici upoznadu s prostijim mjerstvenim oblicima, pazeći ponajviše na one geometrijske oblike što imadu praktične vrijednosti". Predmet "pjevanje" – poučavaju se lake narodne pjesme a u svakoj se školi nastoji da djeca nauče što bolje Carevku. Predmet "ženske radnje" sastojao se od pletenja, šivanja i vezenja.

Budući da je g. 1902./03. i dalje postojalo dosta slučajeva nepohađanja škole, izricale su se i sve strože mjere pa je u splitskome školskom kotaru bilo izrečeno i dosta zatvorskih i drugih kazni koje su i izvršene. 165 osoba bilo je kažnjeno s jednim ili više dana zatvora, a s nekoliko sati zatvora 415. Novčanim globama kažnjeno je 1958 osoba, a od presuđenih utjerana je globa kod 368 osoba. U splitskome kotaru ima 76 škola, od toga je 1 ženska građanska škola, 1 stručni tečaj (ratarski u Trogiru), 65 redovitih javnih općih pučkih, 30 jednorazrednih, 21 dvorazredna, 8 trirazrednih, 6 četverorazrednih. Od toga je 11 muških redovitih javnih općih pučkih škola, 12 ženskih redovitih javnih općih pučkih

škola, 42 su mješovite redovne javne opće pučke škole. Postoje i 4 privatne opće pučke škole, od toga su 2 ženske, 1 muška i 1 mješovita. Jedna je s pravom javnosti, 3 su bez prava javnosti. Djeluje i 5 pomoćnih općih pučkih škola.

Učiteljski se kadar školuje na muškoj preparandiji u Arbanasima i ženskoj u Dubrovniku. Obje su trogodišnje a školuju se učenici za stalne učitelje, privremene i pomoćne učitelje. Predaju im nadučitelji (*“capomaestri”*), učitelji, podučitelji (*“sottomaestri”*), zamjenici (*“supplenti”*) i pomoćni učitelji (*“maestri ausiliari”*).⁶⁷

U trogirskoj školskoj općini (u 19. st. obuhvaćala je pored Trogira i Drvenik, Kaštel Novi, Kaštel Stari, Kaštel Lukšić, Okruk, Seget, Slatine i Žedno) i nekim susjednim mjestima pratimo rad škola u 19. i 20. st. i bilježimo sljedeće podatke: prve pučke škole u Kaštelima otvorene su u vrijeme francuske vladavine već 1806./07. a djeluju i g. 1810./11. Za uzdržavanje dvaju učitelja u Kaštelima g. 1806. koristi se dio prihoda crkava sv. Ivana na Birnju i sv. Marije na Špiljanu.⁶⁸

U Kaštel Starom za vrijeme francuske vladavine osnovana je muška škola g. 1806./07.; u periodu od 1834./35. do 1848. postoji niža elementarna škola (*scuola elementare minore*) a predaje provizorni učitelj, župnik Mate Pirak. Od 1892. do 1895. imamo podatke za mušku pučku školu (*scuola popolare maschile*), u kojoj predaje vjeronauk don Nikola Škarica. Ova kapelanija u 1879. broji 173 obitelji sa 98 stanovnika. Kroz 1905.-1906., te od 1909. do 1913. učenici iz Kaštel Staroga pohađaju pučku školu u Kaštel Novom.⁶⁹

U Kaštel Novom za vrijeme francuske vladavine osnovana je muška škola g. 1806./07. a djeluje i 1810./11.⁷⁰, u 1848. postoji općinska škola (*scuola comunale*) na čelu s ravnateljem Matom Pirkom, župnikom Kaštel Staroga. Općinska pučka škola šk. g. 1847./48. imala je 102 učenika i obuhvaćala djecu iz Kaštel Staroga, Novog i Štafilica (Donja Kaštela koja su zajedno sa Kaštel Lukšićem činila Trogirsku Kaštela u vrijeme mletačke vlasti. Trogirsku Kaštela i danas u crkvenoj organizaciji čine trogirski dekanat). Bila je smještena u privatnoj kući obitelji Ivanac na Brcu u Kaštel Novom sve dok 1911. nije počela s radom nova školska zgrada u kojoj se nastava kontinuirano odvija do naših

⁶⁷ Izvještaj o stanju općih pučkih ... za šk. g. 1899./1900., Zadar 1901., str. 8; 1900./01., Zadar 1902., str. 8, 32; 1901./02., Zadar 1903., str. 8, 34; 1904./05., Zadar 1906., str. 5-6, 9, 37, 39; 1903./04., Zadar 1905., str. 3, 5, 44; 1902./03., Zadar 1904., str. 10-11, 13, 25-31, 34; Izvještaj o stanju pučkih učionica, učiteljišta i srednjih škola u Dalmaciji za učioničku godinu 1894./95., Zadar 1896., str. 31.

⁶⁸ Frane BEGO, *Kaštel Kambelovac*, Kaštel Kambelovac, 1991., str. 284; Dva stoljeća obrazovanja, školstva i kulture u Lukšiću i Kaštelima (uredio Neven Bućan), Kaštel Lukšić 1985., str. 46-47; Cvito FISKOVIĆ, *Nekadašnja zgrada samostana...*, str. 35.

⁶⁹ NAS, S-M, ŠKA, GN, Izvadak iz imenika za g. 1834./35. (*Scuola elementare minore di Castel Vecchio*); *Almanacco della Dalmazia per l'anno 1835.*, str. 198; 1836., str. 195; 1837., str. 208; 1838., str. 212; *Schematismo dell imperiale regio governo della Dalmazia per l'anno 1839.*, str. 158; 1840., str. 171; 1841., str. 175; 1842., str. 185; 1843., str. 194; *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1844.*, str. 208; 1845., str. 230; 1846., str. 245; 1847., str. 197; *Manuale dell regno di Dalmazia per l'anno 1848.*, str. 204; 1879., str. 213; *Status personalis ... 1892.*, str. 30; 1893., str. 30; 1894., str. 30; 1895., str. 30; 1905., str. 47; 1906., str. 47; 1909., str. 48; 1910., str. 62; 1912., str. 60; 1913., str. 60; Mirko LEŽAIĆ, O. c., str. 29.

⁷⁰ Dva stoljeća obrazovanja ..., str. 46-47.

dana. Ova škola, koja u 1870. ima vjeroučitelja Ivana Poparića kao i narednih godina, reorganizirana je 1871., kada broji 109 učenika a 1872. 106 polaznika. Naredne 1873. ravnatelj je Antonio Čipin, pored njega učitelj je Stjepan Stazić a pomoćni učitelj Ante Koludrović (*“maestro assistente”*). U 1884. i 1888. vjeroučitelj je Ivan Poparić kao i 1892.-1895. Navedene 1873. škola se naziva a narednih godina pučka škola (*“scuola popolare”*). Od g. 1905. postoji muška i ženska škola kada ima kao i naredne godine po dva razreda. Od 1910. do 1913. ima tri razreda a u 1925. već 4 razreda. Vjeroučitelj je od 1909. Ivan Vuletin. Ženska škola u ovome mjestu što je reorganizirana g. 1871. broji 178 učenica a 1872. njih 144. Njezinim radom rukovodi Dujma Ložić Vuletin koja i predaje a pomaže joj kao asistentica Jakovica Ložić.

Od g. 1871. u Kaštel Novom radi i nedjeljno-svetačna škola, koju pohađa 87 učenika i 92 učenice. Imamo i podatak da 1879. mjesto broji 217 obitelji s 1034 stanovnika.⁷¹

U Kaštel Lukšiću izgleda da javna škola djeluje već 1806./07. a traje i kroz 1810./11.⁷² U g. 1841. osnovana je niža elementarna škola koju je od 1846. do 1848. vodio Andrija Škarica kao ravnatelj i vjeroučitelj a predavao je učitelj Frane Čipin, koji je 1873. ravnatelj i učitelj. U g. 1872., kada je Ivan Matijaca učitelj i predaje vjeronauk, škola se naziva općinskom a već 1873. je narodna muška škola. Matijaca je vjeroučitelj i 1879. i 1884., kada ga zatječemo i na dužnosti lokalnoga školskog nadzornika. Kroz g. 1871. pohađaju je 34 učenika a 1872. učenika je 48. Sve do g. 1895. naziva se i pučka škola (*“scuola popolare”*). Don Mate Biočić vjeroučitelj je u g. 1888., 1892., 1893. i 1895. U g. 1905., 1906., 1909. i 1910. vjeroučitelj je Viktor Pavišić a u 1912., 1913. te 1925. Kazimir Fulgosi. U ovim godinama postoje muška i ženska škola (ima dva razreda).⁷³

U Kaštel Sućurcu je od 1826. do 1874. župnikovao don Ivan Čulin, učitelj je do 1855. i ravnatelj škole (do 1871.). Sačuvane su stranice imenika u Nadbiskupskom arhivu u Splitu iz g. 1843./44., na kojima se vidi da je bilo upisa u školu g. 1839. Nastava je održavana u župnoj kući odnosno “fabriceriji”, bratimskoj kući. Najstariji sačuvani imenik učenika na talijanskome jeziku iz šk. g. 1844./45. kazuje da je upisano osam učenika u višem odjeljenju i pet učenika u nižem odjeljenju. Potpisan je 10. rujna 1845. a 11. rujna ga je potvrdio nadzornik don Silvestar Guina. Prve školske prostorije oko g. 1860. bile su u starome dijelu mjesta. G. 1871. školu pohađa 44 polaznika a 1872. njih 42. Mušku školu g. 1873. vodi i na njoj kao ravnatelj predaje provizorni učitelj Gius. Mazzocco. Ističe se nadalje da je muška škola osnovana g. 1857. Prva mješovita dvorazredna škola otvorena je

⁷¹ *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1845.*, str. 230; 1848., str. 204; 1873., str. 292; 1879., str. 213, 292; *Manuale del Regno...* 1873., str. 292; *Stato del clero 1870.*, str. 23; 1872., str. 21; *Status personalis et localis...* 1884., str. 27; 1888., str. 29; 1892., str. 30; 1893., str. 30; 1894., str. 30; 1895., str. 30; 1905., str. 47; 1906., str. 47; 1909., str. 48; 1910., str. 62; 1912., str. 60; 1913., str. 60; 1925., str. 64; Hrvatsko osnovno školstvo, str. 382; Mirko LEŽAIĆ, O. c., str. 29.

⁷² Dva stoljeća obrazovanja ..., str. 46-47.

⁷³ *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1846.*, str. 245; 1847., str. 197; 1848., str. 204; 1873., str.; 1879., str. 213; *Manuale del Regno...* 1873., str. 292; *Stato del clero e popolo della diecezi di Spalato e Macarsca per l'anno 1872.*, Spalato 1872., str. 21; *Status personalis ...* 1884., str. 27; 1888., str. 29; 1892., str. 30; 1893., str. 30; 1894., str. 30; 1895., str. 30; 1905., str. 46; 1906., str. 46; 1909., str. 47; 1910., str. 61; 1912., str. 59; 1913., str. 59; 1925., str. 63.

šk. g. 1893./94. a trirazredna 1895./96. Prava školska zgrada sagrađena je i otvorena šk. g. 1903./04. s četiri razreda.⁷⁴

U Kaštel Štafiliću škola postoji već od šk. g. 1810./11., ali se ubzo gasi⁷⁵; muška pučka škola postoji u razdoblju od 1892. do 1895., vjeroučitelj je Josip Deanković kao i 1906. Kroz g. 1906., 1909, 1910. i 1912. đaci pohađaju pučku školu u Kaštel Novome. U g. 1879. imamo podatak da ovo mjesto broji 140 obitelji sa 980 stanovnika.⁷⁶

U Kaštel Kambelovcu niža pučka škola djeluje 1827./28.; g. 1829. i 1832. ima privremenoga učitelja Matu Gančevića a sljedeće je godine učitelj odsutan. Od 1834. do 1841. nalazimo na ovome položaju Juru Bakotića. G. 1842. uz istoga učitelja, školu vodi ravnatelj Ivan Čulin, župnik Sućurca. Sve do g. 1846. ostaje isti ravnatelj. Frane Peran je vjeroučitelj od 1844. do 1848. Učitelj u ovoj školi od g. 1843. je Frane Peran dok od 1844. do 1848. ovu dužnost obavlja Luidi Britvić Battina. Na mjestu ravnatelja g. 1847. i 1848. zatječemo Franu Perana a g. 1873. učitelj i ravnatelj je Luidi Britvić. Škola g. 1871. broji 60 učenika a 1872. pohađa je 49 učenika. Muška je škola ustanovljena prema šematizmu g. 1845. dok Frane Bego donosi podatak da je muška učiona osnovana g. 1818. a jednorazredna ženska g. 1893., koja je 1895. prerasla u dvorazrednu.⁷⁷

U Kaštel Gomilici muška škola osnovana je prema nekim izvorima g. 1816. a prema šematizmu g. 1857.; u g. 1871. imala je 34 učenika dok ih je g. 1872. bilo 31. Ravnatelj je Ante Budišin U novom krilu osnovne škole u Kaštel Gomilici počela je g. 1998./99. raditi nakon punih trideset godina gimnazija.⁷⁸

⁷⁴ *Manuale provinciale della Dalmazia 1846.*, str. 245; 1847., str. 197; 1848., str. 204; 1873., str. 292; Hrvatsko osnovno školstvo, str. 380.

⁷⁵ Dva stoljeća obrazovanja ..., str. 47.

⁷⁶ *Manuale del Regno ...* 1873., str. 292; *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1879.*, str. 213; *Status personalis...* 1892., str. 30; 1893., str. 30; 1894., str. 30; 1895., str. 30; 1905., str. 48; 1906., str. 48; 1909., str. 49; 1910., str. 63; 1912., str. 61 1913., str. 61.

⁷⁷ *Schematismo provinciale della Dalmazia per l'anno 1829.*, str. 131; *Almanacco della Dalmazia per l'anno 1832.*, str. 191; 1833., str. 191; 1834., str. 196; 1835., str. 198; 1836., str. 195; 1837., str. 208; 1838., str. 212; *Schematismo dell'imperiale regio governo della Dalmazia per l'anno 1839.*, str. 158; 1840., str. 170; 1841., str. 175; 1842., str. 185; 1843., str. 194; *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1844.*, str. 208; 1845., str. 230; 1846., str. 245; 1847., str. 197; 1848., str. 204; 1873., str. 292; Frane BEGO, O. c., str. 285, 745.

⁷⁸ *Manuale del Regno...* 1873., str. 292; Frane BEGO, O. c., str. 745; *Slobodna Dalmacija*, 5. 3. 1999., str. 13.

U Segetu u pomoćnoj, nižoj elementarnoj školi g. 1845./46. i 1846./1847. te 1847./1848. predaje Marko Travirka.⁷⁹ Očito je da državna škola nije utemeljena sve do g. 1897., kada Pokrajinsko školsko vijeće ima redovitu sjednicu 25. studenoga o utemeljenju učionice u Segetu.⁸⁰ Za gradnju škole u Segetu općinska je uprava 25. srpnja 1910. raspisala dražbeni oglas za zakup radova za jednorazrednu pučku školu sa stanom za učitelja.⁸¹ U g. 1925. škola je mješovita, nemamo podatke od kada.⁸² G. 1879. župa Seget broji zajedno s Vranjicom, Meslinom i Smokvicom 202 obitelji i 1291 stanovnika. God. 1925. u Vranjici djeluje mješovita škola.⁸³

U Okruku nemamo podatak kad je škola osnovana, ali pomoćna jednorazredna škola radi g. 1849./50. sa 29 učenika, kojima predaje don Frane Macanović, a g. 1905., 1906., 1909., 1910., 1912. i 1913. učitelj i vjeroučitelj u osnovnoj školi je don Alojzije Orlandini. G. 1879. ova kapelanija broji 60 obitelji i 364 duše. U g. 1925. imamo podataka da je to mješovita škola.⁸⁴

U Slatinama g. 1854./55. djeluje dvorazredna pomoćna škola koju vodi don Ricardo Tacconi. Valjda je imala prekida jer postoji i podatak da je (prema šematizmu) škola osnovana g. 1871./72. i broji 23 učenika a uči ih don Enrico Ančić. Možda se ovaj podatak odnosi na osnivanje državne škole. Ova kapelanija g. 1879. broji 63 obitelji s 390 duša. Osnovna pučka škola g. 1884. i 1888. ima za učitelja don Matu Burića a 1892. i 1893. Dujma Benzona. G. 1894. to je don Vladimir Bakotić a 1895. don Mihovil Rubić. Poslije nekoliko godina, tj. 1905. škola ima učitelja Matu Škaricu koji je tu i 1906. te 1909.⁸⁵

U Žednom jednorazredna pomoćna škola g. 1849./50. ima 19 učenika a na čelu joj je fra Jordan Vranjican.⁸⁶

Na Šolti muška škola u Grohotama osnovana je god. 1861. a g. 1871. broji 26 učenika.

U Donjem Selu pomoćna je škola osnovana 1868. G. 1871. imala je 23 učenika a g. 1872. broji 28 polaznika i poučava ih don Ivan Miličić.

⁷⁹ NAS, S-M, ŠkA, GN, Izvaci iz školskih imenika g. 1845./46.; 1846./47. (*Scuola elementare minore ausiliare di Seghetto*); *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1847.*, str. 197; 1848., str. 204; 1879., str. 213; *Manuale del regno di Dalmazia per l'anno 1848.*, str. 204.

⁸⁰ *Smotra dalmatinska*, 10, br. 96, 1. 12. 1897.; *Narodni list*, br. 98, 11. 12. 1897., str. 3.

⁸¹ Stanko PIPLOVIĆ, O. c., str. 99.

⁸² *Status personalis et localis diocesis Spalatensis et Makarskensis pro anno domini 1925.*, str. 59.

⁸³ *Manuale provinciale ... 1879.*, str. 213; *Status personalis 1925.*, str. 59.

⁸⁴ *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1879.*, str. 213; *Status personalis ... 1905.*, str. 45; 1906., str. 45; 1909., str. 46; 1910., str. 60; 1912., str. 58; 1913., str. 58; 1925., str. 61.

⁸⁵ NAS, S-M, ŠkA, GN, Izvaci iz školskih imenika, 1854./55. (*Scuola ausiliare popolare di Slatine*); *Manuale del Regno ...*, 1873., str. 294; *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1879.*, str. 213; *Status personalis ... 1884.*, str. 27; 1888., str. 29; 1892., str. 30; 1893., str. 30; 1894., str. 30; 1895., str. 30; 1905., str. 46; 1906., str. 46; 1909., str. 47; 1925., str. 62.

⁸⁶ NAS, S-M, ŠkA, GN, Izvaci iz školskih imenika, 1849./50. (*Scuola elementare minore ausiliaria di Xedno*).

U Srednjem Selu pomoćna je škola osnovana 1871. a ima 18 učenika i učitelja Vicenca Visnića.

U Gornjem Selu pomoćna škola osnovana je 1870. G. 1871. ima jednako kao i sljedeće godine, 20 učenika a uči ih don Dujam Mladinov.⁸⁷

IV. U vrijeme Kraljevine SHS odnosno prve Jugoslavije

U trogirskoj općini školske se prilike poboljšahu od g. 1918., ali ni dalje nisu bile zadovoljavajuće. Kotarsko školsko vijeće je 30. prosinca 1922. dozvolilo drveničkome župniku otvaranje pomoćne pučke škole. Nastava se odvija i dalje u starom župnom dvoru kraj mjesne crkve. Te je godine zgrada restaurirana i iznutra preuređena u veliku dvoranu. Popravljeni su vrata i okna na prozorima te je bojadisana. Popravljen je i pod a dvorana je obijeljena. U dvorani je napravljena pozornica te ugrađen zidni ormar, dok su kuhinja i konoba ostale netaknute.⁸⁸ Državna je škola osnovana g. 1923., a svečano otvorena 12. studenoga u kući Radman (sagrađenoj 1922.). Imala je dvije učionice.⁸⁹ Za to je najzaslužniji župnik Vjekoslav Stella, koji je stalno "dosadivao" radi te "nesretne škole", kako je govorio upravitelj trogirске općine Silobrčić. Upornost župnika ipak se isplatila. Prvi je učitelj bio Radoslav Kalić, Srbin iz Vojvodine. Nakon njega nepoznata učiteljica, koja se zadržala oko godinu i pol. Otišla je pošto su je isfučkali. Slijedi Dinko Simonelli (1928.-1934.), r. 1906. u Pašmanu. Plaća mu je bila po njegovim riječima 1202 dinara. Škola je bila smještena u staroj popovoj kući. Za djecu su se obroci jedno vrijeme pripremali u popovskoj kuhinji. Bilo je oko 140 školskih obveznika, a samo je manji broj pohađao školu. Od školskih vlasti tražio je formiranje dva razreda s dva učitelja. Nastava se pohađala šest godina, i to od šeste godine. Problematičan je bio šesti razred jer su roditelji umjesto u školu slali djecu da čuvaju ovce, da rade u polju, kupe masline i sl. Od prvoga do četvrtog razreda bili su redoviti, a od četvrtoga do šestog razreda njihov se broj smanjivao. Tražio je da se škola preseli u Morettijev dvorac jer je u župnoj kući bilo pogibeljno. Moretti je pristao da se otkupi dvorac za školu, ali općina nije imala za to novca. Rješenje se našlo tako što je prostorija za jedan razred iznajmljena u "Sibetovoj kući" na obali. Najamnina je iznosila 240 din (ovim novcem je Josip Kostović "Sibe" školovao dr. Nikolu Rušinovića, posebnoga izaslanika NDH u Vatikanu). Drugi "Sibetov" brat bio je dr. Jakov Kostović⁹⁰, vrsni drvenički intelektualac, prevoditelj Tacitovih *Anala*. Ova dvojica spadaju među prve školovane drveničke intelektualce. Već ranije, u 18. st. školovao se iz ove župe u

⁸⁷ *Manuale provinciale della Dalmazia per l'anno 1873.*, str. 43; *Manuale del Regno... 1873.*, str. 294.

⁸⁸ AŽUVD, Zapisnik župskog ureda Drvenik g. 1922.-23., Uredski spisi za g. 1922., Zapisnik uredovne predaje g. 1922.

⁸⁹ Arhiv Hrvatskogaškolskog muzeja Zagreb, Upitnica statistički podaci, nesređeno. Na njoj nema datuma, ali uspoređujući isti obrazac za školu u Vinišćima koji je ispunjen 19. 5. 1940., posredno zaključujemo da se radi o istoj godini; Špiro VUKOVIĆ, O. c.

⁹⁰ O dr. Jakovu Kostoviću vidi Ivan PAŽANIN, Povodom stote obljetnice rođenja Jakova Kostovića, *Vartal*, 4, 1-2, 1995., 169-177; ISTI, Prilozi za biografiju i bibliografiju don Jakova Kostovića, Crkva u svijetu, 29. 4. 1994., str. 426-439; ISTI, Odrednica "Jakov Kostović" u leksikonu *Tko je tko u NDH*, Zagreb 1997., str. 198-199.

splitskome sjemeništu Frane Kostović.⁹¹ Predsjednik školskoga odbora u Simonellijevo doba bio je mjesni glavar Ivan Letilović. Kad je Simonelli došao na Drvenik, župnik je bio Vice Sisarić a naslijedio ga je don Jozo Carev, koji se nije slagao sa župljanima koji mu nisu htjeli davati redovinu. Svi su na ime redovine davali prinos u ulju te novčani dio, koji je bio različit (neki su pridonosili 80, drugi 100 odnosno 150 din). Jednom prilikom, u slučaju smrti seljaka koji nije platio redovinu nije ga imao tko nositi do groblja jer je fabricijerima pop to zabranio. Učitelj je stoga, da bi ovo izgladio, platio njegovu redovinu od 80 din. Bratimi, a obično su to bili istaknutiji seljaci, što su se oblačili u bijele tunike, uživali su poštovanje u selu. Vodili su procesiju za Tijelovo. Skupile bi se ribarice, užgali fearali na brodovima a oni bi klekli na brodove, pjevali i molili. Brodovi bi tom prilikom oplovili cijelu uvalu. Carev je toliko zakrvio odnose u selu da je jednom prilikom došlo do tučnjave između njegovih protivnika i pristaša. Kad je učitelj Simonelli došao na službu u selo, jedan dječak došao mu je s bocom ulja i 12 jaja koje je poslala njegova majka. Kad je učitelj čuo koliko ih je u obitelji, odbio je primiti dar. Uvečer ga je posjetio glavar Letilović i upitao zašto nije primio dar, da je ovim postupkom naljutio kućedomaćina kojega je zbog toga sram doći u "tovernu". Zbog ovoga je dar na kraju ipak primio. U njegovo vrijeme bilo je i pismenih seljaka jer su mnogi bili pomorci koji su pisali svojim ukućanima, a to im je bio izravni motiv da se opismene. U Simonellijevo doba došao je u drveničku školu jedan Vinišćanin (neki Čapalija?) upisati sina Jakova u školu. Dolazio je na nastavu brodom u Drvenik, a u Vinišćima su ga gledali kao neko čudo. No, sljedbenika nije imao. Učitelj je najveći problem imao sa smještajem. U slobodno se vrijeme bavio fotografijom, pa su neke njegove snimke s drveničkim motivima i sačuvane (svjedočenje Dinka Simonellija autoru ovoga rada). Pučka katolička župska knjižnica osnovana je koncem 1923. Knjige raznolike provenijencije darovane su od Matice hrvatske, Društva sv. Jeronima, Hrvatskog katoličkog narodnoga saveza, od župnika Stelle i drugih darovatelja. Služila je za prosvjeđivanje župljana i prigodimice za pastorizaciju dušobrižnika. Sljedeće je godine posjedovala 115 knjiga. U g. 1925. Drvenik ima 205 obitelji i 1434 st. (Ploča 55 obitelji i 409 st.), Vinišća 209 obitelji i 1290 st.⁹²

Higijenski zavod upućuje župniku Drvenika dopis 13. svibnja 1932. glede zdravstvene kulture, o potrebi suzbijanja malarije s uputom da se u lokve puste gambuzije jer je malarija u trogirskome kraju prilično proširena. Saznajemo preko pisma od 5. kolovoza 1937. da je škola narodnoga zdravlja u Zagrebu osnovala muški tečaj seljačkoga sveučilišta te su spremni obrazovati seljake na toj školi internatskog tipa i plaćati im tečajeve. Nije nam poznato kolik je bio odziv, ali znamo da je nekoliko seljaka već 1927. otišlo preko Hrvatskoga radiše na školovanje u Zagreb za drvodjelce (Radoslav Pažanin Marinov i Stjepan Burić), zlatare (neki Vulas), brijače (Jakov Vulas) i sl. (Gjeldum) i to posredovanjem župnika. Banska uprava 21. rujna 1938. preuzima obvezu plaćanja

⁹¹ Ivan BANIĆ, Profesori i učenici Klasične gimnazije u splitskom sjemeništu 1700. -1817., u: *290 godina Klasične gimnazije u Splitu*, Split 1990., str. 487; Mile VIDOVIĆ, Klasična gimnazija u splitskom sjemeništu (1700.-1817.), u: *300. obljetnica splitskoga sjemeništa i klasične gimnazije*, Split 2000., str. 396.

⁹² AŽUVD, br. 48, Zapisnik župskog ureda Drvenika br. 30, g. 1924.

najamnine Crkvi - vlasniku zgrade u kojoj je bila smještena škola. Školu i dalje vodi župnik.⁹³

U g. 1940. postoji šestogodišnja Državna narodna škola u Drveniku sa 139 polaznika, 73 muških i 66 ženskih. Školskih je obveznika te godine bilo 168, no 29 djece zbog siromaštva pomažu roditeljima u raznim prilikama, navlastito ženska djeca (njih 24) i ne polaze nastavu. Analfabeta je veliki broj, 161 od 1200 stanovnika. U školi službuje jedna učiteljica, Fedora Palavršić i vjeroučitelj a nastavu izvode u dvije učionice. Fedora Palavršić došla je na Drvenik g. 1940. i ostala sve do mirovine, 1967., punih 27 godina. Tu je i umrla 1. veljače 1992.⁹⁴

Selo Marina još se više razvija jer se g. 1939. formira mlinsko-uljarska zadruga.⁹⁵

U marinskoj školskoj općini, koja je imala oko 2000 stanovnika i obuhvaćala osim Marine još i Gustirnu, Vrsine, Dograde, Najeve, Dubašćak, Pozorac i Dolac, Podorljak i Podbilo, radila je g. 1940. šestogodišnja Državna narodna škola u kojoj su bili učitelji Spasenka Peruzović i Ana Šimić te vjeroučitelj don Jure Vukušić. U školu su upisana 182 obveznika (99 muških i 83 ženske). No, ne pohađa je 82 đaka (29 muških i 53 ženske). Analfabeta je oko 50 %, muških 15 % i ženskih 35 %.⁹⁶

Prva škola u Zagori bila je formalno otvorena tek g. 1936. u Gornjem Segetu a jedini pismeni ljudi bili su župnici, fratri koji okupljaju djecu i uče ih čitati i pisati.⁹⁷ Fra Jakov Bartulović organizira u Bristivici za djecu toga sela kao i onu iz Prapatnice analfabetske tečajevu u župnim prostorijama u 1936. i 1937., u čemu mu pomaže društvo Hrvatska žena i njegove aktivistice Vinka Bulić i Tonka Vuletin šaljući mu početnice, tablice, olovke i sl. Drži predavanja u svom podrumu za 54 učenika (pismo od 20. 9., 8. i 23. 11. 1936.). Ministarstvo prosvjete mu je odobrilo održavanje četveromjesečnoga tečaja u općinskoj zgradi. O svojoj djelatnosti svjedoči i on sam u dopisu što ga je uputio 6. veljače 1937. Vinki Bulić r. Šperac, udanoj za nećaka don Frane Bulića: "Svjestan svoje svećeničke dužnosti i domovinske ljubavi za svoj hrvatski narod, prvi sam otvorio 1892.-1895. analfabetski tečaj u prvoj župi Brštanovo i izposlova za nadzornika Markovića otvor nove pučke škole u selu Niskom kući Štetić Škore Nikole općine lećevečke. I to je prva škola otvorena 1896. na 32.000 pučanstva općina zagorskih Trogira, Šibenika, Splita, Muća i Drniša. Sve sam ja to činio a da mi nije dao nitko ni prebijene pare. Tim mojim postupkom i pisanjem u N. L., Hrvatskoj kruni, Novom Listu i Glasu Hercegovca u Zagori su se počele otvarati škole." Iz pisma saznajemo i za njegovu brošuru "Krvave slike iz općine lećevečke". Tečajevu drži i don Juraj Vukušić u Blizni i zahvaljuje Bulićki, koja mu je priskrbila nekoliko komada početnice (pismo od 26. 4. 1937.). Za onodobne školske

⁹³ AŽUVD, Uredski spisi za g. 1932., 1937., 1938.

⁹⁴ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, nesređeno, *Statistički podaci za Državnu narodnu školu u Drveniku za g. 1940.*; Z. KOLUMBIĆ, Učiteljica Fedora nije zaboravljena, *Trogirski glasnik*, br. 40, prosinac 1988., str. 15.

⁹⁵ *Spomenica Osnovne škole Marina.*

⁹⁶ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, *Upitnica statistički podaci za Marinu iz g. 1940.*, nesređeno

⁹⁷ Mirko SLADE ŠILOVIĆ, *Trogirska zagora...*, str. 335.

prilike zanimljiv je i jedan nedatirani i nepotpisani dokument (vjerojatno iz 1938. ili 1939.) u kojem se navodi: "Radovi koje bi trebalo otpočeti u trogirskoj općini e da se žiteljstvo iste pridigne u gospodarskom, ekonomskom i kulturnom pogledu. Kao prvo i najnužnije osjeća se pomanjkanje osnovnih škola. Pojedine osnovne škole koje već postoje bilo radi toga što nema učitelja ili pak radi toga jer bi trebao jedan minimalan popravak ne rade. Selo Blizna sa obližnjim selima Rastovac, Mitlo i Vinovac broje 1293 stanovnika a škole nemaju. Bris-tivica 896 stanovnika, Ljubitovica uključivši Lepenicu u jednu školsku zajednicu broji 1033 stanovnika. Prapatnica 596 stanovnika. Seget Gornji ima školsku zgradu ali učitelja nema s razloga što bi zgradu trebalo popraviti. Sratok i Sitno također nemaju škole. Isto tako bi trebali škole još i sela Trolokve, Vinišće te Albanija. U selu Albaniji je lječilište za malaričnu djecu te je pri lječilištu bila škola koju su pohađali i djeca iz Albanije. Osposobiti školu u lječilištu Sv. križa gdje je bila ranije." Nadalje, Općinsko upraviteljstvo Trogira uputilo je dopis br. 7125/39 dne 16.9.1939. Kotarskoj organizaciji HSS-a u Split u kojem navodi: "...kažu da Vinišće - Opatija i Vinišće - Biskupija spojeni su kao i Drvenik Mali i Veliki s redovitom parobrodarskom prugom (jedanput dnevno) ali nijedno od ovih nema prikladnog pristaništa. Trinaest sela trogirske općine imaju osnovnu školu i to: sa školskom zgradom – Labin, Podorljak, Sapina Doca, Suhidol i Trogir; škole sa unajmljenom zgradom: Drvenik Veliki, Marina, Okruk Gornji, Seget Kastio, Seget – Vranjic, Vinišće Opatija, Žedno i Arbanija. Dvadeset sela nema uopće škole: Vrsine, Gustirna, Okruk Donji, Prapatnica, Prgomet, Rastovac, Seget Mesline (u izgradnji), Sevid Gornji, Sevid Donji, Ražanj, Sitno, Sratok, Trolokve i Vinišće Biskupija. Sva ova sela imaju zakonski broj djece za pohađanje škole, tj. preko 30 a među navedenim imade i sela sa 200 – 300 školskih obveznika."⁹⁸

U četrnaestogodišnjem razdoblju od g. 1922., kada su se počele otvarati nove škole pa do g. 1936. bilo je otvoreno deset škola u primorskim i zagorskim selima te je stanje bilo sljedeće: Arbanija ima 50 učenika, Žedno 55, Gornji Okruk 155, Veli Drvenik, Seget – Vranjica 107, Donji Seget 202, Marina 118, Labin 165, Suhi Dolac 361, Sapina Doca 107, Podorljak 104. Dakle, trogirska je općina imala 31 selo sa 4638 školskih obveznika od kojih je 11 sela imalo školu sa 1603 učenika a 20 sela sa 3035 školskih obveznika nije imalo školu. Nastavu je pohađalo 34,77 % školskih obveznika, a bez obrazovanja je ostalo 65,23 % obveznika. Trogirski su sela g. 1938. brojala 17.939 stanovnika i jedna je škola dolazila na 1633 stanovnika. Ove iste godine Trogir je imao dvije osnovne škole i jednu građansku, otvorenu g. 1921.⁹⁹

Pored državnih postojale su i privatne škole, većinom u crkvenim rukama. Na području Dalmacije djelovale su pučke škole sa šest razreda. I dalje su ostale šestogodišnje škole, a opetovnice su životarile te su g. 1927. pale vrlo nisko. Prema pdredbama Zakona o narodnim školama od 1929. peti i šesti razred nazvani su višim razredima narodne pučke škole. Dva viša razreda bila su u određenom smislu opetovnice jer su učitelji u njima predavali prošireno gradivo četvrtoga razreda. Nastavni plan i program po kome su đaci

⁹⁸ Muzej grada Trogira, fascikl Trogirski zagora, bez arhivskoga broja.

⁹⁹ Ante BELAS, O. c.; Mate ZANINOVIĆ, O. c., str 897.

dvaju viših razreda učili djelomice novo gradivo donesen je tek g. 1933. Zakon kojim je školska obveza produljena na osam godina ostao je samo na papiru. Poslije Prvoga svjetskog rata franjevci su dosta pridonijeli stvaranju pomoćnih pučkih škola. Ako ne bi uspjeli sami su ih otvarali u župnim stanovima i u njima bili učitelji bez ikakve nagrade. Tako je fra Jakov Bartulović do g. 1936. poučavao djecu osnovnoj pismenosti u župi Blizna. Na pouku su dolazila muška i ženska djeca, do 45 njih. Fra Jakov Bartulović nastavio je i u Bristivici s poukom djece. Inače, u trogirskoj zagori g. 1901. nije bilo ni jedne pučke škole.¹⁰⁰ Pripremajući otvaranje škole u Vinišćima, načelnik Copic u ime trogirskoga općinskog upraviteljstva uputio je župnome uredu Vinišća 26. travnja 1938. zahtjev da se sastavi popis djece dužne pohađati osnovnu školu radi ustanovljenja potrebitog broja odjeljenja. Državna narodna škola otvorena je 12. ožujka 1939. i njezin upravitelj Stjepan Smolje traži od župnoga ureda da mu dostavi popis sve muške i ženske djece koja su rođena od 1. rujna 1928. do 31. kolovoza 1931. koja su obvezna pohađati školu. Ispostava Banske vlasti, tj. njezino prosvjetno odjeljenje 27. rujna 1939. piše sreskom načelstvu u Splitu da se odobrava velečasnom don Marinu Demanu da predaje rimokatolički nauk vjere u Državnoj narodnoj školi u Vinišćima.¹⁰¹ Iz navedenoga slijedi da Mate Zaninović nije bio u pravu kada je naveo da je škola u Vinišćima bila otvorena u periodu do 1936., kada i ranije navedene škole.¹⁰²

Rapalskim ugovorom otvara se nova stranica u povijesti života i školstva, a osobito od g. 1922., kada je okupatorska talijanska vojska napustila Trogir. Nacionalno tlačenje i gospodarsko izrabljivanje ustupaju mjesto oduševljenju nakon propasti Austro-Ugarske. U razdoblju od 1921. do 1929. poklanja se nešto veća pažnja pismenosti i prosvjeti. Iako učitelji rade s velikim brojem učenika nastojeći ih zadržati do 6. razreda, ipak većina svoje školovanje prekida sa završenim 4. razredom. Rabe se udžbenici iz vremena austrijske uprave sve do g. 1925., kada se javljaju novi.

Osnovne su škole državne s osobitim naglaskom na vjerskoj pouci. Nakon g. 1929. i uvođenja diktature, interesi monarhističke diktature jasno su izraženi u prosvjeti i školstvu. Točno određeni ciljevi i zadaci postavljeni su pred škole Zakonom o narodnim školama u Kraljevini Jugoslaviji od 5. prosinca 1929. Nastava je opća i obvezna a država vodi brigu o postavljanju učitelja i njihovim plaćama.

Narodne su škole osnovne i više narodne škole. Osnovna škola traje četiri godine (prvi, drugi, treći i četvrti razred) a viša narodna škola za djecu koja su završila osnovnu školu pa do navršene četrnaeste godine. Traje također četiri godine. Školovanje je obvezatno svih osam godina. Djeca koja poslije završenoga četvrtog razreda osnovne škole produže školovanje u građanskoj srednjoj (poseban tip nižih srednjih škola što su služile usmjeravanju djece seljaka, radnika i obrtnika u praktična zvanja, niže činovnike ili u neke srednje stručne škole; gimnazije, realne gimnazije i realke bile su jedini put na sveučilište) ili kojoj stručnoj školi, oslobađaju se od pohađanja narodne škole. To vrijedi i za one

¹⁰⁰ Petar BEZINA, O. c., str. 87, 91-94.

¹⁰¹ AŽUV, Uredski spisi za g. 1938. i 1939.

¹⁰² Riječ je o radu iz bilj. 7, str. 896.

učenike koji prije navršene četrnaeste godine odu na učenje obrta ili trgovine ili pak pohađaju obrtničke trgovačke škole. Tko iz spomenutih škola ili obrta istupi prije vremena pošto bi završio obvezno školovanje u narodnoj školi, mora se vratiti u nju da dovrši propisano osmogodišnje školovanje. U školu se upisuju sva sposobna muška i ženska djeca koja do kraja dotične kalendarske godine navršavaju sedmu godinu života. Ako su djeca, tjelesno i duševno izrazito razvijena, mogu se u školu upisati i s navršenom šestom godinom, ali pod uvjetom da u školi ima mjesta. Školska godina traje deset mjeseci (od početka rujna do kraja lipnja). Učitelji mogu biti privremeni (oni koji uspješno završe učiteljsku školu) i stalni (koji su nakon 2-3 godine rada položili učiteljske ispite). Ministar prosvjete je obavljao nadzor neposredno ili posredno preko uprave škole, školskih nadzornika i banskih uprava. Upravitelj jedne škole zajedno s učiteljem čine nastavničko vijeće.¹⁰³

Formiranjem Banovine Hrvatske, školama je posvećena nešto veća pažnja. Broj škola se nastojao povećati a nastavni se program težilo prilagoditi kraju u kojem je škola djelovala, ali u tome nije bilo većih uspjeha.

Za vrijeme Banovine Hrvatske, u Trogiru 1940. postoji građanska škola. Više pučke škole počele su se u Dalmaciji pretvarati u građanske g. 1875. a u Dubrovniku već od 1872. Građanska škola bila je ili samostalna sa tri razreda ili se nadovezivala na peti razred osnovne škole, u kojem slučaju je imala 8 razreda. God. 1930. na dalmatinskom su području bile ukupno 24 građanske škole a u Trogiru je radila mješovita građanska škola. Zakon o građanskim školama donesen je 5. prosinca 1931. a zadaća im je bila da učenici steknu praktična znanja za trgovačka, obrtnička, industrijska i poljoprivredna zanimanja te da se pripreme za srednje stručne škole. Dakle, imale su tri smjera: obrtničko-industrijski, trgovački i poljoprivredni. G. 1922. na području Dalmacije dotadašnje troirazredne građanske škole prerasle su u četverorazredne i formalno su izjednačene s nižim razredima gimnazija. Jedini put na sveučilište bile su gimnazije, realne gimnazije i realke. Građanske škole postojale su u velikim selima, u manjim gradovima i u perifernim dijelovima velikih gradova. Ovaj tip škole kod nas je ukinut nakon g. 1945.¹⁰⁴

U viničarskoj školi g. 1940. službuju Stjepan i Vesela Smolje, a vjeroučitelj je don Vjekoslav Bilota. Upisana su 193 polaznika, a zbog nemara roditelja nastavu ne polazi 71 obveznik (50 ženskih i 21 muški) od ukupno 1800 stanovnika.

Državna narodna škola u Drveniku, koja je iste godine imala jednoga učitelja (istodobno upravitelja), Fedoru Palavršić i vjeroučitelja, imala je u šest razreda 139 učenika.¹⁰⁵

Neposredno prije Drugoga svjetskog rata, u trogirskome školskom kotaru bili su sljedeći učitelji: Tihomil Cvrnje u Arbaniji, Mileva Morić i Stanka Bezić u Donjem Selu, Fedora Palavršić i Ruža Luketin u Velom Drveniku, Dinko Dundić i Jakov Dundić u

¹⁰³ Prosvjetni šematizam Kraljevine Jugoslavije, knj. I., str. 3-4, 70-73; *List Biskupije Splitsko-makarske*, 1929., br. 12, str. 99.

¹⁰⁴ Mate ZANINOVIĆ, *Iz prošlosti školstva Dalmacije*, Zagreb 1978., str. 78, bilj. 47, str. 87, 96-97; *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj* (redakcija Dragutin Franković), Zagreb 1958., str. 141-142, 308, 312-313.

¹⁰⁵ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, nesređeno, *Statistički podaci za školu iz Vinišća u g. 1940.*; *Statistički podaci za Državnu narodnu školu u Drveniku za g. 1940.*

Labinu, Ana Šimić i Spasenka Peruzović u Marini, Ursulina Grubišić i Ivka Trevizan u Okruku, Rozalija Ivušić i Karmela Perica u Segetu, Nada Ivanišević u Seget – Vranjici, Tonka Nola, Vjera Krdlička, Pravdoslav Čulum, Nevenka Radić, Marija Vranković, Marija Mrđen, Danica Matejčić, Anka Berić, Marija Bogišić i Marta Hrdalo u Trogiru, Juraj i Zlata Stipišić u Vinišćima, Marija Franetović u Žednome.¹⁰⁶

V. Drugi svjetski rat

Poslije kapitulacije Jugoslavije, trogirski je kraj Rimskim ugovorima od 18. svibnja 1941. pripao fašističkoj Italiji. Administrativno je bio dio splitske provincije. Vlast sustavno radi na odnarođivanju. Vrš se talijaniziranje u svim sferama življenja. Najveća pažnja posvećuje se organizaciji mladeži i djece, njihovu odgoju i preodgoju u fašističkom duhu. Poradi ostvarenja toga cilja, osnivaju se sljedeće organizacije: Narodna ustanova za materinstvo i djecu, Talijanska liktorska mladež, od šeste do dvadesetprve godine, Sinovi vučice, do osme godine, Balila, do četrnaeste godine, Avangardisti (*Avanguardia*), do osamnaeste godine, Mladi fašisti, do dvadesetprve godine. Za odrasle je bilo predviđeno uključivanje u *Dopolavoro*, te *Partito Fascista*. Ženska mladež trebala se okupljati u društvu Mlade Talijanke i Mlade fašistkinje. *Milizia volontaria per la sicurezza nazionale*, fašistički partijski odredi *Camicie nere* i tajna fašistička organizacija OVRA djelovale su već od dolaska Talijana u trogirski kraj.¹⁰⁷

Tijekom talijanske okupacije od sredine travnja 1941. do početka rujna 1943. prema uredbi Dalmatinske vlade od 30. kolovoza 1941. djeca od 6. do 14. godine morala su pohađati osnovnu školu. Radi provedbe ciljeva iz Povelje, školsku su djecu odgajali učitelji koje su doveli iz Italije, a naši su učitelji, da bi ostali u službi, trebali u Veneciji završiti tečaj talijanskoga jezika. Naši su učitelji održavali nastavu u trećem i četvrtom razredu samo iz aritmetike i geometrije a ponegdje i iz vjeronauka. Talijani su učili djecu u prvom i drugom razredu uglavnom talijanskome jeziku i s njima provodili gimnastičke vježbe.

Dana 22. prosinca 1941. otvorene su na trogirskome području škole u Trogiru, Kaštel Kambelovcu, Kaštel Lukšiću, Kaštel Gomilici, Kaštel Novome, Kaštel Sućurcu, Segetu, Velom Drveniku, Okruku. Okupacijske su vlasti predložile Guvernatru Dalmacije da se u Općini Trogir otvore još tri škole, i to u Ljubitovici, Prapatnici i Bliznoj.¹⁰⁸

U veljači 1942. otvorene su u Trogiru Građanska škola (*Scuola cittadina Trau*) i Srednja škola (*Scuola media Trau*) te osnovna škola, a nešto kasnije otvaraju se i osnovne škole i u trogirskim selima te se obnavlja rad sviju škola koje su radile prije kapitulacije Jugoslavije. Talijani otvaraju i tri nove: na otoku Ploča, Gustirni i Donjem Okruku. U

¹⁰⁶ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 896-897.

¹⁰⁷ Mate ZANINOVIĆ, Školstvo u Trogiru i njegovu kraju u toku NOB-e od 1941.-1945., u: *Trogirski kraj NOB-u 1941.-1945.*; Split 1984., str. 620.

¹⁰⁸ Tomislav PAŠALIĆ, Arhivska građa o Trogiru u NOB-u u arhivu Vojnoistorijskog instituta, *Trogirski kraj u NOB-u 1941.-1945.*, Split 1984., str. 898.

Vinišćima je od listopada 1941. predavao talijanski učitelj Bernardi Vilizza te naš, Jurica Stipišić a vjeronauk je držao don Ante Škobalj.¹⁰⁹ Nastava se održavala od 1937. do 1942. u kući Mate Majića na Zagradi te “Bembinoj” kući na Kupinici (Smolje i Stipišić predaju u “Bembinoj”, a talijanski učitelj u Majićevoj kući). Učitelji stanuju u privatnim kućama do izgradnje Doma ali i kasnije zbog nedostatka prostora. Za talijanske okupacije iz Jelinka su u školu išli Venceslav i Mire Marušić “Crljenko”.

Talijanski su učitelji povučeni u ožujku 1943. u veće garnizone, gdje su radili do lipnja kad su partizani odveli dva učitelja, naoružana fašista s Ploče i iz Gustirne koji su terorizirali djecu u školi i narod u selu.¹¹⁰ Učitelj u Vinišćima otišao je već u listopadu 1942. jer su partizani 21. listopada izveli akciju, upavši u školsku zgradu i demolirali namještaj i školske predmete.¹¹¹

Tijekom uprave NDH u Trogiru, nakon što su Nijemci zauzeli Trogir 7. studenoga 1943., djelovala je Obća niža srednja škola Trogir.¹¹²

Borba za narodnu školu i prosvjetu vodi se od g. 1941. do konačnoga oslobođenja trogirskoga područja. Kulturne ekipe partizanskih odreda organiziraju priredbe, konferencije i druge oblike narodnoga prosvjeđivanja kao što su analfabetski i općeobrazovni tečajevi pa i osnovne škole. Od 6. prosinca 1941. NOO organiziraju prosvjetni rad putem škola, analfabetskih tečajeva, narodnih čitaonica i prosvjetnih društava. Rad s djecom na kulturnoprosvjetnome planu intenzivno se pokreće koncem g. 1942. i 1943. pa je među prvim školama bila pokrenuta škola u Gornjem Segetu. NOO osnivaju kulturnoprosvjetne odbore (KPO) čija je dužnost bila skrb o školskim zgradama, organizaciji analfabetskih i općeobrazovnih tečajeva, okupljanje stručnih učitelja i učitelja omladinaca koji bi pomagali u radu ili radili kao pomoćni učitelji.

U trogirskome kraju, a osobito nekim marinskim selima tijekom 1943. počele su s radom osnovne škole. U svibnju g. 1943. započinju s radom prvi put u povijesti sela Dograda i Vrsine osnovne škole te nastavljaju s radom do oslobođenja. Tijekom godine 1944. otvorene su škole i u Gustirni, Pozorcu i Marini. Partizanske osnovne škole radile su također i u Sevidu, Vinišćima i Vinovcu a kasnije su osnovane u svim selima trogirskoga područja, pa ih je sredinom g. 1944. bilo ukupno 18. U organizaciji analfabetskih tečajeva koji su održavani u osnovnim školama bili su aktivni i partizanski učitelji. Tečajevi su bili organizirani u večernjim satima a trajali su dva-tri mjeseca. Ovi su tečajevi nazivani i nižim prosvjetnim tečajevima za koje je Prosvjetni odjel Oblasnoga NOO-a za Dalmaciju izradio i naputak za njihov rad i organizaciju. Uz niže prosvjetne tečajeve, pokretani su srednji i viši prosvjetni tečajevi koje su vodili učitelji a polazili su ih oni koji su s uspjehom završili niže tečajeve. Polaznici koji su s uspjehom završili srednje i više prosvjetne tečajeve

¹⁰⁹ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, *Anketni list*, br. 123/1 – 1959. ispunjen 2. 10. 1960. od upravitelja Osnovne škole Vinišća Ive Jankovića.

¹¹⁰ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 621.

¹¹¹ Tomislav PAŠALIĆ, O. c., str 902; Ivan Lučin Dalmatinski netočno navodi da se radi o kolovozu 1942., v. u Josip Miliša: *U spomen revoluciji i narodnooslobodilačkoj borbi*, Trogir 1987., str. 248.

¹¹² Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 622.

postajali su voditelji analfabetskih tečajeva. Organizaciju prosvjetne djelatnosti u g. 1943. na trogirskom je terenu vodio prof. Vjekoslav Cvrlje. Opismenjavanje odraslih sastojalo se od pisanja, čitanja i računa.¹¹³

U Vinišćima je analfabetski tečaj od srpnja do 9. rujna 1943. vodila učiteljica Dora Paškeša, kći židovskoga veletrgovca iz Splita a u nekim razdobljima i učitelj Jurica Stipišić. Škola je radila do njemačke okupacije 7. studenoga 1943., kada je vodi pomoćna učiteljica Matilda Slade iz Trogira,¹¹⁴ koja predaje i u Sevidu. U akciji razbijanja škole sudjelovali su članovi NOO formiranoga u svibnju 1942.¹¹⁵

Nastava se u Vinišćima od 1939. do 1942. održavala u privatnoj kući Petra Majića na Zagradi. Pošto je talijanski učitelj pobjegao u listopadu 1942., nastao je prekid rada u državnoj školi do 1944., kada se nastava održava u privatnoj kući Ignacije Marušića na Kupinici.¹¹⁶

Inače, u Sevidu je analfabetski tečaj počeo s radom u travnju 1943. a u srpnju iste godine u Vrsinama, Gornjem Segetu, Bristivici, Najejima, Gustirni, Dogradama, Marini, Pozorcu, Orljaku, Vinovcu i Vinišćima. Na ovim tečajevima (bilo ih je 12 u kolovozu 1943.) bilo je oko 900 polaznika, 600 djece i 300 odraslih. Do dolaska njemačkih okupatora održano je 17 analfabetskih tečajeva, što u školskim zgradama što u privatnim kućama, a to je puno značilo za trogirski kraj gdje je prije rata prema nekim autorima bilo 68,47 % nepismenih a prema drugima čak 95 %, što je predstavljalo najviši postotak od svih primorskih općina u Dalmaciji.¹¹⁷

Narod se zainteresirao za školovanje djece, a velik je broj djece naučio čitati i pisati pa su mogli nastaviti školovanje u mjestima gdje su radili stručni učitelji i gdje su postojali normalniji uvjeti rada. One škole koje su ponovno osnovane sredinom g. 1943. kao i druge škole u trogirskome kraju radile su po nastavnome planu i programu koje je izradio Prosvjetni odjel NOV-a Dalmacije. Osnovna se škola dijelila na tri odsjeka (tečaja). Prvi je odsjek obuhvaćao 1. i 2. razred u kojem su predavani materinski jezik (čitanje i pisanje), početna stvarna pouka, račun, pjevanje, crtanje, a gimnastika preko organizacije pionira. Drugi je odsjek obuhvaćao 3. i 4. razred a osim navedenih predmeta davala su se i osnovna znanja iz povijesti, zemljopisa i prirodnih znanosti. Treći je odsjek obuhvaćao 5. i 6. razred da bi se proširila osnovna znanja i dala stanovita praktična znanja. U velikoj većini škola uglavnom je radio samo prvi odsjek odnosno stupanj. Od jeseni 1943. naglo se povećava

¹¹³ Mihajlo OGRIZOVIĆ, Prosvjetna i kulturna djelatnost na području kotara Trogir za vrijeme NOB-e, u: *Trogirski kraj ...* str. 637.

¹¹⁴ Ivan LUČIN DALMATINSKI, *Vinišća*, u Josip MILIŠA: *U spomen revoluciji i narodnooslobodilačkoj borbi*, Trogir 1987., str. 250; Duško KEČKEMET, *Židovi u povijesti Splita*, Split 1971., str. 196; *Anketni list Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb*, br. 123/1 – 1959 od 4. 10. 1959., potpisan od upravitelja škole u Vinišćima 2. 10. 1960.

¹¹⁵ Svjedočenje Ivana Lučina Dalmatinskoga autoru ovoga rada 1. 7. 1987. i Svetina Lovrića Bike 15. 3. 1994.

¹¹⁶ ISTO.

¹¹⁷ Miroslav UJDUROVIĆ, Narodnooslobodilački odbori kotara Trogir (1941.-1944.), *Trogirski kraj u NOB 1941.-1945.*, Split 1984., str. 339, 349-350; Mihajlo OGRIZOVIĆ, Prosvjetna i kulturna djelatnost na području kotara Trogir za NOB-a, *Trogirski kraj u NOB-u ...*, str. 637.

broj osnovnih škola, navlastito u trogirskoj zagori. Tijekom g. 1943./44. u trogirskome su području radile 33 osnovne škole, i to stoga jer su se osnivale u svakome selu i zaseoku. S obzirom da nisu imale odgovarajuće materijalne i kadrovske uvjete, mnoge su po zaseocima prestale s radom pa ih je ostalo ukupno 18. U trogirskom je kotaru djelovao 21 učitelj, od toga su svega tri bila sa završenom učiteljskom školom.¹¹⁸

Po dolasku Nijemaca broj analfabetskih tečajeva smanjuje se, pa ih je u trogirskome kotaru radilo svega pet sa 71 nepismenom osobom. Nakon oslobođenja ovoga kraja, stanje se popravilo pa radi osam tečajeva sa 86 polaznika. Da bi uspjeh u radu osnovnih škola bio što bolji, počele su se organizirati grupe učitelja – učiteljske radne zajednice na kojima su se održavala stručna predavanja i izvodio praktični rad. Tijekom g. 1944. učitelji se okupljaju na tjednim stručnim sastancima gdje su izmjenjivali radna i stručna iskustva, kao i na konferencijama u Trogiru, Prgometu, Marini, Ogorju i Muću. Naporedo s ovim aktivnostima započelo se s otvaranjem knjižnica i čitaonica. U Trogiru je početkom 1945. započela s radom i Gradska biblioteka. Ove i prethodnih godina na području kotara afirmirala se i trogirski kazališna družina koju je osnovao Lovro Damjanović.¹¹⁹ Nastava u Marini započinje u studenome 1944. Školom rukovodi pomoćni učitelj Ivan Racetin a kasnije Ilija Daboje, Miljenko Stazić, Mate Janoš i Tija Kukurelo. Vrše se preinake određenih prostorija u bivšoj popovoj kući da bi se tu održavala nastava. Te školske godine u školu je upisano 99 učenika.¹²⁰

Po oslobađanju Trogira (28. listopada 1944.) na tom je području bilo sedam državnih zgrada u upotrebljivome stanju a jedna školska zgrada u neupotrebljivom. Prosvjetni odjel Kotarskoga NOO Trogir prišao je obnovi školskih zgrada te je određeni broj mladih ljudi uputio na učiteljske tečajeve na otok Galevac (Školjić) ispred Preka i u učiteljske škole u Split i Šibenik. Osnovna škola u Trogiru počela je s radom 12. prosinca 1944. a upisana su djeca u četiri razreda. Iz tiska su izašle Početnica i Bukvar, koji su se besplatno dijelili učenicima prvoga razreda i odraslima koji su pohađali tečajeve za nepismene. Bivša Građanska škola u Trogiru više se ne obnavlja jer je to bila niža srednja škola poljoprivrednog usmjerenja, koju je pohađao mali broj djece jer se iz nje nije moglo nastaviti školovanje u višim razredima gimnazije niti u svim srednjim školama pa se zato ukida i umjesto nje osniva se niža gimnazija, koja je počela s radom 14. veljače 1945.¹²¹

I za vrijeme zbijega u Egiptu (*El Shatt*) od veljače 1944. radila je škola, pa nam je poznato da je Anka Kostović (r. Stipišić) podučavala djecu u nekim osnovnim znanjima a njoj je u osposobljavanju za ovaj posao predavao kipar Ante Kostović. Svoj učiteljski rad nastavila je na muževljevu rodnome otoku Drveniku od 1946. do 1952.¹²² Prema popisu nastavnoga osoblja koji je g. 1955. objavljen, u Trogiru se na čelu odjela za prosvjetu nalazi Ivo Babić, prosvjetni su inspektori Andrija Marinković, Ante Mimica i Luka Ujević,

¹¹⁸ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 625, 627-628.

¹¹⁹ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 628; Mihajlo OGRIZOVIĆ, O. c., str. 637-640.

¹²⁰ *Spomenica Osnovne škole Marina*; Hrvatsko osnovno školstvo, str. 407.

¹²¹ Mate ZANINOVIĆ, O. c., str. 629- 631.

¹²² *Povijest školstva i pedagogije u Hrvatskoj*, str. 389; Svjedočenje Anke Kostović autoru ovoga rada.

a u gradu djeluje narodna osmogodišnja škola. U školskom okrugu u narodnim školama su sljedeći učitelji: Anka Radačić (Arbanija), Ante Rubignoni (Donja Blizna), Erna Barić (Gornja Blizna), Petar Bosnić (Bristivica), Drago Vlašić (Ploča – Mali Drvenik), Fedora Palavršić, Vera Žuškin (Veli Drvenik), Sonja Vodopivec (Gustirna), Dominko Mijač, Andrija Vitaljić (Ljubitovica), Magdalena Petrović, Josip Radić (Marina), Nikola Sokol (Mitlovinovac), Zorana Rubignoni (Donji Okruk), Ante Ercegović, Marija Spaić (Gornji Okruk), Marin Kovačević (Prapatnica), Jelena Turković (Rastovac), Lukrica Bilota, Mandica Marušić (Donji Seget), Mandica Sušić, Miroslava Sušić, Marica Žunić (Gornji Seget), Alemka Jurjević, Marija Stipkov (Seget-Vranjica), Mate Miličić (Sevid), Stjepan Anđelić, Dinko Radić (Vinišća), Fanika Blaškov, Elizabeta Stambulić (Vrsine), Rita Dulčić (Žedno). Sve su ove škole šestogodišnje, osim onih u Arbaniji, Žednome, Donjem i Gornjem Okrugu te Segetu koje su četverogodišnje. U Srijanima zatječemo Nedu Pažanin (ud. Anđelić) a u Gornjem Docu Nedu Mlačić (ud. Pažanin), obje podrijetlom iz Vinišća.¹²³

¹²³ *Školski propisi s popisom općeobrazovnih škola i nastavnog osoblja u Narodnoj Republici Hrvatskoj*, Zagreb 1955., str. 723-725; Od prosvjetnih djelatnika rodom iz Vinišća ili koji su na drugi način vezani uz ovo mjesto (udajom, ženidbom i sl.) ističemo dr. Ivicu Kostovića, ranije potpredsjednika vlade RH i predstojnika Ureda predsjednika Republike, sada zastupnika u Hrvatskome saboru, inače svjetski poznatoga stučnjaka za mozak te profesora na Medicinske fakultetu u Zagrebu, pok. Filipa Anđelića Josipova (r. 18. 12. 1904. u Vinišćima, oženjena 10. 4. 1939. u Tivtu s Ines Galić Antunovom, r. 19. 8. 1910.), prvoga čovjeka iz Vinišća sa završenim fakultetom, nekada direktora Građevinske škole u Zagrebu, dr. Antu Pažanina "Pepina", predsjednika Hrvatskoga filozofskog društva i profesora na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, prof. Antu Pažanina, nekada ravnatelja Srednje pomorske škole u Splitu, prof. Stjepana Pažanina, ranije profesora na gimnaziji "Natko Nodilo" u Splitu, dr. Miljenka Marušića Crljenkova, profesora na Prirodoslovnomatematičkome fakultetu u Zagrebu, pok. Josipa Pažanina, nekada profesora na Tehničkome fakultetu u Rijeci, jednoga od najvećih hrvatskih stručnjaka za solarnu energiju, Marina Marića Adamova, prof. matematike na zagrebačkoj gimnaziji; nastavnike: Tonku Kostović (r. Muštra, ranije udanu za Antu Stegina), nastavnicu matematike i fizike koja je 1975. predavala u Marini a sada živi u Trogiru i predaje u Segetu (*Odgoj i osnovno obrazovanje u Dalmaciji 1975.*, Split 1975., str. 239), Mariju Majić (r. Melki, ud. za Stipu Majića Staljinova), nastavnica razredne nastave, Mariju Lučin, nastavnica razr. nastave, prva je predavala g. 1975. u Gornjem Segetu a druga u Prapatnici (*Odgoj...*, str. 240); u Trogiru (OŠ "Milan Bilić") iste godine predaje Neda Anđelić r. Pažanin (sestra dr. Anti Pažaninu Pepinu), učiteljica (*Odgoj...*, str. 240), u OŠ "Ivo Guina", Trogir iste godine predaje Neda Pažanin r. Mlačić, nastavnik razr. nast.. Od ostaloga osoblja te su godine iz Vinišća zaposlene u OŠ "Ivo Guina" Ruzarija Lučin (r. Marušić "Tobolac", kći "Maloga Petra" ud. za Antu Lučina "Dalmatinskog") te Marija Skender (ž. Danka Skendera) r. Dučić "Filac". U ovoj školi su te godine i dvoje Drvenčana, poznati slikar Jakov Pavić kao nastavnik likovnog odgoja te Ankica Sokol, nastavnik razr. nastava, žena Nikole Sokola (*Odgoj...*, str. 241); u školi "Milan Bilić" te su godine Drvenčani Nikola Sokol, ravnatelj, Roko Pierov, učitelj, Nikola Kustura, brodar (prevezio učenike od Drvenika do Trogira brodom Sinji galeb) (*Odgoj...*, str. 241). G. 1997./98. u OŠ "Majstora Radovana" predaje iz Vinišća Marija Lučin (r. Pažanin "Tonjulo", ž. Ivica Lučina iz Trogira, r. 1944. u El Shattu), VŠS, nastavnik hrvatskoga jezika, Marija Lučin (r. 1951. u Trogiru), VŠS (*Odgoj...*, str. 373); u OŠ "Petra Berislavića" Natalija Kostović (r. 1967. u Trogiru, kći Tonke Kostović), filoz. fak., Ana Pažanin (r. 1941. u Runovićima), Pedag. akad., udana u Vinišćima (*Odgoj...*, str. 381); u OŠ "Kralja Zvonimira" u Segetu Tonka Kostović (r. 1941. u Donjem Segetu), VŠS (*Odgoj...*, str. 387), Marija Miše (r. Pažanin "Bitula"), računovođa u toj školi; u OŠ "Ivan Duknović" u Marini tajnica Slavica Pelivan (r. Čapalija). Zatim Nikolina Pažanin (ne znamo kada je i gdje predavala), Stjepan Anđelić "Tomin", predavao u Vinišćima 1954./55. (sada živi u Dubrovniku, slika i piše poeziju), Milena (Mica) Lučin (r. Bojanić?), ud. za dr. Lučina u Beogradu, predavala u Vinišćima 1961./62., Vjerna Pažanin (r. Zlatar), ud. za Nikolu "Meštavina", predavala u Vinišćima od 1960./61. do 1961./62., Želja Marić (r.?) ud. za Mihom Marića "Svetinelo" (živi u Dubrovniku), Darija Anđelić (r.?), ž.

VI. Druga Jugoslavija

Od 1945. do 1956. pojačan je intenzitet rada na popravku školskih zgrada te gradnji novih i poboljšavanju uvjeta rada u školama. Godine 1949. dovršene su školske zgrade u Segetu i Prapatnici a one u Ljubitovici i Gornjem Okruku su započete.¹²⁴ Izvršena je g. 1954. adaptacija zgrada za tri učione u Vinišćima i dvije u Vrsinama. Dovršena je i adaptacija škole u Donjoj Blizni. Usporedo s tim radilo se na novim školskim zgradama u Marini, Seget – Vranjici, Mitlu i Donjem Segetu. Škola u Marini je prekrita a imala je tri kata i pet učionica. Osmogodišnja škola koja se gradila u Donjem Segetu smatrala se najljepšom i najmodernijom školskom zgradom na području cijeloga kotara¹²⁵.

Godine 1955. odlučeno je da se u Marini otvori osmogodišnja škola koju će pohađati učenici iz osam okolnih sela. Predviđeno je također otvaranje osmogodišnje škole u Gornjem Segetu.¹²⁶

U Vinovcu je g. 1956. izgrađena nova škola a predviđena je izgradnja novih škola i u Planom te na otoku Ploči. S obzirom da je u trogirskoj općini nedostajalo 18 novih škola, predviđalo se da će se ovaj problem riješiti uz državnu pomoć i samodoprinom stanovnika.¹²⁷ Na otoku Ploči još se 1958. radilo na planiranju izgradnje nove školske zgrade za koju su mještani obećali dati dobrovoljnu radnu snagu. Trebala je raspolagati s jednom prostranom učionicom, društvenim prostorijama i s jednim stanom za učitelja. U Marini se g. 1958. nastavilo s izgradnjom zgrade osmogodišnje škole sa četiri veće učionice, dvjema prostorijama za kabinete, jednom radionicom i upravnim prostorijama. Zgrada četverogodišnje škole planirana je za preuređenje i korištenje kao stambeni prostor.¹²⁸

Duška "Dobrišina", predavala u Vinišćima, p. Frankica Lučin (r. Bodulić? koja je predavala 1946. do 1947. ili Smoje?, predavala 1964./65.), ž. Stanka Lučina "Dalmatinskog", Dar Kostović (živi u Trogiru). Još iz Drvenika Jelka Marušić (ud. Sokol), predavala u Vinišćima od 1955. do 1957., Anka Kostović (r. Stipišić), predavala u Drveniku od 1946./47. do 1951./52., Đurđa Kostović (rodom iz Hrv. zagorja, ud. za Nenada "Sibeta", živi u Njemačkoj), predavala u Drveniku 1957./58., Miljenka Čapalija (udana za Ruzarija Čapaliju što je igrao u NK Slaven u Trogiru). S Ploče treba istaknuti Kazimira Lučina, ranije profesora na splitskoj Klasičnoj gimnaziji (njegov je otac iselio s otoka).

¹²⁴ *Slobodna Dalmacija*, 7., br. 1296, str. 4.

¹²⁵ *Slobodna Dalmacija*, 12., br. 3025, 2. 11. 1954., str. 2 (Nove školske zgrade).

¹²⁶ *Slobodna Dalmacija*, 31. 8. 1955., br. 3279, str. 4 (B. T.: Dvije nove škole na području Trogira).

¹²⁷ Rb: Trogir: Lokalni problemi rješavaju se samodoprinom naroda, *Slobodna Dalmacija*, 14., 9. 3. 1956., str. 2.

¹²⁸ *Slobodna Dalmacija*, 9. 6. 1957., 3. 6. 1958.

Godine 1960. škola u Vinišćima u osam odjeljenja ima 246 učenika. Učenička knjižnica imala je 160 svezaka a nastavnička 148. Navodno je imala stari arhiv i vodila spomenicu od g. 1939., kojima nismo uspjeli ući u trag.¹²⁹

Prije navedenoga u Marini je 1. lipnja 1952. formiran Općinski narodni odbor a Poljoprivredna zadruga započela je graditi svoju zgradu 15. lipnja 1952. U školskoj godini 1952./53. prvi put rade dva učitelja i otvara se peti razred. Tada sa četverogodišnjeg školovanja škola prelazi na šestogodišnje. 1. rujna g. 1954. škola je preseljena u Dobrečevo, u zadružnu štalu s drvenim stubama, koju je poklonila Poljoprivredna zadruga skupa s okolnim zemljištem. Okoliš se godinama uređivao. Narodni je odbor rasformiran 1. rujna 1955. Sva su sela s područja bivše općine Marina pripala Narodnom odboru Općine Trogir 5. rujna 1956. Dotadašnja osnovna osmogodišnja škola pretvorena je u Narodnu osmogodišnju školu.¹³⁰

U g. 1959. prema anketi Hrvatskoga školskog muzeja, vidimo da školu u Marini polaze učenici od prvoga do osmog razreda iz samoga mjesta a od petoga razreda i djeca dalje iz sela Gustirna (2 km) i Dogada (3 km). Imala je četiri učionice – razreda s 229 učenika. U počecima svojega rada škola je imala jedno pa dva odjeljenja (6 razreda), a tako i poslije Drugoga svjetskog rata. Tek g. 1959. ima osam odjeljenja. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata nastava se prekidala jer su u selu bili fašisti i neko je vrijeme sve stanovništvo bilo evakuirano. Stara zgrada nije popravljena. Škola je imala učeničku knjižnicu s 224 knjige i nastavničku s 96 svezaka. Izlazio je i zidni list “*Naš list*” u kojem su pisali učenici sviju razreda. Školski arhiv čuvan je od Drugoga svjetskog rata a škola je vodila spomenicu od 1947./48.

U Vinišćima je četverogodišnja škola radila u privatnoj zgradi od ožujka 1939. a šestogodišnja od g. 1954. u zgradi Zadružnoga doma. Dakle, ova je škola četverogodišnja u cijelom razdoblju od g. 1939. do 1954. Škola se preselila iz Marušićeve kuće na Kupinici u Dom 10. listopada 1954. U Marušićevoj kući bila je samo jedna prostorija gdje se radilo u tri smjene. U Domu su preuređene dvije prostorije na katu i jedna u prizemlju za potrebe škole. Dok je Dom izgrađen g. 1950. (započet g. 1948., prema podacima ing. Slavka Muljačića, kao geodetski stručnjak u radovima je sudjelovao ing. Toch), dotle je veliki mul ispred njega započet g. 1956. a završen 1957. U radovima na mulu pomagali su mještani i školska djeca. Zadružna je prodavaonica prije izgradnje Doma bila smještena u popovoj kući (od 1945. do 1955.). Bilo je od 315 do 350 djece. Godine 1955./56. bile su tri učionice sa po 50 učenika. Ravnatelj škole, Dinko Radić stanovao je prve dvije godine u popovoj kući a kasnije u Domu. Neki učitelji stanovali su ranije kod Petra Majića a drugi kod Stjepana Čapalije u privatnim kućama.¹³¹

¹²⁹ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, *Anketni listovi za školu u Vinišćima*, br. 123/1-1959, dne 4. X. 1959. Potpisan je od ravnatelja Ive Jankovića 2. 10. 1960.

¹³⁰ *Spomenica Osnovne škole Marina*; Hrvatsko osnovno školstvo, str. 407.

¹³¹ Arhiv Hrvatskoga školskog muzeja Zagreb, *Anketni list za Vinišća i Marinu*, br. 123/1-1959, dne 4. 10. 1959. ”U Vinišću 2. 10. 1960. Upravitelj Ivo Janković”; svjedočenje Dinka Radića autoru ovoga rada 1994. g..

Sabor Republike Hrvatske poslije rata donosi cijeli niz propisa iz školske oblasti. Tako je donesena Odluka o radu gimnazija i učiteljskih škola u 1945./46. g. (NN 27/45), Pravilnik o gimnaziji i radu pomoćnih razreda (NN 59/45), Pravilnik o polaganju nižeg tečajnog ispita na gimnazijama i klasičnim gimnazijama (NN 67/46), Zakon o sedmogodišnjem obrazovanju od 30. listopada 1946. Prema ovim propisima, polaže se mala i velika matura ili niži i viši tečajni ispit. Gimnazije su bile od prvoga do osmog razreda, što je činilo potpunu gimnaziju. Bilo je, međutim, i nižih gimnazija sa četiri razreda a i onih što su imale samo viša odjeljenja (prvi do osmi razred). Niže su gimnazije nestale jer su bile pretvorene u sedmogodišnje škole. To je trajalo do 1953. Donesen je i Pravilnik o polaganju ispita zrelosti na gimnazijama i klasičnim gimnazijama 1951., Pravilnik o polaganju nižeg tečajnog ispita na gimnazijama, klasičnim gimnazijama i osmogodišnjim (sedmogodišnjim) školama (NN 67/46). Godine 1953./54. iz sastava gimnazija odvajaju se pomalo odjeljenja nižih razreda (niže gimnazijsko obrazovanje) da se prepuste osmogodišnjoj školi. 16. travnja 1954. doneseno je Rješenje o ukidanju nižeg tečajnog ispita pa se nije polagao u školskoj godini 1953./54. Dana 25. lipnja 1958. donesen je opći Zakon o školstvu, a Sabor je 7. srpnja 1959. donio i Zakon o gimnazijama. Uvodi se jedinstveno osmogodišnje osnovno školovanje. Škole dobivaju jasne odrednice i zadaće u novome obrazovnom sustavu. Godine 1959. Sabor je donio plan i program Osnovna škola – odgojno obrazovna struktura.¹³²

Vratimo se radu osnovnih škola u marinskoj općini. Osnovna škola u Marini 1. rujna 1960. dobiva područna odjeljenja u Dogradama, Gustirni i Sevidu a od školske godine 1963./64. i u Vrsinama. U prvoj polovici veljače 1961. dovršeno je asfaltiranje ceste od Marine do Trogira. Izvode se radovi na elektrifikaciji pa je sagrađena trafostanica 9. listopada 1963. Na prijedlog marinskoga školskog odbora općinska skupština Trogira 24. prosinca 1963. usvaja novo ime škole – “Jozo Matijaš Pavela”. U dnevniku “Slobodna Dalmacija raspisan je natječaj za tajnika – režisera osnovne škole u Marini i škole u Gornjem Segetu, ali mjesto nije popunjeno. Do tada je ove poslove obavljao ravnatelj.

Narednih godina marinski se kraj gospodarski razvija i društveno unapređuje. Početkom g. 1964. elektrificiraju se i ostala obližnja sela: Gustirna, Dograda, Vinišća i otok Drvenik. U Marini se 15. listopada 1964. otvara nova zgrada Doma zdravlja i ljekarna (do tada su ove ustanove kao i osnovna škola bile smještene u Bratskoj kući). Zdravstvena stanica i ljekarna otvorene su prvi put g. 1959. Dana 26. rujna 1969. završeno je asfaltiranje puta Marina – Dograda, a 27. rujna proradio je novi mlin za mljevenje ječma i kukuruza u Marini. Sredstvima Poljoprivredne zadruge kula se 1969. adaptirala u hotel sa šesnaest postelja, restoranom i kavanom, što je ostvareno koncem 1971.

¹³² Ivo PERIĆ, *Dubrovačka gimnazija od ponarođenja do danas*, Dubrovnik 1969., str. 105.

Prosvjetni organi i općinska skupština Trogira u proljeće i ljeto 1971. donijeli su odluku o mreži škola kojom je predviđeno spajanje škola u Marini i Vinišćima. Provedbom ove odluke, učenici viših razreda iz Vinišća morali su putovati u školu u Marinu. Nastava je započela 6. rujna 1971. No, iako je toga dana poseban autobus pošao po djecu u Vinišća, odazvalo se samo 24 od 65 učenika. Sutradan ih se odazvalo još i manje, tek oko 20. Seljaci koji su bili revoltirani ukidanjem viših razreda, otišli su u Trogir sa zahtjevom Skupštini općine za povratak škole u Vinišća. Na ovo ih je, osim osobnih interesa, potakla i činjenica da su se i seljaci iz Bristovice dan prije također pobunili. Nekoliko stotina osoba demonstrativno je došlo u zgradu općine i takoreći prisililo predsjednika da povuče općinsku odluku o mreži škola, tj. da je odgodi do naredne sjednice Skupštine. Ugledavši se na njih, i Vinišćari su poduzeli slične korake u namjeri da spriječe odlazak svoje djece u Marinu. Direktor škole Ante Paladin oba je dana autobusom dolazio po djecu u Vinišća, a 7. rujna (drugi dan nastave) s njime je osim vozača Jerka Anđelića pošao i učitelj iz Marine, Ranko Pejaković. Toga dana seljaci nisu autobusu dozvolili prilaz školi. Napravili su barikadu od kamenja pregradivši put te prijetili i vikali, u čemu su se navlastito isticale žene. Tada su brodom otišli u Trogir. Predsjednik općine je i njima dozvolio odgodu pa su se ljudi razišli. Tako je škola u Vinišćima privremeno ostala samostalna. No, prosvjetne vlasti traže da se mreža škola realizira, što je i napravljeno. Škola je u Vinišćima pripojena marinskoj i djeca su se odazvala u punom sastavu 27. rujna 1971. Škola je tada imala dva peta razreda, jedan šesti (sa 47 učenika), dva sedma i dva osma. U nižim razredima u Marini bila su dva niža odjeljenja – kombinirana, u Gustirni dva niža kombinirana, u Sevidu jedno – kombinirano, u Vinišćima dva niža kombinirana te na otoku Ploča jedno niže kombinirano odjeljenje od četiri razreda. Škola na Ploči, koja je do 1971. bila u sastavu vinišćarske škole, pripala je ove školske godine marinskoj školi kao njezino područno odjeljenje. No, ovo je kratko trajalo, svega nekoliko mjeseci, od 1. listopada do 20. prosinca 1971. jer je toga dana Skupština Općine Trogir prihvatila prijedlog mještana Ploče i Radne zajednice marinske škole. Pločarska škola pripala je školi “Milan Bilić” u Trogiru. Tijekom šk. g. 1971./72. u Vinišćima se gradi nova dvorazredna školska zgrada.¹³³ Školska zgrada u šk. g. 1972./73. ima četiri normalne i jednu malu učionicu, što nije bilo dovoljno za normalan rad jer se nastava morala odvijati u dvije smjene, bez odgovarajućih kabineta i radionica i bez dvorane za tjelesni odgoj. Planira se dogradnja.¹³⁴

U školskoj godini 1973./74. u školi zatječemo na mjestu tajnice Slavicu Pelivan (r. Čapalija, iz Vinišća). U matičnoj je školi 245 učenika. Godine 1974./75. javlja se problem prijevoza učenika iz Vinišća. Prijevoz obavlja splitsko poduzeće “Promet”. U mjesecu studenom 1975. učiteljica Tonka Kostović odlazi u područnu školu Gustirna. U marinskoj školi radi još jedan nastavnik, rodom iz Vinišća, Dar Kostović koji u rujnu 1976. zamjenjuje nastavnika matematike i fizike.

¹³³ *Spomenica Oš Marina*; Filip RACETIN, O zdravstvenim prilikama na teritoriju Marine od vremena Alberta Fortisa do naših dana, *Acta historiae medicinae, stomatologiae, pharmaciae, medicinae veterinariae*, Beograd, 27/1-2/1987., Beograd 1988., str. 101.

¹³⁴ Arhiv Osnovne škole Marina, dopis br. 60/73 od 19. 3. 1973. upućen Hrvatskome školskom muzeju u Zagrebu, nesređeno.

U ožujku 1976. Marinjani su izglasali samodoprinos za Dom koji se uskoro i počinje graditi. Uz pomoć Poljoprivredne zadruge otvara se autokamp a vode se i razgovori o uvođenju telefonske centrale sa 40 brojeva (do 1980. predviđali su 400 brojeva). 4. siječnja 1978. pao je veliki snijeg pa zbog zastoja u prometu nije bilo nastave. U šk. god. 1979./80. u centralnoj školi biologiju i kemiju je predavala Ana Pažanin a u Gustirni Tonka Kostović. G. 1981. u Marini je osnovano dobrovoljno vatrogasno društvo. Školskoj zbirci u Marini g. 1983. predan je rimski novčić iz 2. st. n. e. (doba rimskoga cara Antonija Pija, 138.-161. g. n. e.) nađen u Podurmanici (predio između Gustirne i Dograda), gdje je nađeno više grobnica s rimskim lucernama, raznim posuđem od pečene zemlje, dosta grnčarije.¹³⁵ 12. kolovoza 1983. počela je izgradnja nove škole u Marini. Koncem lipnja 1986. počeo je iskop podzemnoga kanala za postavljanje kabela za telefonsku mrežu u Marini, a 9. ožujka 1987. započelo je spajanje telefonskih instalacija u Marini radi postavljanja automatske telefonske centrale. 16. rujna 1987. buknuo je požar u Svincima, širio se prema Marini, zatim prema Pozorcu da bi se noću 16. na 17. rujna proširio prema Gustirni, Rastovcu i Sapinim Docima. Lokaliziran je 19. rujna. 9. srpnja 1989. započeta je izgradnja vodovoda Marina – Vinišća a 23. listopada izgradnja lučice u Marini sa sto vezova. Investitor je bio PZ Marina u suradnji s austrijsko-njemačkim partnerom. 14. lipnja 1990. započelo je “punjenje” lučice. U lučici boravi pedesetak jahti. 29. lipnja u pošti Marina završeno je montiranje automatske telefonske centrale. Puštena je u rad a istoga dana počelo se s priključivanjem telefona u privatne kuće i urede.

22. travnja 1990. održani su prvi stranački izbori u RH. Na cijelom teritoriju Republike Hrvatske održani su izbori za Vijeće mjesnih zajednica i DPV općina te za delegate u Vijeće općina i DPV Sabora. 23. travnja 1990. održani su izbori za delegate Vijeća udruženoga rada općina i Sabora.

VII. Neovisna Republika Hrvatska

Sabor Republike Hrvatske 8. je listopada 1991. jednoglasno proglasio samostalnu i suverenu demokratsku Republiku Hrvatsku.

U šk. god. 1991./92. nastava je zbog rata u Hrvatskoj prekinuta od 14. do 30. rujna i od 3. do 15. listopada 1991. Od 15. rujna 1991. škola u ratnim uvjetima radi 70 % a sat traje 35 minuta.¹³⁶ 26. travnja 1993. škola se registrira pod novim nazivom Osnovna škola “Ivan Duknović” Marina.¹³⁷

U god. 1993./94. u Marini i susjednim mjestima ima više od 300 učenika u osam razreda. Školi nedostaje učionica i ostalog školskoga prostora pa se razmišlja o izgradnji

¹³⁵ *Spomenica OŠ Marina*; Filip RECETIN, Iskopana lijepa Faustina, *Nedjeljna Dalmacija*, 1983.

¹³⁶ *Spomenica OŠ Marina*; O proglašenju neovisnosti Hrvatske v. u I. PERIĆ, *Hrvatska i svijet u XX. stoljeću*, 3. izd., Zagreb 1995., str. 200-218.

¹³⁷ *Narodne novine RH*, br. 61/19. 8. 1994., str. XVI.

nove školske zgrade na prostoru Gustirne, Dograda, Pozorca ili Vinišća. Da bi se osigurao i ublažio barem donekle problem školskoga prostora, pomoglo je općinsko poglavarstvo Marine ustupivši jednu svoju veću prostoriju u općinskoj zgradi za prekobrojne marinske učenike. Stoga mali Marinci privremeno polaze u školu u Općini, dok ne dobiju odgovarajuće prostorije ili se ne sagradi nova škola.¹³⁸

Treba istaknuti da se u trogirskoj i marinskoj općini razvija i predškolski odgoj. Godine 1975. predškolskim je odgojem u dječjim vrtićima obuhvaćeno 185 djece u šest odgojnih grupa. U dječjim vrtićima radi 6 odgajatelja i tri ostala djelatnika. Vrtići rade u sastavu osnovnih škola. Dječji vrtić u Bliznoj, koji djeluje u sastavu škole od g. 1974. broji 25 djece. U okviru škole "Ivo Guina" u Trogiru djeluje Dječji vrtić Trogir u kojemu je 152 djece i 4 odgojne grupe.¹³⁹ U Vinišćima 30. lipnja 1994. započinje s radom Igraonica "Gusjenica" s radnim vremenom od 11 do 14,30 sati svaki dan. Osnivač i financijer bila je Humanitarna organizacija *Save the children*. Vodila ju je Marica Radić Frančešević, kći učitelja i ravnatelja vinišćarske škole Dinka Radića. Upisano je bilo 20 djece a pohađalo ju je devetero. Imala je prostorije u zadružnome domu iznad pošte.¹⁴⁰ U g. 1997. djelovali su dječji vrtići u Marini, Gustirni, Vrsinama, Blizni i Vinišćima, koji su od konca g. 1998. u nadležnosti marinske a ne više trogirске općine. Ravnatelj Dječjih vrtića Marina je Silvana Brajnov. Onaj u Vinišćima nazvan je "Leptirići" a vodile su ga dvije "tete" u šestosatnom dnevnom programu. Radi u prostorijama škole. Vrtić u Gustirni također je radio šest sati, za razliku od marinskoga kojemu je rad produljen za četiri sata. Za vrtić u Gustirni najavljeno je preseljenje u nove, moderno opremljene prostorije. Od *Caritas Diocesana Lucca* iz Italije dobili su vrtići u Vinišćima i Gustirni televizor i videorekorder kao donaciju.¹⁴¹

Godine 1975. na području općine Trogir djeluje pet osnovnih škola u čijem sastavu je 12 područnih škola. U svim osnovnim školama ima 2.385 učenika i 86 odjeljenja a u njima radi 109 prosvjetnih djelatnika (68 nastavnika i 41 učitelj). U posljednjih pet godina izgrađeno je 6 novih učionica a u izgradnji je nova školska zgrada sa 14 učionica i ostalih školskih prostorija u Trogiru. Pri Narodnome sveučilištu "Dragi Sasso" u Trogiru djeluje osnovna škola za obrazovanje odraslih. Šk. g. 1974./75. nije upisivala učenike a 1975./76. upisano je 18 učenika. Na čelu Referade za prosvjetu, kulturu i fizičku kulturu u trogirskoj općini bio je nastavnik Jure Mihovilović. Voditelj i tajnik stručne službe pri SIZ-u odgoja i osnovnoga obrazovanja općine Trogir, koji je financirao osnovno obrazovanje bio je Dinko Radić. Osnovna škola "Milan Bilić" u Trogiru obuhvaćala je školsko područje Planoga, Donjega Segeta, Vrsina i Gornjega Okruka. U istoj zgradi djelovala je i OŠ "Ivo Guina", koja je obuhvaćala školsko područje grada Trogira. Ova škola je dobila ime Ivo Guina g. 1963., kada je i osnovana. Osnovna škola

¹³⁸ *Vjesnik*, 28. 9. 1993.

¹³⁹ *Odgoj i osnovno obrazovanje u Dalmaciji 1975.*, Split 1975., str. 238-239, 241.

¹⁴⁰ Podaci s letka izvještenoga u kolovozu 1994. po oglasnim mjestima u Vinišćima te usmeno priopćenje Dinka Radića iz kolovoza 1994.

¹⁴¹ L. ERCEG, Marina osniva dječji vrtić, *Slobodna Dalmacija*, 5. 9. 1997., str. 33; Joško BREŠAN, Darovi iz Italije, *Slobodna Dalmacija*, 15. 9. 1997., str. 13; Ana ČULIĆ, Produžen boravak, *Slobodna Dalmacija*, 8. 12. 1998., str. 17.

za obrazovanje odraslih Trogir djeluje pri Narodnome sveučilištu "Dragi Sasso" a osnovana je g. 1962. OŠ "Saša Marijan", Blizna obuhvaća područje Donje Blizne, Gornje Blizne, Rastovca, Vinovca i Mitla. Sadašnja školska zgrada je izgrađena g. 1961. i nema sve potrebne prostorije za rad. OŠ "Jozo Lozovina Mosor", Gornji Seget obuhvaća školsko područje Gornjega Segeta, Bristovice, Ljubitovice i Prapatnice.¹⁴²

U sastavu Osnovne škole "Ivan Duknović" Marina, prema najnovijoj mreži škola iz 1994., djeluju i područne škole iz Blizne, Gustirne, Vinišća, Vrsina i Sevida. U Domovinske ratu u školu je stigao velik broj prognanika i izbjeglica iz Dubrovnika, Gospića, Vukovara, Baranje i dosta Hrvata iz BiH, od kojih su neki ostali živjeti u Marini. Najveći broj učitelja koji rade u školi su putnici iz Splita, Kaštela i Trogira. Radi skučenoga učioničkog prostora, rad u matičnoj školi u Marini organiziran je u tri smjene, s početkom u 7 sati. U šk. g. 1997./98. u školu je upisano 387 učenika. Područna škola Vrsine ulazi u sastav marinske škole 1994. a do tada je bila u sastavu Osnovne škole "Majstora Radovana" u Trogiru. G. 1997./98. ima 20 upisanih učenika. U osmogodišnjoj područnoj školi u Donjoj Blizni upisano je 1997./98. 20 učenika a pohađaju je učenici zagorskoga dijela marinske općine iz naselja Vinovac, Rastovac, Mitlo te Gornja i Donja Blizna. Zbog neprestanoga iseljavanja stanovništva u Trogir i Kaštela, naglo opada broj učenika pa je šezdesetih godina školu u Donjoj Blizni pohađalo oko 300 učenika dok ih je u 1997. bilo upisano samo 63. Područna škola u Vinišćima, najvećem selu općine Trogir, od nekadanje škole s oko 300 učenika, u šk. g. 1997./98. spala je na 32 upisana učenika. U najzapadnijem naselju Splitsko-dalmatinske županije, Sevidu, školu pohađa već godinama oko 10 učenika. Škola ima samo jednu učiteljicu i jednu prostoriju a rad je organiziran u četverorazrednoj kombinaciji. Područnoj školi Gustirna, udaljenoj 2 km od Marine, gravitiraju učenici iz Gustirne, Dograda i Pozorca a u 1997./98. bilo ih je upisano 28. Ravnatelj marinske škole je Mirko Matijaš a tajnica Slavica Pelivan.

U Trogiru djeluje Osnovna škola "Majstora Radovana" koja je osnovana 1963. a u šk. g. 1997./98. imala je 920 učenika u 33 razreda te 44 nastavnika. Ravnatelj je Ćiro Ivković a tajnica Luca Ciciliani.

Osnovna škola "Petra Berislavića" osnovana je g. 1962. i u šk. g. 1997./98. imala je 965 učenika u 36 razreda te 50 nastavnika. Ravnatelj je Mijo Bubrić, tajnik Ante Vidović. U njezinu je sastavu područna škola Gornji Okruk sa 136 učenika. U toj zgradi od početaka, (g. 1910.) bile su pored osnovne škole još gimnazija te građanske škole. Sljednik osnovne škole iz 19. st. je OŠ "Milan Bilić", koja je osnovana 1962. Od tada zgrada služi samo za osnovno obrazovanje od prvoga do osmog razreda. Godine 1963. iz škole se izdvaja nova osnovna škola pod nazivom OŠ "Ivo Guina" (sada OŠ "Majstora Radovana"). Škola g. 1992. dobiva ime po Petru Berislaviću, slavnom Trogiraninu i hrvatskome banu.

¹⁴² *Odgoj i osnovno obrazovanje u Dalmaciji 1975.*, Split 1975., str. 238-241.

U Donjem je Segetu g. 1994. osnovana Osnovna škola kralja Zvonimira. U šk. g. 1997./98. imala je 453 učenika u 25 odjela. Predaje 36 nastavnika. Područne su joj škole u Ljubitovici (62 učenika) te Prapatnici (16 učenika) i Bristivici (22 učenika).¹⁴³

Koncem devedesetih godina stanje u osnovnome školstvu marinske općine bilo je opterećeno nizom problema, počevši od neadekvatnoga prostora do nastave u tri smjene. Ističe se trošnost školske zgrade u Marini i nedostatak nastavnickoga kadra, koji je uzrokom lošeg provođenja programa, navlastito u Blizni. Međutim, niti međuljudski odnosi nisu bili na zavidnoj razini pa se kao kuriozum g. 1996. spominje da dvije nastavnice u područnoj školi u Vinišćima koje rade u istoj prostoriji međusobno ne razgovaraju, zbog čega najviše štete imaju djeca. Poseban problem je bila škola u Donjoj Blizni gdje se nastavnici često mijenjaju, a učenici ne dobivaju adekvatnu naobrazbu. Ta je škola iste godine (1996.) odlukom nadležnoga ministarstva dobila status izolirane planinske škole. Marinska škola zajedno sa svojim područnim odjeljenjima okuplja oko 400 učenika.¹⁴⁴

Organizacija škola, školski personal i broj učenika odnosno odjeljenja od četrdesetih do devedesetih godina ovoga stoljeća u trogirskoj općini prikazana je u prilogu II.¹⁴⁵

Tijekom Domovinskoga rata statistički podaci pokazuju nam sljedeće stanje:

1. Krajem šk. g. 1990./91., u trogirskome kraju postoji 13 osnovnih škola sa 107 odjela, 2498 učenika (učenica 1243), 120 nastavnika. Od toga 8 četverorazrednih škola s 18

¹⁴³ *Hrvatsko osnovno školstvo*, str. 373, 380, 387, 407; *Školski priručnik 1996./97.* (urednik mr. Stjepan Staničić i Boris Drandić), Zagreb 1996., str. 251, 253.

¹⁴⁴ Lenka ERCEG, Kad nastavnici ne razgovaraju, *Slobodna Dalmacija*, LIII., br. 16244, 14. 3. 1996., str. 41.

¹⁴⁵ Arhiv Osnovne škole Ivan Duknović, Marina: Glavni imenik Narodne škole Vinišće, I. dio (ispod ovoga naslova ispisano Glavni imenik Državne narodne pučke škole u Vinišću okrug: Srednja Dalmacija, Općina Trogir, školska općina Vinišće) (ispunjen od 1944./45.-55./56.); Glavni imenik osnovne mješovite škole u Vinišću od 1. rujna 1946. (ispunjen do 1953./54.); Glavni imenik Osnovne mješovite škole u Vinišću od 1. rujna 1949. (ispunjen od 1949./50. do 1957./58.); Glavni imenik Narodne škole u Vinišću (ispunjena od 1956./57.-57./58.); Matična knjiga Osnovne škole u Vinišću od 1. 9. 1960. (ispunjen od 1960./61. – 1965./66.). U ovom istom imeniku upisani su podaci za školu u Malom Drveniku od 30. 6. 1963. do 28. 6. 1966. (potpali su pod vinišku školu?). Nastavljaju se podaci za vinišćarsku školu u 1967., 1968. te se opet nastavljaju za Mali Drvenik od šk. g. 1967./68. do šk. g. 1970./71. kada službeno postaje područna škola one u Vinišćima. U ovoj su knjizi upisani podaci za školu u Velom Drveniku od 30. 6. 1963. do šk. g. 1970./71.; Arhiv OŠ Petra Berislavića Trogir, Škola osnovna u Drveniku, Dnevnik šestoga, sedmog i osmog razreda šk. g. 1962./63. (unutra piše i: NRH, Kotarski NO Split, Općinski NO Trogir, mjesto škole Veli Drvenik), Razredni imenik za narodne četverogodišnje i šestogodišnje škole učenika trećeg (III.) razreda mješovite osnovne škole u Velom Drveniku za šk. g. 1952./53.; Glavni imenici osnovne mješovite škole u Velom Drveniku od 1. rujna 1946. (ispunjen do šk. g. 1958./59.) (na pečatu piše: Osnovna škola Veliki Drvenik, kotar Split, NRH); Glavni imenik Osnovne škole u Velom Drveniku od 1. 9. 1953. (ispunjen do g. 1957./58.); Glavni imenik narodne škole Drvenik Mali (unutra: Glavni imenik Državne narodne pučke škole u Malom Drveniku od 1944. do 1945.) (ispunjen do šk. g. 1958./59.); Glavni imenik osnovne mješovite škole u Malom Drveniku od 12. ožujka 1949. (ispunjen do šk. g. 1966./67.); Glavni imenik osnovne mješovite škole u Drveniku Malom od 15. rujna 1945. do 15. veljače 1949. (ispunjen do šk. g. 1953./54.); Odgoj i osnovno obrazovanje u Dalmaciji 1975., Split 1975., str. 238-241.

Izvor podataka u tabelama za osnovne škole na području trogirske, marinske i segeske općine u g. 1996./97.; 97./98. i 98./99. Županijski ured za prosvjetu, kulturu, informiranje, šport i fizičku kulturu Splitsko-dalmatinske županije u Splitu.

- odjeljenja, 314 učenika (učenica 161) i 18 nastavnika, pet je osmorazrednih škola s 89 odjeljenja, 2184 učenika (1082 učenice) i 102 nastavnika.¹⁴⁶
2. Krajem šk. g. 1992./93. u Gradu Trogiru djeluju dvije osmorazredne škole sa 68 odjela, 2125 učenika (1060 učenica), 102 učitelja, postoji i 1 četverorazredna škola sa 4 odjeljenja i 113 učenika (59 učenica) i 4 učitelja,
 - u općini Marina djeluje ukupno 6 škola sa 23 odjeljenja, 393 učenika (197 učenica), 34 učitelja. Od toga su 2 osmorazredne škole sa 16 odjeljenja, 303 učenika (148 učenica), 27 učitelja; 4 su četverorazredne škole sa 7 odjeljenja, 90 učenika (49 učenica), 7 učitelja,
 - u Općini Seget rade 4 škole sa 14 odjeljenja, 221 učenikom (127 učenica), 15 učitelja; od toga su 3 četverorazredne škole s 8 odjeljenja, 148 učenika (70 učenica), 8 učitelja te 1 osmorazredna škola sa 6 odjeljenja i 73 učenika (32 učenice) i 4 učitelja.¹⁴⁷
 3. Krajem šk. g. 1993./94. u Gradu Trogiru djeluju 3 škole sa 81 odjeljenjem, 2277 učenika (1175 učenica), 96 učitelja, od toga je jedna četverorazredna škola sa 6 odjelje-nja, 153 učenika (87 učenica), 6 učitelja, 2 osmerorazredne škole sa 75 odjeljenja, 2124 učenika (1088 učenica), 91 učiteljem,
 - u Općini Marina radi 6 škola s 23 odjeljenja i 400 učenika (206 učenica) i 33 učitelja, od toga su 4 četverorazredne sa 7 odjeljenja, 94 učenika (52 učenice), 7 učitelja; 2 osmogodišnje škole sa 16 odjeljenja, 306 učenika (154 učenice), 26 učitelja,
 - u Općini Seget rade 4 škole sa 14 odjeljenja, 228 učenika (104 učenice), 15 učitelja, od toga su 3 četverorazredne škole sa 8 odjeljenja, 161 učenikom (72 učenice), 8 učitelja, 1 osmorazredna škola sa 6 odjeljenja, 67 učenika (32 učenice) i 7 učitelja.¹⁴⁸
 4. Krajem šk. g. 1994./95. u Gradu Trogiru djeluju 3 škole sa 69 odjeljenja, 1960 učenika (987 učenica), 104 učitelja, od toga je 1 četverorazredna škola sa 7 odjeljenja, 156 učenika (77 učenica), 7 učitelja, 2 osmerorazredne škole sa 62 odjeljenja, 1804 učenika (910 učenika), 97 učitelja,
 - u Općini Marina radi 6 škola s 23 odjeljenja, 392 učenika (194 učenice), 36 učitelja, od toga su 4 četverorazredne škole sa 7 odjeljenja, 92 učenika (50 učenica), 7 učitelja, 2 osmerorazredne škole sa 16 odjeljenja, 300 učenika (144 učenice), 29 učitelja,
 - u Općini Seget djeluju 4 škole s 24 odjeljenja, 494 učenika (228 učenica), 40 učitelja, od toga su 2 četverorazredne škole sa 3 odjeljenja, s 27 učenika (15 učenica) i 3 učitelja, 2 osmerorazredne škole s 21 odjeljenjem, 467 učenika (213 učenica), 37 učite-lja.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Državni zavod za statistiku. Osnovne i srednje škole, kraj školske godine 1990./91. Dokumentacija 856, godina 1992., Zagreb 1993., str. 64.

¹⁴⁷ Državni zavod za statistiku. Osnovne i srednje škole, kraj školske godine 1992./93. Dokumentacija 945, g. 1995., Zagreb 1995., str. 51-52.

¹⁴⁸ Državni zavod za statistiku. Osnovne i srednje škole, kraj školske godine 1993./94. Dokumentacija 979, godina 1995., Zagreb 1996., str. 42-44.

¹⁴⁹ Državni zavod za statistiku. Osnovne i srednje škole, kraj školske godine 1994./95. Dokumentacija 1007, godina 1996., Zagreb 1997., str. 40-41.

Nakon punih trideset godina na Drveniku je od jeseni 1998. ponovno otvorena osnovna škola u sklopu mjesnoga doma, gdje je uređena jedna učionica. Djeluje kao područna škola pri OŠ "Majstora Radovana" iz Trogira s jednim kombiniranim odjeljenjem od šest školaraca od prvoga do četvrtog razreda. Vrijedi zabilježiti njihova imena: prvašice Petra Bratinčević, Nada Meštrović i Nada Vulas, trećašica Nada Kurepa te dvoje četvrtša, Josip Bratinčević i Josip Mlačić. Školsko se zvono nije čulo od daleke g. 1968., kada je posljednji put zazvonilo. Drvenčani su više puta pokušavali vratiti školu na otok pa je čak i započeta izgradnja nove školske zgrade koja, međutim, nije nikada završena. Učiteljica Mirjana Drnasin iz Planog prihvatila je ponuđeni posao na otoku a smještena je u privatnoj kući dok ne bude izgrađena školska zgrada sa stanom za učiteljicu.¹⁵⁰

Devedesetih godina u Trogiru djeluju dvije srednje škole (Srednja strukovna škola "Blaž Jurjev Trogiranin", Srednja škola "Ivan Lucić"), područno odjeljenje srednje glazbene škole "Josip Hatze" iz Splita te Otvoreno sveučilište "Trogir". Dvije prvospomenute srednje škole sljednice su Škole učenika u privredi koja je osnovana g. 1946. i mijenjala vremenom svoje nazive. Naime, neposredno poslije Drugoga svjetskog rata vlada tadanje FNRJ donijela je odluku o osnivanju Brodogradilišta u Trogiru. Njegovim osnivanjem nastaje potreba za stručnim kadrom koji bi se trebao školovati u odgovarajućim školama. Radi toga se 1946. osniva prva stručna škola za obrazovanje radnika pod nazivom Škola učenika u privredi u koju su se upisivali učenici sa završenih šest razreda osnovne škole. U toj školi su se izučavala samo neka zanimanja dok su se za druga zanimanja nadopunjavala znanja u splitskim školama. Razvoj gospodarstva zahtijevao je sposobnije kadrove i nova zanimanja pa se radi toga pri Brodogradilištu osniva nova škola pod nazivom Škola učenika u privredi. Školske godine 1950./51. ova škola prerasta u Industrijsku školu u koju se upisuju učenici sa završenom osnovnom školom. Škola počinje s radom u novim prostorijama današnje škole, ali je u ono vrijeme bilo samo prizemlje s pet učionica. Reformom stručnoga školstva, šk. g. 1958./59. praktična nastava se morala izvoditi u radionicama škole radi čega je morala mijenjati naziv u Škola s praktičnom obukom, a iste godine pres-taje s radom Škola učenika u privredi. Šk. g. 1961./62. počela je s radom Ekonomska škola. Gimnazija "Ćiro Gamulin" iz Splita g. 1963./64. otvara područna odjeljenja 1. i 2. g. obrazovanja u prostorijama Narodnoga sveučilišta u Trogiru a 3. i 4. godinu učenici pohađaju u Splitu. Ovakav razvoj školstva zahtijeva i odgovarajuće uvjete, u prvome redu pros-torne. Radi toga je 1962. počela dogradnja školske zgrade u Trogiru i završena školska zgrada u Donjem Segetu namijenjena za Ekonomsku školu.

Šk. g. 1974./75. događaju se krupne promjene u srednjem školstvu RH. Prosvjetni savjet RH donio je odluku po kojoj su sve srednje škole imale zajedničke osnove – pripremni stupanj a poslije toga su se učenici opredjeljivali za pojedini smjer – završni stupanj. Ove promjene nastupile su 1973. te Škola s praktičnom obukom prelazi u Srednjoškolski centar "Andrija Buble". Sa školskom godinom 1975./76. prestaju s radom

¹⁵⁰ L. ERCEG, Drvenčani žele svoju školu, *Slobodna Dalmacija*, 21. 8. 1998., str. 19; L. ERCEG, U Drveniku opet učiteljica, *Slobodna Dalmacija*, 26. 8. 1998., str. 18; L. E., Drvenik dočeka učiteljicu, *Slobodna Dalmacija*, 28. 8. 1998., str. 19; L. E., Nastava može početi, *Slobodna Dalmacija*, 4. 9. 1998., str. 18; Meri ŠILOVIĆ, Zazvonilo školsko zvono na Velom Drveniku, *Slobodna Dalmacija*, 8. 9. 1998., str. 9; J. BREŠAN, Fešta na Gračini, *Slobodna Dalmacija*, 7. 12. 1998., str. 13.

Gimnazija i Ekonomska škola a šk. g. 1976./77. počinje djelovati Srednjoškolski centar "Trogirski partizanski odred" kao jedinstvena odgojnoobrazovna ustanova srednjega obrazovanja u Trogiru. Godine 1983. škola ponovno mijenja ime u Centar odgoja i usmjerenog obrazovanja "Trogirski partizanski odred". Kako su se u okviru ovoga Centra počeli obrazovati kadrovi za ugostiteljstvo (konobari i kuhari) a za realizaciju praktičnoga dijela nastave nedostajalo je vlastitoga prostora, pokrenula se akcija za dogradnju školske zgrade. Dogradnjom školske zgrade i opremom praktikuma za ugostiteljsko posluživanje i kuharstvo, tijekom 1991. stvoreni su uvjeti u vlastitome prostoru za realizaciju cjelokupne nastave. Odlukom Ministarstva kulture, prosvjete i športa 1. rujna 1992. od postojećega Centra formiraju se dvije škole, i to Srednja škola "Ivan Lucić", koja obrazuje gimnazijalce i ekonomiste i Srednja strukovna škola "Blaž Jurjev Trogiranin", koja obrazuje kadrove za ugostiteljsko-turističku struku, elektrotehničku, strojarsku i brodograditeljsku. Na čelu škole "Blaž Jurjev Trogiranin" nalazi se 1998./99. ravnatelj Mirko Lučin a na čelu "Ivana Lucića" Duje Miše.¹⁵¹

Narodno sveučilište "Dragi Sasso" osnovano je 10. svibnja 1956. radi opismenjavanja širokih narodnih slojeva. Imalo je raznolike kulturološke sadržaje. U svom je sastavu imalo kino "Partizan" (izdvaja se iz sastava Sveučilišta g. 1989. i mijenja ime u "Domobran") i tiskaru. Prikazivali su filmove na području cijele trogirske zagore. Tiskara se izdvaja 1990. i privatizira. Sedamdesetih godina u svom sastavu imalo je i auto-školu. Od 1983. nastupa prekid u obrazovanju odraslih zbog zakonskih prepreka a traje do 1995. Tada se nanovo vrši edukacija odraslih pa se obavlja prekvalifikacija kandidata za brodograđevna zanimanja i turizam, educira se za poslove tajnice, informatiku, računovodstvene poslove za mala poduzeća, izvanškolske aktivnosti djece, podučavaju se strani jezici, drže se glazbeni tečajevi za sviranje gitare i sintesajzera. God. 1995. mijenja ime u Otvoreno sveučilište "Trogir" a u g. 1998. postavljen je zahtjev Ministarstvu za preimenovanje u Pučko otvoreno učilište "Trogir", u skladu s važećim propisima. U g. 1999. na čelu Sveučilišta nalazila se ravnateljica Jasna Bekavac Dušić, a ono je imalo 7 djelatnika i 18 vanjskih suradnika.¹⁵²

Godine 2000. imenovanjem prof. Milivoja Špika za ravnatelja, djelatnost rada ponovno je razgranata i proširena na niz zanimanja. Trenutno u Sveučilištu pored navedenoga, osim škole za vozače, rade i tečajevi joge. Od rujna 2000. planira se održavanje i tečajeva šivanja, krojenja, crtanja, slikanja i glume.¹⁵³

Srednja glazbena škola "Josip Hatze" iz Splita osniva od šk. g. 1994./95. u palači Ćipiko u Trogiru svoje područno odjeljenje, gdje se učenici obrazuju u sviranju sljedećih instrumenata: truba, klarinet, violina i čelo.¹⁵⁴

¹⁵¹ Mirko Lučin, Pedeset godina srednjega školstva u Trogiru, dopis ravnatelja srednje strukovne škole "Blaž Jurjev Trogiranin" od 4. 3. 1999. upućen autoru ovoga rada.

¹⁵² Podaci ravnateljice Jasne Bekavac Dušić dani autoru ovoga rada 4. 3. 1999.

¹⁵³ Z. KOLUMBIĆ, Otvoreno sveučilište u Trogiru. Ravnatelj Milivoj Špika, *Slobodna Dalmacija*, 19. 4. 2000. str. 13.

¹⁵⁴ Podaci ravnateljice Jasne Bekavac Dušić dani autoru ovoga rada 4. 3. 1999.

U promatranome razdoblju škole bijahu izvorište nadahnuća, mjesto kulturnoga i društvenog zbivanja na trogirskim prostorima. Za talijanske okupacije škole, njihovo učiteljstvo i učenici pružali su odlučan otpor okupatoru na svoj školski način. Iz školskih klupa izašao je niz liječnika, inženjera, pravnika, ekonomista, profesora te doktora znanosti.

Tako je, eto, kroz taj dugi i plodni rad školstvo u trogirske kraju ostavilo duboke i neizbrisive tragove.

PRILOG I.

STANJE U TROGIRSKIM ŠKOLAMA U 19. I POČETKOM 20. STOLJEĆA

Muška pučka škola u Trogiru				
Godina	Ravnatelj	Vjeroučitelj	Učitelj	Naziv škole
1826./1827.			II. razred (upražnjeno), uč. don Ivan Ivasović, I. r., don Ivan Seveljević, pomoćni učitelj (assistente), I. r., privremeni školski podvornik – Giovanni Passeti	Scuola elementare in Trau
1827./1828.	Don Vicenco Šantić		Privremeni učitelj don Vicenco Šantić, pom. uč. Jeronim Ostojić	Scuola comunale di Trau
1828./1829.	Kanonik Luidi Macanović		Upražnjeno	Scuola comunale di Trau
1829./1830.	Don Ivan Ivačić		Učitelj Ivan Ivačić, pom. uč. Špiro Carrara	Scuola elementare minore
1830./1831.	Don Ivan Ivačić		Pom. uč. Ante Carrara	Scuola elementare minore
1831./1832.			Uč. don Ivan Ivačić, pom. uč. Luigi Lazzarini	Scuola elementare minore
1832./1833.			Uč. Giovanni Borghese, pom. uč. Gašpar Tocigl	Scuola elementare minore
1833./1834.			Uč. Giovanni Borghese, pom. uč. Gašpar Tocigl	Scuola elementare minore
1834./1835.	Ante Lubin, kanonik	Don Ivan Lubin	Uč. Giovanni Borghese, 1. razr. višeg odsjeka, 2. r.; pom. uč. 1. razr. nižeg odsj. Gašpar Tocigl	Scuola elementare minore di Trau; 1. r. n.o.= 49 uč., 1. r. v.o.=29 uč., 2. r. 12 uč., sv. 90 uč.
1835./1836.	Priv. ravn. Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Uč. Giovanni Borghese, 1.r.v.o.,2. r.,pom. uč. Gašpar Tocigl,1.r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o. 63; 1.r.v.o.8; 2.r. 17; sv. 88
1836./1837.	Priv. ravn. Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Gašpar Ante Tocigl, 1.r.v.o., 2.r.; Midoleo, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1.r.n.o. 45; 1.r.v.o. 28; 2.r. 7; sv. 80
1837./1838.	Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Uč. don Marko Travirka, 1.r.v.o.,2.r., Gašpar Tocigl, pom. uč., 1.r.n.o.	1. r. n.o. 55; 1. r. v.o. 21; 2.r. 26; sv. 102

1838./1839.	Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Gašpar Tocigl, 1.r. v.o.,2.r.; Giovanni Antonio di Grazio, pom. u., 1.r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o 44; 1.r.v.o. 15; 2.r. 12; sv. 71
1839./1840.	Ante Lubin, kan.		Uč. don Marko Travirka, 1.r.v.o.;2.r.;pom. uč. Gašpar Tocigl, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o. 38; 1.r.v.o. 26; 2.r. 9; sv. 73
1840./1841.	Ante Lubin, kan.	Don Marko Travirka	Pom. uč. Francesco Midoleo, 1.r.v.o., 2.r.;pom. uč. G. A. di Grazio, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore; 1.r.n.o. 32; 1.r.v.o. 25; 2.r. 16; sv. 73
1841./1842.	Ante Lubin, kanonik	Giulio Toletti	Uč. Krsto Dudović, 1.r.v.o., 2.r.;pom. uč. Francesco Midoleo, 1.r.n.o	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o. 48; 1.r.v.o. 17; 2.r. 8; sv. 73
1842./1843.	Ante Lubin, kan.	Giulio Toletti	Uč. Krsto Dudović, 1.r.v.o.,2.r.;pom. uč. G. A. di Grazio, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o. 45; 1.r.v.o. 23;2. r. 15; sv. 83
1843./1844.	Ante Lubin, kanonik	Giulio Toletti, kanonik	Uč. Krsto Dudović, 1.r.v.o., 2.r.; pom. uč. G. A. di Grazio, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1. r.n.o. 64; 1.r.v.o. 26; 2.r. 11; sv. 101
1844./1845.	Ante Lubin, kan.	Ivan Lubin	Uč. Krsto Dudović,1. r. v.o., 2.r.,NSV; pom. uč. G. A. di Grazio, 1. r.n.o.	Scuola elementare maschile di Trau; 1. r.n.o. 54; 1. r.v.o. 27; 2.r. 9;Nedjeljno- sv. 17; sv. 107
1845./1846.	Ivan Ivačić, kanonik	Ivan Ivačić, kan.	Uč. Krsto Dudović, 1. r.v.o., 2. r., NSV; Giovanni Antonio di Grazio, priv. pom. uč., 1. r.n.o.	Scuola elementare minore di Trau; 1. r.n.o. 66; 1. r.v.o. 23; 2.r. 10, NS 9; sv. 108
1846./1847.	Ivan Ivačić, kanonik	Ivan Ivačić, kan.	Uč. Krsto Dudović, 1. r.v.o., 2. r.,NS; priv. pom. uč. G. A. di Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r.n.o. 84; 1. r.v.o. 20; 2. r. 12, NS 18; sv. 134

1847./1848.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kanonik	Uč. Krsto Dudović, 1. r. v.o., 2. r., NS; priv. pom. uč. Giovanni Antonio di Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r.n.o. 120; 1. r.v.o. 15; 2.r. 15; NS 7; sv. 157
1848./1849.	Ivan Ivačić, kan.	G. A. Grazio	U. Krsto Dudović, 1. r. v.o., 2.r., pom. uč. G. A. Grazio, 1. r.n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r. n.o. 74; 1. r. v.o. 23; 2. r. 17; sv. 114
1849./1850.	Ivan Ivačić, kan.	G. A. Grazio	uč. K. Dudović, 1. r. v.o., 2. r., pom. uč. G. A. Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1.r.n. 70; 1.r.v.o. 17; 2. r. 10; sv. 97
1850./1851.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kan.	Uč. K. Dudović, 1.r.v.o., 2. r., pom. uč. G. A. Grazio, 1.r.n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r. n.o. 83; 1. r.v.o. 21; 2. r. 16; sv. 120
1851./1852.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kan.	Uč. K. Dudović, 1. r. v.o., 2. r.; pom. uč. G. A. Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1.r.n.o. 72; 1. r.v.o. 24; 2. r. 12; sv. 108
1852./1853.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kan.	Uč. K. Dudović, 1. r. v.o., 2. r., pom. uč. G. A. Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r.n.o. 74; 1. r. v.o. 23; 2. r. 13; sv. 110
1853./1854.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kan.	Uč. K. Dudović, 1. r. v.o., 2. r., NS, pom. uč. G. A. Grazio, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1.r.n.o. 65; 1.r.v.o. 19; 2. r. 14; NS 9; sv. 107
1854./1855.	Ivan Ivačić, kan.	Ivan Ivačić, kan.	Uč. K. Dudović, 1. r.v.o., 2.r., pom. uč. A. Righi, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore maschile di Trau; 1. r. n.o. 67; 1. r. v.o. 16; 2. r. 10; sv. 93

1855./1856.			Uč. K. Dudović, 1. r. v.o., 2. r., zamjenik u. (suplent) A. Righi, 1. r. n.o., don Frane Kalebota, uč. njemačkoga	Scuola elementare minore di Trau; 1.r.n.o. 53; 1.r.v.o. 9; 2. r. 13; sv. 75
1856./1857.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., pom. uč. A. Righi, 1. r.	Scuola elementare minore di Trau; 1. r. 74, 2. r. 13, 3. r. 7; sv. 94
1857./1858.	Mate Pirak, kan.		Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., zamjenik (suplent) A. Righi, 1. r.	Scuola elementare minore di Trau; 1. r. 40; 2. r. 12; 3. r. 11; sv. 63
1858./1859.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., supl. A. Righi, 1. r.	Scuola elementare di Trau; 1. r. 46; 2. r. 11; 3. r. 12; sv. 69
1859./1860.			Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., supl. A. Righi, 1. r.	Scuola elementare di Trau; 1. r. 41; 2. r. 11; 3. r. 12; sv. 64
1860./1861.			Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., supl. A. Righi, 1. r.	1. r. 41; 2. r. 11; 3. r. 9; sv. 61
1861./1862.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. K. Dudović, 2. i 3. r., supl. A. Righi, 1. r.	Scuola elementare di Trau; 1. r. 54; 2. 10; 3. r. 15; sv. 79
1862./1863.	Don Frane Barbieri	Don Frane Barbieri	Uč. Toma Kirigin, 4. r., NS (2. r.) uč. K. Dudović, 2. i 3. r., NS (1.r.), uč. A. Righi, 1. r.	Caposcuola comunale di Trau; 1. r. 85; 2. r. 19; 3. r. 14; 4. r. 21; NS 17, sv. 156
1863./1864.	Don Frane Barbieri	Don Frane Barbieri	Uč. Toma Kirigin, 4. r, NS (2. r.) uč. K. Dudović, 2. i 3. r., NS (1.r.), uč. A. Righi, 1. r.	Caposcuola elementare maggiore di Trau; 1. r. 60; 2. r. 37; 3. r. 19; 4. r. 19; NS 31 (1. r.22, 2. r.9); sv. 166
1864./1865	Don Frane Barbieri	Don Frane Barbieri	Uč. Toma Kirigin, 4. r., uč. K. Dudović, 2. i 3. r.; NS (1.r.), A. Righi, 1. r., NS(2.r.)	Caposcuola comunale di Trau; 1. r. 51; 2. r. 33; 3. r. 28; 4. r.20; NS 28(1. r. 17;2.r.11), sv. 160

Tabela 1: Muška pučka škola u Trogiru od šk. g. 1826./27. do 1864./65.

Muška pučka škola u Trogiru					
Godina	Ravnatelj	Vjeroučitelj	Učitelj	Broj učenika	Naziv škole
1870./1871.				77	Scuola maschile con unitavi sezione technico-agararia (istit. nel 1826.)
1871./1872.	Ivan Marija Radić	Don Ante Silobrčić	Uč. Ivan Radić, uč. Josip Velikonja, uč. Josip Simičić, uč. Lovre Burmaz, uč. Ante Pavličević, pom. uč. Antonio Righi; povrtlar (upražnjeno)	100	
1872./1873.	Ivan Marija Radić	Don Ante Silobrčić	Uč. Josip Velikonja, uč. Lovre Burmaz, uč. Ante Pavličević, pom. uč. povrtlarstva Antonio Righi	93	Scuole regolari maschili
1875./76.	Nikola Fabrio	Don Ante Silobrčić	Uč. Lovre Burmaz, Leopold Piperata, Josip Mazzocco, pom. uč. povrtlarstva A. Righi		

Tabela 2: Muška pučka škola u Trogiru od šk. g. 1870./71. do 1875./76.

Ženska pučka škola u Trogiru				
Godina	Ravnatelj	Vjeroučitelj	Učitelj	Naziv škole
1826./1827.	Priv. ravn. Ivasović	Privr. vj. don Marko Marković	Priv. uč. Scolastica Boccareo, 2. r., priv. uč. Margareta Grgomila, 1. r. v.o., priv. uč. Ivana Zavoreo, 1. r. n.o.	Scuola elementare delle fanciulle in Trau (u 1. pol.); Scuola elementare di Trau (2. pol.); 63 učenice
1827./1828.	Priv. ravn. Scolastica de Boccareo	Don Marko Marković	Priv. uč. Margareta Grgomila, 2. r., Girolama de Grazio, 1. r. v.o., pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	
1828./1829.	Priv. ravn. časna majka Scolastica de Boccareo	Don Marko Marković	Priv. uč. Margareta Grgomila, 2. r., Girolama Grazio, 1. r.v.o.,pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	Scuola femminile in Trau
1829./1830.	Priv. ravn. Scolastica Boccareo		Priv. uč. č. s. M. Grgomila, 2. r., Girolama de Grazio, 1. r.v.o.,pom. uč. I. Zavoreo,1. r.n.o.	
1830./1831.	Priv. ravn. Ivan Ivačić	Luigi Macanović	Privr. uč. Girolama Grazio 1. r.v.o., pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	Scuola elementare maggiore(?) di Trau; 1.r.n.o. 19; 1.r. v.o. 7; sv. 26
1831./1832.	Priv. ravn. Ante Lubin	Luigi Macanović	Uč. Girolama Grazio ,1. r.v.o., pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	1. r. n.o. 20; 1.r. v.o. 8; sv. 28
1832./1833.	Priv. ravn. Ante Lubin, kan.		Uč. č.s. Maria Antonia Giorgomilla,2. r., uč. Girolama Grazio 1. r.v.o., pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	1. r.n.o. 35; 1. r.v.o. 6; 2. r. 3; sv. 44
1833./1834.	Priv. ravn. Ante Lubin, kan.	Don Špiro Stipčić	Uč. A.Giorgomilla, 2. r.,uč. Girolama de Grazio,1. r.v.o.,pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	1. r.n.o. 68; 1. r.v.o. 11; 2. r. 6; sv. 85
1834./1835.	Privr. ravn. Ante Lubin, kan.	Don Špiro Stipčić	Uč. Giorgomilla, 2. r.,uč. gos.(la sig.) Girolama de Grazio ,1. r. v.o., pom. uč. gos. I. Zavoreo,1. r. n.o.	1. r.n.o. 48; 1.r. v.o. 15; 2. r. 4; sv. 67
1835./1836.	Priv. ravn. Ante Lubin, kan.		Uč. Giorgomilla, 2. r.,uč. Girolama de Grazio, 1. r. v.o., pom. uč. I. Zavoreo,1. r. n.o.	Scuola femminile di Trau (Scola elementare minore di Trau); oba se naziva rabe u izvacima ove i slj. g.; 1.r.n.o. 60; 1.r.v.o. 15; 2. r. 5; sv. 80

1836./1837.	Ante Lubin, kan.	Josip Škarica, kan.	Uč. Girolama de Grazio, 2. r., 1.r.v.o.,pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau;1. r. n.o. 61;1. r.v.o. 10; 2. r. 4; sv. 75
1837./1838.	Ante Lubin, kan.	Josip Škarica, kan.	Priv. uč. 2. r. (upraž.); uč. Girolama de Grazio, 1. r. v.o., pom. uč. I. Zavoreo, 1. r.n.o.(u 1. pol.), pom. uč. Elena Gandolfi, 1. r. n. o. (u 2. pol.)	1. r. n.o. 56; 1. r. v. o. 10; 2. r. 5; sv. 71
1838./1839.	Ante Lubin, kan.	Josip Škarica, kan.	Uč. Maria Benedetta Bubba, 2. r., uč. gos. Girolama de Grazio, 1. r. v. o.,pom. uč. gos. Elena Gandolfi, 1. r. n. o.	1. r. n.o. 47; 1.r. v.o. 16; 2. r. 5; sv. 68
1839./1840.	Ante Lubin, kan.	Josip Škarica, kan.	Č. m. Benedetta Bubba , 2. r., Girolama de Grazio 1. r. v.o. , pom. uč Elena Gandolfi, 1. r. n.o.	Scuola femminile di Trau;1. r. n.o. 45; 1. r. v. o. 24; 2. r. 11; sv. 80
1840./1841.	Ante Lubin, kan.	Josip Škarica, kan.	Uč. Benedetta Bubba,2. r.; uč. gos. Girolama de Grazio, 1. r. v.o.,pom. uč. Elena Gandolfi, 1. r. n.o.	Scuola elementare femminile minore di Trau; 1. r.n.o. 54; 1. r.v.o. 28; 2. r. 12; sv. 94
1841./1842.	Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić	Uč. M. Benedetta Bubba,2. r., 1. r. v.o.,pom. uč. Elena Gandolfi, 1. r. n.	1. r. n.o. 39; 1. r. v.o. 16; 2. r. 9; sv. 64
1842./1843.	Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Uč. M. Benedetta Bubba,2. r.,Elena Gandolfi,1. r. v.o.,priv. pom. uč. gos. Marianna Botti,1. r. n.o.	Scuola elementare femminile minore di Trau; 1. r. n.o. 57; 1. r. v. o. 16; 2. r. 14; sv. 87
1843./1844.	Ante Lubin, kan.	Ivan Luka Ostojić, kan.	Uč. M. Benedetta Bubba,2. r.; uč. gos. Elena Gandolfi, 1. r. v.o.,pom. uč. gos. Marianna Botti, 1. r. n.o.	Scuola elementare femminile minore di Trau; 1. r.n.o. 57; 1. r.v.o. 19; 2. r. 6; sv. 82
1844./1845.	Ante Lubin, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M. Benedetta Bubba, 2. r.; uč. gos. Elena Gandolfi, 1. r. v.o., pom. uč. gos. Giovanna Croato, 1. r. n.o.	1. r. n.o. 50; 1. r. v.o. 14; 2. r. 9; sv. 73

1845./1846.	Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M. Benedetta Bubba, 2. r.;uč. Elena Gandolfi, 1. r. v.o.,pom. uč. Giovanna Croato, 1. r. n. o.	Scuola elementare minore femminile di Trau; 1. r.n.o. 53; 1. r.v.o 9; 2. r. 4; 66
1846./1847.			M. B. Bubba, 2. r., 1. r.v.o.;pom. uč. Natalina Steffani, 1. r. n.o.(u 1. pol.), pom. uč. M. Scolastica Croato, 1. r. n.o.(u 2. pol.)	1. r. n.o. 53; 1. r. v.o. 16; 2. r. 10; sv. 79
1847./1848.	Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	U. M. B. Bubba, 2. r.,1. r. v. o., pom. uč. M. S. Croato, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau; 1. r.n.o. 63; 1. r.v.o. 12; 2. r. 8; sv. 83
1848./1849.	Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. Maria B. Bubba, 2. r.,1. r. v.o.;pom. uč. M.S. Croato, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau; 1. r. n.o. 30; 1.r.v.o 11; 2. r. 6; sv. 47
1849./1850.	Ivan Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M. B. Bubba, 2. r.;uč M. S. Croato,1. r. v.o.,pom. uč. Domenica Čipčić, 1. r. n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau; 1. r.n.o. 50; 1. r.v.o. 15; 2. r. 10; sv. 75
1850./1851.	Ivan Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M. B. Bubba, 2. r., 1.r.n.o.(!,u 2. pol.)),D. Čipčić, 1. r.n.o.(u 1. pol.),uč.M. S. Croato, 1. r.v.o.	1.r.n.o. 36; 1.r.v.o. 7; 2.r. 7; sv. 50
1851./1852.	Ivan Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M.B. Bubba, 2. r., 1.r. v.o.,uč. M.S. Croato, 1. r.n.o.	1. r.n.o. 44; 1.r.v.o. 8; 2. r. 7; sv. 59
1852./1853.	Ivan Ivačić, kan.	Don Ivan Lubin	Uč. M.B. Bubba, 2. r., 1. r.v.o., uč. M.S. Croato, 1. r.n.o.	1. r.n.o. 40; 1.r.v.o. 10; 2. r. 10; sv. 60
1853./1854.	Ivan Ivačić, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. B. Bubba, 2. r.;M. S. Croato, 1. r.v.o., pom. uč.Marija Krucifiksa Čipčić, 1. r.n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau;1.r.n.o. 38; 1.r.v.o. 12; 2. r. 10; sv. 60
1854./1855.	Ivan Ivačić, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. B. Bubba, 2. r.;uč. M. S. Croato, 1.r.v.o.,uč. M. K. Čipčić, 1. r.n.o.	1. r.n.o. 30; 1. r.v.o. 10; 2. r. 4; sv. 44
1855./1856.			Uč. M. S. Croato, 1. r. v.o.; uč. M. K. Čipčić, 1. r.n.o.	Scuola elementare minore femminile di Trau;1. r. n.o. 40; 1. r.v.o. 9; sv. 49

1856./1857.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. B. Bubba, 3. r.; uč. M. S. Croato, 2. r., uč. M. K. Čipčić, 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 52; 2. r. 5; 3. r. 6; sv. 63
1857./1858.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. S. Croato, 2. r.; uč. M. K. Čipčić, 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 32; 2. r. 11; sv. 43
1858./1859.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. S. Croato, 2. r.; uč. M. K. Čipčić, 1. r.	1. r. 46; 2. r. 10; sv. 56
1859./1860.			Uč. M. S. Croato, 3. r.; uč. donna M. K. Čipčić, 2. r.; uč. donna Marija Luidā Vodanović, 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 40; 2. r. 9; 3. r. 9; sv. 58
1860./1861.			Uč. M. S. Croato, 3. r., uč. M. K. Čipčić, 2. r., uč. M. L. Vodanović, 1. r.	1. r. 37; 2. r. 10; 3. r. 14; sv. 61
1861./1862.	Mate Pirak, kan.	Mate Pirak, kan.	Uč. M. S. Croato, 3. r., uč. M. K. Čipčić, 2. r., uč. M. L. Vodanović, 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 24; 2. r. 10; 3. r. 9; sv. 43
1862./1863.	Donna Maria Scolastica Croato	Don F. Barbieri	Uč. M. S. Croato, 3., 2. i 1. r.; M. K. Čipčić, 1. i 2. r. (1. pol.)	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 29, 2. r. 7; 3. r. 15; sv. 51
1863./1864.	M. S. Croato	Don F. Barbieri	Uč. M. S. Croato, 3. r.; uč. M. K. Čipčić, 2. i 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 32; 2. r. 12; 3. r. 13; sv. 57
1864./1865.	M. S. Croato	Don F. Barbieri	Uč. M. S. Croato, 3. r., uč. M. K. Čipčić, 2. i 1. r.	Scuola elementare femminile di Trau; 1. r. 36; 2. r. 13; 3. r. 12; sv. 61

Tabela 3: Ženska pučka škola u Trogiru od šk. g. 1826./27. do 1864./65.

Ženska privatna pučka škola u Trogiru					
Godina	Ravnatelj	Vjeroučitelj	Učitelj	Broj učenica	Naziv škole
1870./1871.				59	
1871./1872.	Č. m. Maria Scolastica Croato, opatica	Don Ante Silobrčić	Uč. M. K. Čipčić, Marija Placida Goić	73	Scuola privata femminile (nel Convento delle R.R.M.M. Benedettine)
1872./1873.	M. S. Croato		Uč. M. S. Croato, pom. uč. Marija Placida Goić, uč. M. K. Čipčić, pom. uč. m. Maria Gertruda Katalinić	83	
1873./1874.	M. S. Croato		Uč. M. S. Croato, pom. uč. M. P. Goić, uč. M. K. Čipčić, pom. uč. M. G. Katalinić		Caposcuola popolare femminile
1874./1875.	M. S. Croato		Uč. M. S. Croato, uč. M.K. Čipčić, pom. uč. P. Goić, G. Katalinić, pom. uč.		Caposcuola popolare femminile
1875./1876.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč.		Scuola femminile
1876./1877.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč.		Scuola femminile
1877./1878.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč.; G. Katalinić, pom. uč.		Scuola femminile
1878./1879.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč., Ivana Lozić, pom. uč.		Scuola femminile
1879./1880.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč., I. Lozić, pom. uč.		Scuola femminile
1880./1881.	M. S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč., I. Lozić, uč.		Scuola femminile

1881./1882.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. starješica M.K. Čipčić, praefecta P. Goić, pom.uč., G. Katalinić, pom.uč., I. Lozić, uč.		Scuola privata popolare
1882./1883.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M. K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., I. Lozić, uč.		
1883./1884.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom.uč., G. Katalinić, pom. uč.; I. Lozić, uč., Benedikta Kalodera, pom. uč.		
1884./1885.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč., I. Lozić, u., B. Kalodera, pom. uč.		
1885./1886.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, pom. uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom. uč.		
1886./1887.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katalinić, po.uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom.uč.		Scuola femminile privata
1887./1888.	M.S. Croato		Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, po. uč., G. Katalinić, pom. uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom.uč.		
1888./1889.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom.uč., G. Katalinić, pom.uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom.uč.		
1889./1890.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom.uč., G. Katalinić, pom.uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom.uč., Ida Budanko, uč.		
1890./1891.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato, uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom.uč., G. Katalinić, pom.uč., I. Lozić, uč., B. Kalodera, pom.uč.		

1891./1892.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč., G. Katalinić,pom.uč.,I. Lozić,u.,B. Kalodera,pom.u.,I. Budanko,uč.;Marija Julijana Kalodera		
1892./1893.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. č.,I. Lozić,uč.,B. Kalodera,pom.uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera		
1893./1894.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč.M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,pom.uč.,I. Lozić,uč.B. Kalodera,pom.uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera		
1894./1895.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato,uč.M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,uč.,I. Lozić,uč.,B. Kalodera,pom.uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera,uč.		
1895./1896.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	uč. M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,uč.,I. Lozić,uč.,B. Kalodera,pom.uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera,uč.		
1896./1897.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,uč.,I. Lozić,uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera,uč.		
1897./1898.	M.S. Croato	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.S. Croato,uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,uč.,I. Lozić,uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera,uč.		
1898./1899.	Č.m. M.K. Čipčić, opatica	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.K. Čipčić,P. Goić,pom.uč.,G. Katalinić,uč.,I. Lozić,uč.,I. Budanko,uč.,M.J. Kalodera,uč.		Scuola privata popolare

1899./1900.	Č. m. M. K. Čipčić, opatica	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.K. Čipčić, P. Goić, pom. uč., G. Katanilić, uč., I. Lozić, uč., I. Budanko, uč., M. J. Kalodera, uč.		Scuola popolare privata
1900./1901.	Č. m. (mater) Marija Julijana Kalodera	Frane Barbieri, kan.	Uč. M.J. Kalodera, č.m.P. Goić, pom. uč., č.m. G. Katalinić, uč., I. Lozić, uč., I. Budanko, uč.		Scuola privata popolare
1901./1902.	Č. m. Ivana Lozić	Ante Silobrčić, kan.	Uč. P. Goić, uč. G. Katalinić, uč. I. Budanko		Scuola privata popolare
1902./1903	Č. m. Ivana Lozić	Ante Silobrčić, kan.	Uč. P. Goić, uč. G. Katalinić, uč. I. Budanko		Scuola privata popolare

Tabela 4: Ženska privatna pučka škola u Trogiru od šk. g. 1870./71. do 1902./03.

PRILOG II.

Organizacija škola, školski personal i broj učenika odnosno odjeljenja od četrdesetih do devedesetih godina XX. st. u općinama trogirskoga područja

Osnovna škola u Vinišćima			
Godina	Ravnatelj	Učitelj	Naziv škole / Broj učenika / odjeljenja
1939./40.	Stjepan Smolje	Stjepan Smolje, Vesela Smolje	Državna narodna škola
1944./45.	Zorana Rubignoni	Zorana Rubignoni	Državna narodna pučka škola
1945./46.	Zorana Rubignoni	Zorana Rubignoni	Državna narodna pučka škola
1946./47.	Franka Bodulić	Franka Bodulić	Državna narodna pučka škola
1947./48.	Franka Bodulić	Franka Bodulić, Stjepan Nemet, Violić	Državna narodna pučka škola
1948./49.	Estera Petković	Estera Petković, Luce Zamola	Državna narodna pučka škola
1949./50.	Luce Zamola	Luce Zamola, Estera Petković	Osnovna mješovita škola
1950./51.	Luce Zamola	Luce Zamola, Žanet Hobroka	Osnovna mješovita škola
1951./52.	Luce Zamola	Luce Zamola, Žanet Hobroka	Osnovna mješovita škola
1952./53.	Luce Zamola	Luce Zamola, Z. Kikerec	Osnovna mješovita škola
1953./54.	Luce Zamola	Luce Zamola, Marija Melki, Dinko Radić	Osnovna mješovita škola
1954./55.	Dinko Radić	Dinko Radić, Stjepan Anđelić	Osnovna mješovita škola
1955./56.	Dinko Radić	Dinko Radić, Marija Melki, Jelka Marušić (ud. Sokol)	Osnovna mješovita škola
1956./57.	Marija Melki	Marija Melki, Jelka Sokol	Narodna škola
1957./58.	Dinko Radić	Dinko Radić, Marija Melki, Jelka Sokol, Irena Sabol	Narodna škola
1958./59.		Dinko Radić, Marija Melki, Gordana Radukić	Narodna škola
1959./60.		Milenija Ilić, Ilija Mrđa, Darija Anđelić, Irena Šurjan (r. Sabol)	Narodna škola
1960./61.	Ivo Janković, nastavnik	Ivo Janković, Ruža Jurišić, Vjerna Zlatar, Ivanka Radić	Osnovna škola Vinišće; 246
1961./62.	Ivanka Radić, učiteljica	Milena Bojanić, Vjerna Zlatar, Ante Karanušić, Drežnjak	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1962./63.	Ivanka Radić	Koviljka Vukobratović, Branko Lisica, Ante Lisica, Ante Borzić	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"

1963./64.	Ivanka Radić	Anica Mojžeš, Tonka Piljić, Tonka Božić, Anica Mikašinović, Gabrijela Radić	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1964./65.	Zora Tomljenović	Ante Rakovica, Volga Stipčić, Frankica Smoje	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1965./66.	Zora Tomljenović	Venka Pavlov, Anka Gaćeša, Mirjana Rade, Tonka Muštra,	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1966./67.		Ana Pažanin	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1967./68.		Tonka Kostović, Ana Pažanin	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1968./69.		Jakov Pelivan, Daša Krstulović, Ana Pažanin	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1969./70.		Ana Pažanin, Mirjana Sorić	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1970./71.		Tonka Kostović, Tonka Betica	Osnovna škola "Todor Dučić Jadran"
1971./72.		Tonka Kostović	Osnovna škola "Jozo Matijaš Pavela" Marina, Područna škola Vinišća
1972./73.		Anka Gaćeša, Neda Ercegović	Osnovna škola "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; dva niža odjeljenja
1973./74.		Anka Gaćeša, Neda Ercegović	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; 53 učenika
1978./79.		Anka Gaćeša, Neda Ugrina (r. Ercegović)	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; 44 učenika
1979./80.		Anka Gaćeša, Neda Ugrina	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; 43 učenika
1980./81.		Anka Gaćeša, Neda Ugrina (umrla 21.4.1981., zamjena Davorka Najev)	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; dva niža kombinirana odjeljenja

1982./83.			OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; dva kombinirana niža odjeljenja, 31 učenik
1984./85.		Anka Gaćeša, Mira Šalov	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća; dva kombinirana niža odjeljenja, 24 učenika
1985./86.		Anka Gaćeša, Slađana Matijaš	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, Područna škola Vinišća
1986./87.		Anka Gaćeša, Slađana Matijaš	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća
1987./88.		Anka Gaćeša, Slađana Matijaš	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća; dva kombinirana odjeljenja
1988./89.		Anka Gaćeša, Marina Bilota	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća
1989./90.		Anka Gaćeša, Marina Bilota	OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća
1990./91.			OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća; dva kombinirana odjeljenja
1991./92.			OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina, PŠ Vinišća; dva kombinirana odjeljenja
1993./94.		Ivana Špika, Silvana Rade	Osnovna škola "Ivan Duknović", Marina, PŠ Vinišća
1996./97.			OŠ "Ivan Duknović", Marina, PŠ Vinišća; dva odjelj.; 32 uč.
1997./98.			OŠ "Ivan Duknović", Marina, PŠ Vinišća; dva odjelj.; 30 uč.
1998./99.			OŠ "Ivan Duknović", Marina, PŠ Vinišća; dva odjeljenja; 25 uč.

Tabela 5: Osnovna škola u Vinišćima od šk. g. 1939./40. do 1998./99.

Osnovna škola u Drveniku			
Godina	Ravnatelj	Učitelj	Naziv škole / Broj učenika
1946./47.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna škola Veliki Drvenik (Osnovna mješovita škola)
1947./48.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku
1948./49.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku
1949./50.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku
1950./51.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku
1951./52.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku
1952./53.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić	Osnovna mješovita škola u Velikom Drveniku; 11 učenika (6 muških i 5 ženskih)
1953./54.	Fedora Palavršić	Ante Rubignoni	Osnovna škola u Velikom Drveniku
1954./55.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Vera Žuškin	Osnovna škola u Velikom Drveniku
1955./56.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Vera Žuškin	Osnovna škola u Velikom Drveniku
1956./57.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Vera Žuškin	Osnovna škola u Velikom Drveniku
1957./58.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Anka Kostović, Đurđa Kostović, Miljenka Kostović	Osnovna škola u Velikom Drveniku
1958./59.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Miljenka Čapalija(r. Kostović)	
1959./60.	Fedora Palavršić	Fedora Palavršić, Miljenka Čapalija	
1962./63.	Fedora Palavršić	Miljenko Franić, Jerka Franić	
1963./64.	Fedora Palavršić	Miljenko Franić, Jerka Franić	
1964./65.	Fedora Palavršić	Miljenko Franić, Jerka Franić	
1965./66.	Fedora Palavršić	Miljenko Franić, Jerka Franić	
1966./67.	Fedora Palavršić	Miljenko Franić, Jerka Franić	

Tabela 6: Osnovna škola u Drveniku šk. g. 1946./47. do 1966./67.

Osnovna škola na Ploči (Malom Drveniku)			
Godina	Ravnatelj	Učitelj	Naziv škole
1944./45.		Josip Škrobica	Državna narodna pučka škola
1945./46.	Bernarda Kuzmanić	Bernarda Kuzmanić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1946./47.	Bernarda Kuzmanić	Bernarda Kuzmanić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1947./48.	Vjera Tiljak	Vjera Tiljak	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1948./49.	Darija Vitaljić	Darija Vitaljić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1949./50.	Marija Gavranić	Marija Gavranić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1950./51.	Marija Gavranić	Marija Gavranić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1951./52.	Vladimir Pavlinović	Vladimir Pavlinović	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1952./53.	Drago Vlašić	Drago Vlašić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1953./54.	Drago Vlašić	Drago Vlašić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1954./55.	Drago Vlašić	Drago Vlašić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)

Tabela 7: Osnovna škola na Ploči (Malom Drveniku) od šk. g. 1944./45. do 1954./55.

Osnovna škola na Ploči (Malom Drveniku) od g. 1955.-1970.		
Godina	Učitelj	Naziv škole
1955./56.	D. Makjanić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1956./57.	D. Makjanić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1957./58.	D. Makjanić	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1958./59.	M. Kovačević	Državna narodna pučka škola (Osnovna mješovita škola)
1962./63.	Božena Perić	Osnovna mješovita škola
1963./64.	Katja Marinović	Osnovna mješovita škola
1964./65.	A. Sviličić	Osnovna mješovita škola
1965./66.	Mirjana Sorić	Osnovna mješovita škola
1966./67.	Mirjana Sorić	Osnovna mješovita škola
1967./68.	Mirjana Sorić	
1968./69.	Mirjana Sorić	
1969./70.	Mate Bagarić	

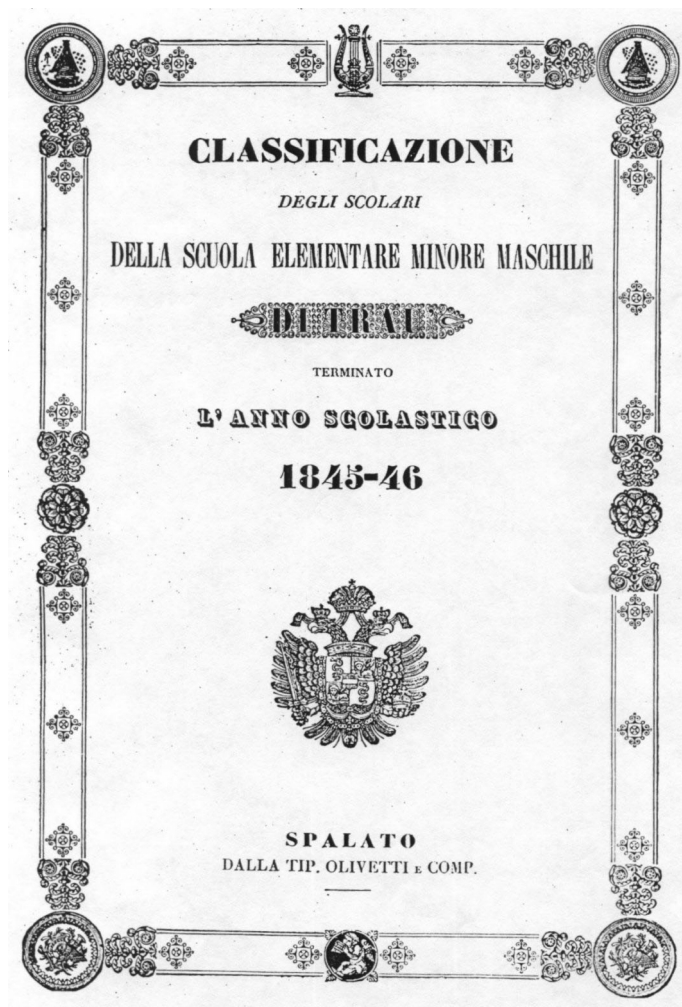
Tabela 8: Osnovna škola na Ploči (Malom Drveniku) od šk. g. 1955./56. do 1969./70.

Osnovne škole u trogirskoj općini godine 1975.			
Naziv škole	Ravnatelj	Broj nastavnika, učitelja i drugoga osoblja	Broj učenika, odjeljenja i razreda
OŠ "Milan Bilić", Trogir	Nikola Sokol, nastavnik	37	895 učenika, 27 odjeljenja
PŠ Plano			22 učenika, 4 razreda
PŠ Gornji Okruk			42 učenika, 4 razreda
PŠ Donji Seget			118 učenika, 4 razreda
PŠ Vrsine			78 učenika, 4 razreda
OŠ "Ivo Guina", Trogir	Josip Miliša, nastavnik	32	575 učenika, 16 odjeljenja
Osnovna škola za obrazovanje odraslih, Trogir	Ivo Zane, nastavnik		18 učenika
OŠ "Jozo Lozovina Mosor", Gornji Seget	Ivica Bais, nastavnik	27	368 učenika, 20 odjeljenja
PŠ Bristivica			57 učenika, 8 razreda
PŠ Ljubitovica			92 učenika, 8 razreda
PŠ Prapatnica			37 učenika, 4 razreda
OŠ "Jozo Matijaš Pavela", Marina	Volga Stipčić, nastavnik	20	325 učenika, 14 odjeljenja
PŠ Gustirna			48 učenika, 4 razreda
PŠ Sevid			11 učenika, 4 razreda
PŠ Vinišća			45 učenika, 4 razreda
OŠ "Saša Marijan", Blizna	Mirko Džaja, učitelj	16	238 učenika, 8 odjeljenja

Tabela 9: Osnovne škole u trogirskoj općini g. 1975.

Osnovne škole u Gradu Trogiru, marinskoj, segeskoj i okružskoj općini u šk. g. 1996./97. – 1998./99.						
Naziv škole	Broj odjeljenja			Broj učenika		
	1996./97.	1997./98.	1998./99.	1996./97.	1997./98.	1998./99.
OŠ majstora Radovana, Trogir	33	32	32	894	858	841
u Trogiru			31			836
PŠ Veli Drvenik			1			6
OŠ Petra Berislavića, Trogir	33	34	34	928	896	896
u Trogiru	29	28	28	802	782	775
PŠ Gornji Okruk	4	6	6	126	114	121
OŠ "Ivan Duknović", Marina	25	25	25	385	380	354
u Marini	12	12	12	154	225	223
PŠ Vinišća	2	2	2	32	30	25
PŠ Gustirna	2	2	2	28	29	29
PŠ Sevid	1	1	1	11	10	4
PŠ Vrsine	2	2	2	20	21	12
PŠ Blizna	6	6	6	63	65	61
OŠ kralja Zvonimira, Seget	21	25	24	425	453	438
u D. Segetu	12	17	15	333	364	349
PŠ Ljubitovica	6	6	6	59	62	54
PŠ Prapatnica	1	1	1	12	16	11
PŠ Bristivica	2	1	2	21	11	24

Tabela 10: Osnovne škole u Gradu Trogiru, marinskoj, segeskoj i okružskoj općini u šk. g. 1996./97. – 1998./99.

Ispit učenika muške osnovne škole u Trogiru šk. g. 1845./46.
(Nadbiskupski arhiv Split, ŠkA, Gn, kut. 42, br. 4)

SECONDA CLASSE DI SCUOLA		Ottennero la Seconda Classe di progresso	
<i>Merita di essere premiato</i>		Bellas Antonio	} da Traù
		Bachiza Antonio	
		Botta Antonio	
		Coschina Apollinare	
Puovich Luigi da Traù		Mazieri Vincenzo	
<i>Si sono approssimati al premio</i>		<i>Annullato</i>	
Cattalinich Antonio		Carrara Luca da Traù	
Burich Riccardo		<i>Assenti</i>	
<i>Ottenne la Prima Classe con Emin.</i>		Gruich Giovanni	} da Traù
Pogliak Gregorio da Sign		Seperovich Giovanni	
<i>Ottennero la Prima Classe di progresso</i>		<i>In tutto Numero 23.</i>	
Demichieli Giovanni			
Zannoni Antonio			
<i>Ottennero la Seconda Classe di progresso</i>			
de Celio Cega Girolamo			
Casotti Felice			
Craglievich Vincenzo			
Petrich Pietro			
<i>In tutto Numero 10.</i>			
PRIMA CLASSE DI SCUOLA		PRIMA CLASSE DI SCUOLA	
SEZIONE SUPERIORE		SEZIONE INFERIORE	
<i>Merita di esser premiato</i>		<i>Merita di essere premiato</i>	
Nutrizio Pietro da Traù		Bilich Natale da Traù	
<i>Si sono approssimati al premio</i>		<i>Si sono approssimati al premio</i>	
Devecchi Pietro da Lesina		Allegretti Nicolò	
Garna Lorenzo da Crapano		Torba Marino	
<i>Ottennero la Prima Classe con Emin.</i>		<i>Ottennero la Prima Classe con Emin.</i>	
Carli Leonardo		Petrich Giacomo	
Demichieli Ferdinando		Radich Antonio	
Puovich Antonio		Rubignoni Vincenzo	
Tacconi Vincenzo		<i>Ottennero la prima Classe di progresso</i>	
<i>Ottennero la Prima Classe di progresso</i>		Boghich Fortunato	
Boghich Gioachino		Bonomi Giovanni	
Bernich Filippo		Bulicich Vincenzo	
Caresich Marino		Carrara Giacomo	
Calebotta Cristoforo		Calebotta Antonio	
Radich Michele		Rocovich Vincenzo	
Rubignoni Marino		Stipicich Santo	
Stipicich Fabbiano		Schender Giovanni	
Tironi Antonio		Schender Giacomo	
		<i>Ottennero la Seconda Classe di progresso</i>	
		Bilich Vincenzo	
		Babare Giovanni	
		Bonomi Ignazio	
		Bulicich Marino	
		Casotti Antonio	
		de Celio Cega Giacomo	
		Cinotti Francesco	

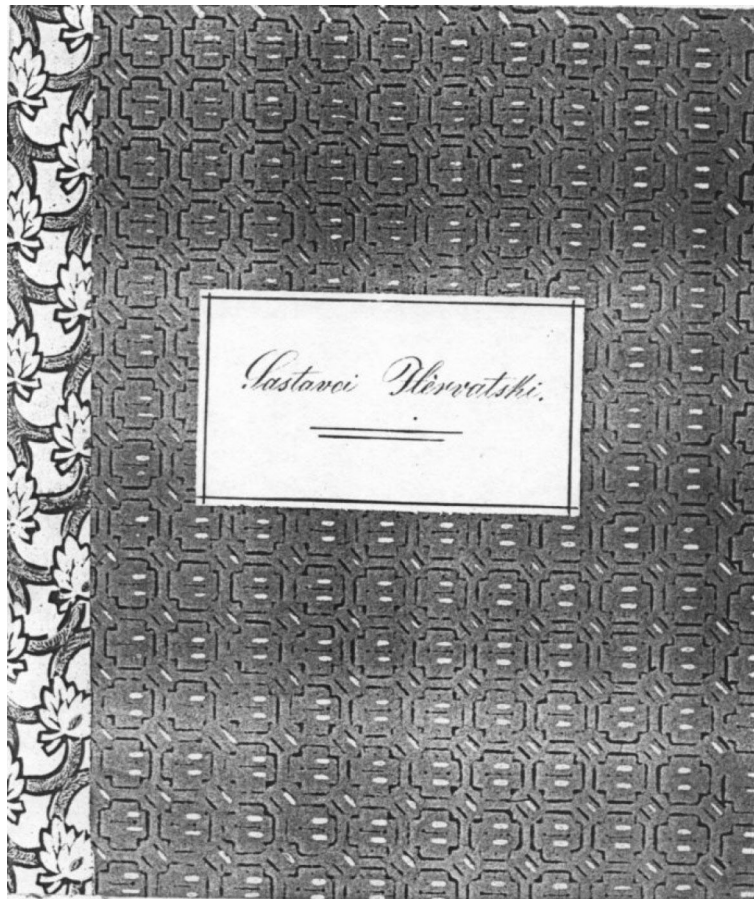
Ispit učenika muške osnovne škole u Trogiru šk. g. 1845./46., str. 2.

Cinotti Paolo	} da Traù	Gelich Andrea	} da Traù
Dadda Ferdinando		Petrich Girolamo	
Ivancovich Dionisio		Sirovizza Marino	
Milich Lorenzo		Travirca Spiridione	
Madonizza Dionisio		Botta Spiridione	
Radich Antonio		Bressan Nicolò	
<i>Ottennero la Terza Classe di progresso</i>		Cattalini Marino	
Bulicich Antonio	} da Traù	Campagna Giuseppe	
Bulicich Vincenzo		Xixak Vincenzo	
Cattalini Giuseppe		Xixak Andrea	
Chiorich Felice		Bressan Vincenzo	
Crivich Silvestro			<i>Assente</i>
Deancovich Venanzio		Oliandini Giorgio da Traù	
Deancovich Giuseppe			<i>In tutto Numero 66.</i>
Denona Giuseppe			SCUOLA FESTIVO-DOMINICALE
Guina Giovanni			<i>Ottennero la Prima Classe con Eminenza</i>
Ivanco Simeone			Slatina Marino da Traù
Mazieri Federico			<i>Ottennero la Prima Classe di progresso</i>
Orlich Marino			Milich Antonio
Orlich Giorgio			Franich Pietro
Rosich Lorenzo			Sasso Gaetano
Rubignoni Antonio			Rubignoni Ignazio
Santich Spiridione		Testa Antonio	
Slatina Antonio		<i>Ottennero la Seconda Classe di progresso</i>	
Testa Pietro		Campagna Giovanni	
Vitesizza Giuseppe		Deancovich Antonio	
Vidovich Giovanni		Dellale Simeone	
Zelala Antonio			
<i>Ammalati</i>			<i>In tutto Numero 9.</i>
Čavka Marino	} da Traù		
Coschina Giovanni			
Cocco Vincenzo			
Cocco Felice			
Francovich Giovanni			

RIGAPITOLAZIONE

Nella Classe II.	Scolari N. 10.
Nella Classe I. Sezione Superiore	» » 23.
Nella Classe I. Sezione Inferiore	» » 66.
Nella Scuola Festivo-Dominicale	» » 9.
<hr/>	
<i>Totale Scolari N. 108.</i>	

IL DIRETTORE
 Canonico **IVACICH**

“Sastavci hrvatski” učenika četvrtog razreda
“Pučko Glavne Trogirске Učionice” šk. g. 1863./64.
(NAS, ŠkA, Gn, Školski imenici)

Sastavci Hrvatski...
Ovisili
Učenici Četvrtoga Razreda
Puško Glavne Trogirske
Učione
Na prvo Učioničko
Polugodište
1863/4
Toma Kirigin
Uitelj.

“Sastavci hrvatski”, str. 2.
(NAS, ŠKA, Gn, Školski imenici)

I. Pažanin, Školstvo u trogirskom kraju u 19. i 20. stoljeću,
Rad. Zavoda povij. znan. HAZU Zadru, sv. 42/2000, str. 333-412.

Sadašnji i prijašnji pečati OŠ "Ivan Duknović", Marina.

*Ivan Pažanin: THE SCHOOL SYSTEM IN THE TROGIR AREA DURING THE XIXth
AND XXth CENTURIES*

Summary

During the first decades of the 19th century, alongside economic backwardness and dire living conditions, the school system found itself in a very difficult state. It was neglected and left to the church.

From earliest times schooling in the Trogir area had been underdeveloped so that when the first Austrian administration was implemented it confirmed the lamentable state of education of the people in this region of Dalmatia.

In 1802 Trogir saw the opening of a school of medicine called the Class of St. Lazarus which at the time had the status of a high school but it was not of long duration because it was closed down by 1809. The class itself lasted up to 1821. The decree concerning public education from 1807 devolved it to being a gymnasium while the reorganisation of schools from 1811 established a college (a lower gymnasium) in Trogir.

During the French administration public elementary schools for boys and girls were established in Trogir but did not last long. At the end of the 1810/1811 school year there were boys schools in Trogir, Kaštel Lukšić, Kaštel Štafilčić and Kaštel Novi. Up to 1826 when a two-grade higher boys school and a one year girls lower elementary school at the convent of Benedictine nuns was opened in Trogir, the school system stagnated and there were no major changes in the number of schools which used Italian under the jurisdiction of the church. Gradually the number of boys elementary schools increased, especially the auxiliary schools operated by parish priests in the villages while the existent ones saw improvements. The parish priest Mate Miličević began a public classroom teaching in Croatian on the island of Drvenik. The local priest ran a lower elementary school in Marina in 1844 while a boys elementary school was established in 1888 to be transformed in 1897 into a six year boys public elementary school.

Illiteracy in Trogir and its vicinity was large as can be seen from the Trogir marriage register which records 243 marriages from 1850 to 1857 with 217 illiterate marriage partners.

In 1862 the Trogir boys elementary school was promoted to the level of a higher four year elementary school. In 1869 the elementary girls school in the convent of St. Nicholas became a private girls school. The same year an agricultural course was started and connected to the boys elementary school.

Under the influence of revolutionary developments in Europe, the government in Wien decreed in 1848 that teaching in elementary schools ought also to be carried out in the mother tongue of those attending school. The decree was slowly implemented and where it was actually put into practice this was due to the insistent efforts of patriots and

the supporters of the native languages. Grading for the subject of Croatian language appear in the school registers of the Trogir girls elementary school the first time in the first semester of the 1848/1849 school year and after a year's break in 1850/1851 to continue afterwards without exception. Croatian was taught as a second or minor language. It was only after the election victory of the People's party in 1885/1886 that Croatian was introduced as the language of teaching into the general public elementary school.

The Franciscans and other clergymen who taught children within their parishes played an enormous role in the school system and the general enlightenment of the people. Through the efforts of brother Frane Poljak a boys elementary auxiliary school with brother Ivan Vujčić teaching was opened in 1856 in Ljubitovica in the Trogir hinterland. The first school to be officially opened in the hinterland was in 1936 in Gornji Seget. In Blizna and Bristivica children were taught elementary literacy by brother Jakov Bartulović.

After the closing down of the private girls school with the right of public activity, a public elementary girls school with three classes was opened in 1903 in Trogir.

During the time of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, that is Yugoslavia, a public school was opened in Trogir in 1921. Its teaching was in the spirit of the ruling dynasty. From 1922 to 1936 there were 10 openings of schools in the coastal and hinterland villages of the Trogir region and in 1936 an elementary school opened in Vinišća.

During the Italian occupation between 1941 and 1943, according to the decrees of the then Dalmatian government teaching was carried out according to the school laws in Italian and in the Fascist spirit. In February 1942 Trogir saw the opening of a Civics school, a high school and an elementary school. Some time later village elementary schools were opened and the activity of all schools which operated before the capitulation of Yugoslavia was reconvened. Three new schools on the island of Ploča, in Gustirna and Donji Okruk were opened. Italian teachers terrorised the children in schools and the villagers so that they were called off in March 1943. After the Germans took Trogir on February 7, 1943 and during the administration of Trogir under the Independent Croatian State there was a general lower high school in Trogir. After the capitulation of Italy the newly-established government organised the schools according to the spirit of the National Liberation program. Courses to spread literacy, programs for general education and elementary schools were implemented. After the liberation of Trogir in 1945 a lower gymnasium was established to replace the Civics school. The city library was opened the same year. From 1945 to 1956 intensive repairs were carried out on school buildings, new ones were built and better conditions were implemented in schools. In 1949 the school buildings in Seget and Prapatnica were completed, those in Ljubitovica and Gornji Okruk were begun while in 1954 the schools in Donja Blizna and Vrsine underwent a process of adoption. New schools were constructed in Seget-Vranjica, Mitla and Donji Seget. In 1956 a new school was built in Vinovac.

A People's university was established in 1956 in Trogir which up to the nineties housed a printer and a movie theatre. The fifties saw the establishment of the vocational school which afterwards grew into the industrial school or a school with practical training.

In the seventies it became the center for education and directed schooling. In 1992 the center was divided into the vocational school "Blaž Jurjev of Trogir" and the high school "Ivan Lucić" which houses the gymnasium and the school of economics. The musical school "Josip Hatze" from Split established in 1994/95 its regional school in Trogir.

At the end of the 1994/1995 school year there were two high schools, a regional musical school, an open university and three elementary schools in the city of Trogir; in the county of Marina there were 6 elementary schools and in the county of Seget there were 4 elementary schools.

Since the autumn of 1998 the elementary school in Drvenik has been reopened with 6 pupils as a regional school of the elementary school "Majstor Radovan". In the Trogir and Marina counties preschool education has also got under way. There are kindergartens in Blizna, Trogir, Vinišća, Marina, Gustirna and Vrsine.

During the period considered in this paper the schools were a source of inspiration, a place of cultural and social happenings in the Trogir region.